

Karmiĉke veze

svezak IV

SD 238

Rudolf Steiner

SADRŽAJ

I	Dornach, 5. rujna 1924.	4
	Duhovni arhetip antropozofskog pokreta. Sadašnja i pretpovijesna stanja svijesti. Život snova. Kaotične simbolizacije vanjskog osjetilnog života i manifestacija duhovnog svijeta. Predenje i tkanje niti naše sudbine tijekom spavanja u zajedništvu s božanskim duhovima.	
II	7. rujna 1924.	13
	Trajna nit sudbine, karma, malo brine o čovjekovim vanjskim i unutarnjim stvarima, ali mnogo više o unutarnjim duševnim silama i otporima duše, o moralnim vezama. Istražujući nit sudbine potrebno je sagledati posebne intimnosti, zaći u cjelinu ljudskog bića. Carl Ludwig Schleich i August Strindberg.	
III	10. rujna 1924.	21
	Povijesni događaji temelje se na duhovnim događajima; oni moraju biti uvučeni u svjetsku povijest i život kao unutarnji motivi. Rezultate iz ranijih kulturalnih epoha, osobnosti prenose u kasnija vremena i pritom se mijenjaju. U novom obliku ne prepoznaju se gledajući izvana; moraju imati u vidu unutarnju struju. Harun al Raschid i njegov savjetnik. Arabizam u europskoj kulturi. Osmi ekumenski sabor. Nadosjetilno vijeće koje priprema struju Mihaela početkom 9. stoljeća. Arturov okrugli stol i staro kozmičko kršćanstvo. Škola u Chartres-u. Brunetto Latini. Bacon od Verulama i Arnos Komenski.	
IV	12. rujna 1924.	31
	Napredovanje Mihaelove struje koja djeluje kroz individualnosti kršćanskih aristotelijanaca i platonista. Drevne misterijske tradicije u školi Chartres. Božica Natura, planetarne inteligencije i duhovne moći zvijezda stajaćica. Na prijelazi iz dvanaestog u trinaesto stoljeće, misija Chartres-a prenesena je na aristotelijance, koji su bili u nadosjetilnom svijetu u službi Mihaela, a koji su se sada inkarnirali. Skolastika. Istodobno s pojavom materijalizma u doba duše svijesti na Zemlji, u nadosjetilnim svjetovima je uspostavljena naširoko rasprostranjena škola Mihaela.	
V	14. rujna 1924.	42
	Raspoloženje večernjeg sumraka živog platonizma u školi Chartres, dok se budući impulsi javljaju u nadosjetilnoj školi Mihaela. Oni utječu na sadašnji antropozofski pokret. Lik Julijana Apostata.	
VI	16. rujna 1924.	50
	Individualnost Juliana Apostata - Herzelaide - Tiho Brahe. Démoni-idoli Bacona od Verulama. Nadosjetilni kult na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Impulsi nadahnuća u smislu Mihaela provlače se kroz individualnost Tiho Brahea. Schelling i Jakob Frohschammer.	

18. rujna 1924.		
VII	Zvijezde kao kolonije duhovnih bića u svemiru. Kako bismo razumjeli karmu, moramo stupiti u kontakt sa zvjezdanim bićima između smrti i novog rođenja. Vladavina Mihaela daje nam pristup duhovnom razumijevanju života između smrti i ponovnog rođenja. Lik Stradera. Natjecanje pjevača u Wartburgu. Heinrich von Ofterdingen.	60
19. rujna 1924.		
VIII	Reinkarnacije povijesnih ličnosti: rimski filozof skeptik, kardinal Mazarin, grof Hertling. Papa Grgur VII, Ernst Haeckel. - Pustinjak, časna sestra, Vladimir Solovjev.	69
21. rujna 1924.		
IX	Smjernice za razumijevanje suvremenog intelektualnog života. Karmičke prepreke prikazane na primjeru individualnosti koja je živjela u duši Thomas Campanellas-a i Otto Weiningers-a: unutarnja borba nekadašnjeg vizionara i duhovnog pogleda na svijet s racionalizmom i intelektualizmom.	77
23. rujna 1924.		
X	Emancipacija intelektualnog od dubine duše. Intelektualno usklađena tijela sadašnje civilizacije ne priznaju raniju duhovnost inkarnirane duše; ovo se povlači u podsvijest. Preobrazba intelektualizma u duhovnost zadaća je antropozofije, koja mora računati s tadašnjim racionalizmom kako bi ideje našle svoj put gore do duha i dolje do prirode. Zagušenje duhovnog u dušama krajem 19. stoljeća. Kao primjer, niz inkarnacija: Platon-Hroswitha-Schröer.	88
Govor, 28. rujna 1924 (zadnje obraćanje)		97
Pripremne misli za budući Mihaelov blagdan. Reinkarnacija Ilije u Lazaru-Ivanu, Rafaelu i Novalisu. Rafaelov prolazak kroz sfere Mjeseca, Merkura, Venere i Sunca. Njegova veza u sferi Jupitera s Goetheom. Eliphas Levi, Swedenborg. Biografija Rafaela od Hermana Grimma. Odjeci života Rafaela u čarobnom idealizmu Novalisa. Otkrivanje Mihaelovih snaga u duši, njihovo oživljavanje u djelima potrebno je za pobjedu nad zmajolikim demonom.		
Dodatne napomene o sadržaju govora od 28. rujna 1924. (zadnje obraćanje)		104

Predavanje 5 rujna 1924

I

Danas su se okupili brojni prijatelji koji su ovdje prvi put nakon Božićne konferencije i stoga je na meni da govorim o njoj, doduše samo u nekoliko riječi. Antropozofsko društvo je s ovom božićnom konferencijom trebalo dobiti novi poticaj, naime ono što mora imati da bi taj život tekao dostojno, ono što antropozofija treba ugraditi u civilizirani život. Od ove božićne konferencije u Antropozofsko društvo zasigurno je ušao ezoterični impuls. Ovo Antropozofsko društvo bile je, da tako kažemo, administrativno središte za antropozofiju. Antropozofija je od samog početka bila ono kroz što teče duhovni život koji je čovječanstvu dostupan od zadnje trećine devetnaestog stoljeća. Naš koncept antropozofskog pokreta, međutim, mora se shvatiti na način da je ono što se događa ovdje na Zemlji zapravo samo vanjština nečega što se događa u duhovnom svijetu u odnosu na razvoj čovječanstva. I svatko tko se želi na dostojan način vezati uz antropozofski pokret, mora također shvatiti da se duhovni impulsi odnose i na oblast samog Antropozofskog društva.

Što onda znači, dragi moji prijatelji, kada ljudi općenito teoretski vjeruju u duhovni svijet? Teoretski vjerovati u duhovni svijet znači apsorbirati ovaj duhovni svijet u svoje misli. Ali misli ljudi danas su i same takve, čak i ako one predstavljaju ono što je danas za ljude najduhovnije u njihovoj vlastitoj prirodi, same misli koje su se razvije kao unutarnji duh tijekom posljednjih četiri do pet stoljeća, prikladne su samo za upijanje istine o materijalnom. I tako današnje čovječanstvo ima duhovni život u mislima, ali općenito, kao civilizirano čovječanstvo ispunjava ovaj misaoni duhovni život materijalnim sadržajem. Materijalni sadržaj također ostaje ono što se teoretski zna o antropozofiji, sve dok ne uključi stvarnu, unutarnju, svjesnu moć uvjerenja: da je duhovno nešto konkretno i stvarno, da gdje god da materija živi za vanjska osjetila, duh ne samo da prožima i teče kroz tu materiju, već da na kraju sve materijalno nestaje iz ljudskog vidokruga, kada je u stanju prodrijeti kroz materijalno, u duhovno.

Ali onda se takva kontemplacija mora proširiti i na sve što nas se tiče. Bitna nam je naša pripadnost antropozofskom društvu. Zbog ove činjenice koja postoji u vanjskom osjetilnom svijetu, zbog naše pripadnosti antropozofskom društvu, moramo biti u poziciji da prepoznamo odgovarajući duhovni pokret koji se u posljednje vrijeme razvio u duhovnom svijetu i nastaviti će se u zemaljskom životu kada ljudi mogu ostati vjerni. Inače će nastaviti odvojeno od života na Zemlji. Opstati će u vezi sa životom na Zemlji, ako ljudi u svojim srcima pronađu snagu da mu ostanu vjerni.

Međutim, nije dovoljno samo teorijsko uvjerenje da duhovni element lebdi iza minerala, biljaka, životinja i samog čovjeka, već i da duhovni arhetip antropozofskog pokreta lebdi iza antropozofskog društva, čiji vanjski aspekt pripada mayi ili iluziji, to je ono što mora prodrijeti u srce svakog onog tko ispovijeda antropozofiju kao duboko uvjerenje. I to mora postati stvarnost u radu antropozofskog društva. Često sam govorio, dragi moji prijatelji, prije Božićne konferencije, da se mora praviti razlika između antropozofskog pokreta, o kojem se uvijek mora govoriti isto kao i danas, i između Antropozofskog društva, koje je bilo vanjsko egzoterično administrativno središte za antropozofski ezoterizam. Od Božića je suprotan slučaj. U vrijeme Božića bio sam suočen s teškom odlukom trebam li i sam postati predsjednik Antropozofskog društva. Svih prethodnih godina postojanja Antropozofskog društva smatrao sam se učiteljem antropozofskih stvari koje nisu povezane s upravljanjem, a razne stvari koje su dolazile u obzir provodio sam na strog način. Kao takvo, antropozofsko društvo, vodili su drugi. Moja je dužnost unutar Antropozofskog društva bila donijeti antropozofski cilj, u mjeri u kojoj to želi pojedinac ili grupa.

Tijekom ovih predavanja ili na neki drugi način, naši će prijatelji imati priliku naučiti prepoznati što znači aktivno raditi na Zemlji na onom što se danas želi otkriti u duhovnom svijetu. I treba razumjeti poteškoće koje su s time povezane, ako se ovom odnosu prema duhovnom svijetu želi, da tako kažemo, pridodati vanjsku upravu. I prije Božića je definitivno postajala situacija: ili će se duhovne moći koje nam daju antropozofiju uvrijediti činjenicom da se vanjska uprava sada oslanja na sam ezoterizam, ili će se dogoditi nešto drugo. Dakle, u tom trenutku odluka je bila najteža koja se mogla donijeti. Jer svakako bi mogla postojati mogućnost i da su takvom odlukom ugroženi tokovi duhovnog života koji su nam dotjecali.

Ipak, odluka je morala biti donesena jer su preduvjeti bili takvi da se mora dogoditi suprotno od onoga što sam upravo opisao, ako bi antropozofska stvar trebala ostati u kontaktu s Antropozofskim društvom. U budućnosti je samo antropozofsko društvo moralo biti mjesto kroz koje ezoterijski život teče izravno i koje samo po sebi ima ezoterijski učinak i postaje svjesno svoje ezoterijske aktivnosti.

U tu svrhu je u Goetheanumu morao biti stvoren ezoterični *Vorstand*. Osim toga, trebalo je priznati da ovaj ezoterični odbor u cjelini ima ezoteričnu zadaću i da će u budućnosti sve što teče kroz Antropozofsko društvo ne samo biti antropozofska supstanca koju treba apsorbirati, već da se i u budućnosti antropozofiju također i uči, antropozofija je djelo, odnosno antropozofija je djelatna u svemu vanjskom.

To zahtijeva prepoznavanje onih stvarnih snaga koje moraju ujediniti pojedinačne osobnosti u društvu. Te sile ne mogu biti sile pod nekim programom ili sažetim apstraktnim propozicijama. Antropozofsko društvo

može biti utemeljeno i održavano samo u ezoteričkom smislu, onim što postoji kao stvarni ljudski odnosi. Dakle, u budućnosti se sve mora temeljiti na stvarnim ljudskim odnosima u najširem smislu, na konkretnom, a ne na apstraktnom duhovnom životu.

Treba samo moći shvatiti ovaj konkretni duhovni život kao takav i vidjeti ga u najsitnijim detaljima života. Želio bih navesti prilično sitan detalj. Kada je taj impuls bio obuhvaćen, odlučili smo svakom našem članu dati novu člansku iskaznicu. Budući da je antropozofsko društvo u međuvremenu naraslo na dvanaest tisuća članova, sada je bilo pitanje izdavanja ovih dvanaest tisuća potvrda o članstvu, a unatoč prigovorima mnogih, morao sam donijeti odluku – kao što sam rekao, to je sitnica – da sam potpišem svaku pojedinačnu člansku iskaznicu. To je naravno, višetjedni posao. Ali što to znači? Ne, nikakav prilog, nikakva vanjska mjera, ali to znači da su mi oči stajale na imenu onoga tko prima člansku iskaznicu. To je ljudski odnos, doduše sićušnog sadržaja, ali je odnos.

Dakle, ljudski odnosi, koji su činjenice, razlikuju se od onoga što su puke administrativne mjere, što je samo napisano u programima i paragrafima. Zapravo ništa što teče kroz antropozofiju ne smije biti zapisano u statutima i paragrafima, već sve mora biti stvarni život. Ezoterik može apsorbirati samo stvarni život.

Stoga se mora reći da se od Božićne konferencije antropozofska stvar i Antropozofsko društvo više ne mogu razlikovati, već su postali jedno. Radi se samo o tome da to bude u svijesti svakog pojedinog člana. Možda vam se, dragi moji prijatelji, čini da je to samorazumljivo. Razmislite o tome, i uvidjeti ćete da to zdušno provoditi nije nešto što se podrazumijeva, dapače, prilično je to teško u svakom trenutku života.

Sada je pitanje, mogu reći, stvarne zabrinutosti: hoće li duhovni život nastaviti teći kroz Antropozofsko društvo u ovim uvjetima, kao što je tekao kroz antropozofski pokret?

Ali ovo se može reći, sada kada smo već mnogo mjeseci pod utjecajem Božićne konferencije, pokušavajući ostati vjerni onome što smo mislili kada smo postavili duhovni kamen temeljac Antropozofskog društva, može se reći: ono što je teklo godinama, nastavlja biti sve bogatije. A također možemo reći da su se srca još više otvorila, gdje god je ezoterično teklo kroz svu antropozofsku aktivnost od Božićne konferencije, gdje god je prisutno ezoterično.

Prigrлите puno značenje ove riječi u svoja srca, dragi moji prijatelji, dok moram govoriti iz iskustva posljednjih nekoliko mjeseci! U budućnosti će takvo shvaćanje na mnogo načina pridonijeti postavljanju pravih temelja za

onaj duhovni temelj koji smo postavili za Antropozofsko društvo u vrijeme Božićne konferencije.

I ovo me dovodi do toga da govorim o onome što ću imati za reći sljedećih nekoliko dana, ističući kako se antropozofski pokret sada, u ovom ozbiljnom trenutku, u osnovi s ovim uvodnim predavanjem, vraća svom vlastitom početnom impulsu. Kad je početkom stoljeća u Berlinu osnovano Antropozofsko društvo iz krila Teozofskog društva, dogodilo se nešto vrlo neobično. Prilikom osnivanja Antropozofskog društva, odnosno njemačke sekcije Teozofskog društva, držao sam predavanje o 'Antropozofiji' u Berlinu. Od samog početka u moj je rad bio utisnut impuls koji je kasnije definirao antropozofski pokret.

Ali postoji još nešto čega se danas mogu sjetiti. Prvo što sam tada vrlo malom krugu najavio je par predavanja pod nazivom 'Praktične vježbe karme'. Osjetio sam najžešći otpor tome. Možda će se najstariji član antropozofskog društva, koji je na našu veliku radost danas ponovno ovdje – gospodin Günther Wagner, kojem bi želio poželjeti dobrodošlicu kao svojevrsnom senioru antropozofskog društva – sjetiti koji je snažan otpor bio tada protiv mnogih stvari za koje sam rekao da ih od početka treba uklopiti u antropozofski pokret. Do ovih predavanja nije došlo. Nije došlo do kultiviranja toga, za razliku od drugih struja koje su inače emanirale iz teozofskog pokreta, do njegovanja te ezoterije koja na vrlo otvoren i nepristran način govori, istina, o onome što je zapravo teoretski uvijek bilo tu.

Od Božićne konferencije, ovdje u ovoj prostoriji, na raznim mjestima gdje sam imao privilegij govoriti, ljudi su prilično otvoreno govorili o konkretnom djelovanju karme u povijesnim pojavama, u pojedinim ljudima. I danas su brojni naši antropozofi već informirani kako su napredovali različiti životi važnih ličnosti na Zemlji, kako se razvijala karma samog Antropozofskog društva i s njim povezanih osobnosti. Od Božićne konferencije o tim se stvarima raspravlja na vrlo ezoteran način. Od Božićne konferencije naši ciklusi su javni, dostupni svima zainteresiranima. Tako smo postali više ezoterično i u isto vrijeme potpuno javno društvo.

Na neki način, ovo nas vraća tamo gdje smo počeli. Tada je bila namjera ono što će sada postati stvarnost. Budući da su mnogi naši prijatelji prvi put ovdje nakon Božićne konferencije, pokriti će se pitanje karme ovdje u sljedećih nekoliko dana. U tu svrhu dopustit ću si danas dati svojevrsni uvod govoreći o onim stvarima koje su također naznačene, doduše skiciranom u ovoj tjednom 'Mitteilungen'.

Razvoj ljudske svijesti dio je postignuća – to je očito iz naše antropozofske literature – onog znanja koje ukazuje na činjenice i bića ovog duhovnog svijeta, i istraživanja tih činjenica. Uskoro ćemo čuti kako ovaj duhovni

svijet, koji se može istražiti kroz razvoj ljudske svijesti, može postati razumljiv nepristranom, zdravom razumu. To se uvijek mora uzeti u obzir: razvoj drugih stanja svijesti dio je istraživanja duhovnog svijeta; da bi shvatili i razumjeli ono što duhovni istraživač iznosi na vidjelo, potreban je samo zdrav osjećaj za čovjeka, zdrav razum koji se stvarno želi razvijati nepristrano.

Međutim, čim se o tome govori, nailazi se na jak otpor u sadašnjem razmišljanju. Kad sam jednom rekao ono što sam govorio u Berlinu, pojavio se dobronamjran članak o mom javnom predavanju pred brojnom publikom. U ovom članku se kaže: g. Steiner je rekao da zdrav razum može vidjeti ono što se istražuje u duhovnim svjetovima. Ali cijeli noviji razvoj naučio nas je da um koji je zdrav ne vidi ništa od nadosjetilnog i da um koji vidi nešto od nadosjetilnog sigurno nije zdrav. - Mora se reći da je to u određenom pogledu opće stajalište obrazovanih ljudi današnjice. Ako netko nije lud – kako se kaže trijezno njemački – ne razumije ništa o nadosjetilnom svijetu; ako razumiješ nešto od nadosjetilnog svijeta, definitivno si lud! - To je jednako, samo malo jasnije, rečeno.

Stoga se treba pozabaviti time do koje mjere zdrav razum može razumjeti rezultate duhovnog istraživanja, što se postiže razvojem drugih stanja svijesti. Stoljećima smo naoružavali svoja vanjska osjetila instrumentima, teleskopima, mikroskopima. Duhovni istraživač također naoružava svoja vanjska osjetila onim što sam razvija u svojoj duši. Prirodna istraživanja su išla prema van, koristila su se vanjskim alatima. Duhovno istraživanje ide prema unutra, koristi se unutarnjim alatima koje duša razvija u vječnom životu duše.

Danas bih vas želio upoznati s razvojem drugih stanja svijesti, sastavljajući stanja svijesti koja su danas uobičajena među ljudima, u početku ih samo spajajući s onim stanjima svijesti koja su nekad postojala u starijim, nepovijesnim, koja su bila prisutna u pretpovijesnim, primitivnim uvjetima ljudskog razvoja.

Čovjek danas živi u tri stanja svijesti, od kojih zapravo samo jedno prepoznaje kao izvor spoznaje: čovjek živi u običnom budnom stanju, živi u stanju svijesti sna i živi u stanju spavanja bez snova.

U običnoj svijesti, u budnoj svijesti, mi se odnosimo prema vanjskom svijetu na takav način da sve što možemo shvatiti osjetilima prihvaćamo kao stvarnost i puštamo da djeluje na nas, tako da zahvaćamo ovaj vanjski svijet svojim intelektom koji je vezan s mozgom, ili u svakom slučaju s ljudskim organizmom, i formiramo ideje, koncepte, također i osjećaje i tako dalje, o onome što primamo preko osjetila. Tada shvaćamo, u određenim granicama, vlastiti unutarnji život unutar ove budne svijesti. I svakakvim razmatranjima, razvojem ideja, dolazimo do prepoznavanja nečeg

nadosjetilnog iznad ovog osjetilnog. Ne trebam dalje opisivati ovo stanje svijesti; ono je svima poznato kao stanje koje prepoznajemo u životu spoznaje i volje na Zemlji.

Svijest sna je nejasna, za sadašnjeg čovjeka sumrak. U svijesti sna čovjek vidi ono što je u vanjskom svijetu u simboličkoj transformaciji čega nije uvijek svjestan. Ujutro ležimo u krevetu, još se budimo, ne gledamo u izlazeće Sunce potpuno otvorenim očima, već se sunčeva svjetlost koja sija kroz prozor otkriva našim očima koje su još uvijek prekrivene velom. Čovjek je još uvijek odvojen, kao tankim velom, od onoga što inače doživljava kao oštro konstruirane osjetilne percepcije: iznutra je duša ispunjena vizijom silnog požara. Snažna vatra o kojoj čovjek sanja simbol je onoga što sja u izlasku Sunca, još ne potpuno otvorenom oku.

Ili osoba sanja da prolazi kroz aveniju, s bijelim kamenjem s obje strane ulice. Dolazi do jednog kamena; nalazi da je uništen od neke prirodne pojave ili od ljudi. Čovjek se budi: od zubobolje koju ima, uočava nedostatak zuba. Dva reda zuba simbolizirana su u onome što je čovjek vidio u svojim snovima, loš zub u slici razbijenog kamena.

Uočavamo da se nalazimo u pregrijanoj prostoriji zbog čega nam je neugodno. Budimo se: srce snažno kuca, puls je ubrzan. Vatrenost srca i puls simboliziraju pregrijanu prostoriju. Unutarnji i vanjski uvjeti su za nas simbolizirani u snovima; reminiscencije na svakodnevni život, transformirane na najrazličitije načine, razvijene u čitave drame u snovima, ispunjavaju čovjeka. On ne zna uvijek kako se stvari razvijaju u areni njegovog duševnog života. I često je čovjek uvučen u blagu zabludu o ovom životu snova, koji također može igrati ulogu u budnom životu ako je svijest nekako prigušena.

Prirodoslovac prolazi ulicom pored knjižare. Vidi knjigu o nižim životinjama, koja ga je oduvijek jako zanimala jer je prirodoslovac. Ali sada, iako naslov najavljuje da je u njoj nešto izvanredno važno za prirodoslovca, to ga uopće ne zanima, već odjednom, samo zureći u ono što je prije s najvećim zanimanjem gledao, čuje nekoga da svira melodiju koju je bio potpuno zaboravio. Postaje vrlo pažljiv. Razmislite: prirodoslovac gleda naslov znanstvene rasprave na korici knjige. Ne obazire se na to, ali ga privlači sviranje udaljenog vergla, koje inače ne bi čuo. Što je to? Prije četrdeset godina, dok je bio sasvim mlad, zaplesao je prvi put u životu sa svojom prvom plesačicom na istu melodiju koju sada svira vergl. Na taj događaj podsjeća ga melodija vergla koju nije čuo četrdeset godina. Prirodoslovac je ostao priseban, pa se prilično jasno sjećao stvari.

Mistik često na kraju takav događaj iznutra preobrazi tako da on postane nešto sasvim drugo. Upravo oni koji savjesno istražuju duhovni život moraju biti sposobni jasno predočiti sve što se u obliku zablude i iluzije događa u

ljudskoj duši. Lako može povjerovati da je pronašao unutarnji put do ovog ili onog duhovnog elementa uranjanjem, da tako kažemo, u život duše; ali ima samo preobraženu reminiscenciju melodije vergla. Ovaj život snova je nešto divno, nešto veliko, ali ljudi to mogu ispravno razumjeti samo ako mogu stati pred pojave ljudskog života na duhovno kultiviran način.

A ako pogledamo život dubokog sna, koji je bez snova, onda u običnoj današnjoj svijesti čovjek nema ništa od ovog života dubokog sna osim sjećanja da je možda prošlo vrijeme između padanja u san i buđenja. Sve ostalo mora ponovno doživjeti uz pomoć svog budnog stanja. Općenito dosadan osjećaj da ste bili tamo između padanja u san i buđenja je sve što ostaje od sna bez snova.

Dakle danas imamo ova tri stanja svijesti: budnu svijest, svijest sna, svijest spavanja bez snova. Ali ako se vratimo u iskonska vremena ljudskog razvoja kao što sam rekao, ne u povijesna vremena nego u pretpovijesno doba, u koje se može prodrijeti samo onim sredstvima duhovnog istraživanja o kojima će se ovdje raspravljati u sljedećih nekoliko dana – tada ćemo također naći tri stanja svijesti čovjeka, ali sasvim druge vrste. Ono što danas doživljavamo u budnoj svijesti tada se nije doživljavalo, već smo u iskonskim vremenima ljudskog razvoja umjesto oštrog kontura, materijalnih, čvrsto definiranih činjenica doživjeli: entitete, zamagljene fizičke granice.

U takvim vremenima, osoba koja bi vas vidjela ovdje, dok ovdje sjedite, ne bi vidjela oštre obrise koji danas određuju vašu prirodu ocrtanu kako se danas vidi, već bi likovi bili zamagljeni za običnu budnu svijest; ono što se danas vidi i ono što bi tada bilo manje jasno, posvuda bi bilo prožeto austom, duhovnim sjajem i blistavo, svjetlucanjem i preljevima koji bi išli daleko izvan okvira koji se danas vidi. Svi vi koji sjedite ovdje pokazali biste perceptoru svoje aure kako se isprepliću. I takav gledatelj bi se zagledao u svjetlucave, blistave, sjajne aure duša koje su pred njim. Još se moglo gledati u dušu, jer čovjek je živio u atmosferi duše i duha.

Ako smijem upotrijebiti usporedbu: ako navečer hodamo ulicama nakon vedrog, suhog dana, onda nakon takvog dana vidimo ulične svjetiljke na način da pokazuju oštre konture svjetala. Prođemo li ulicama u maglovitu večer, ista svijetla lampiona pokazuju svuda oko nas svakakve strukture u boji, koje današnja fizika potpuno krivo shvaća, smatrajući ih subjektivnim pojavama, a što je zapravo ono što se doživljava iz suštine ovih bljeskova u vezi s činjenicom da se krećemo kroz vodeni element magle. Stari su ljudi prošli kroz element duše i duha; vidjeli su aure koje nisu subjektivne, već su objektivno pripadale ljudskim bićima. To je bilo njihovo stanje svijesti.

Tada su imali stanje svijesti koje je povezano s tim, kao što kod nas san prožet snovima slijedi budno stanje, to opet nije bilo naše sadašnje stanje sna, ali je oko njega nestajalo sve što je osjetilno. Za nas osjetilni dojmovi

postaju simboli za razliku od sna: Sunce postaje požar, unutarnji redovi zuba postaju sva reda kamenja, i tako dalje, snovi sjećanja postaju zemaljske ili duhovne drame, drame snova. Svijet osjetila je uvijek tu; ostaje svijet sjećanja. Za svijest koju su ljudi imali u davnim vremenima evolucije – vidjet ćemo da smo je tada imali svi, jer svi koji sjede ovdje bili su u prethodnim životima – stvari su za njih bile sasvim drugačije. Kad je Sunce danju slabilo, čovjek nije vidio simbole fizičkih stvari, već su mu fizičke stvari nestajale iz vida. Stablo koje je stajalo pred vama bi nestalo; pretvoreno je u nešto duhovno – legende o duhovnima drveća, one nisu smišljene pučkom maštom, jedino što je njihovo tumačenje pogrešna znanstvena mašta – duh koji bi pripadao stablu zauzeo bi mjesto stabla. A ti duhovi – duh drveta, duh planine, duh stijene – usmjeravali su pogled duše dalje u onaj svijet u kojem se čovjek nalazi između smrti i novog rođenja, tamo gdje je jednako među duhovnim činjenicama kao i ovdje na Zemlji među fizičkim činjenicama, gdje je jednako među duhovnim bićima kao i ovdje na Zemlji među fizičkim bićima. To je bilo drugo stanje svijesti. Uskoro ćemo vidjeti kako se naša obična svijest sna također može preobraziti u ovo stanje svijesti, za čovjeka koji teži duhovnom znanju.

I treće stanje svijesti je bilo tu. Naravno, i tada su ljudi spavali. Ali kada su se probudili, imali su ne samo nejasno sjećanje na proživljeno vrijeme ili tup osjećaj života, nego su se, kada bi se probudili, jasno sjećali onoga što su doživjeli dok su spavali. I upravo iz tog sna dolazili su dojmovi prošlih života na Zemlji s vezom čovjekove sudbine, sa znanjem, s vizijom karme.

Dakle, današnji čovjek ima budnu svijest, svijest sna, svijest spavanja bez snova. Rani ljudi imali su tri stanja svijesti: stanje svijest s duhom prožetom stvarnošću, stanje svijesti s uvidom u duhovni svijet, stanje svijesti za viziju karme. Kod primitivnog čovjeka to je u biti bila neka vrsta svijesti sumraka.

Ova sumračna svijest je prošla, izbljedita u ljudskoj evoluciji. Mora se pojaviti svijest jutarnje zore. Današnja duhovna istraživanja pronalaze put u to. I čovjek mora biti sposobna gledati u drvo, u stijenu, u izvor, u planinu, u zvijezde, mora biti sposoban gledati i ojačati vlastite duševne snage, tako ojačati svoje duševne snage da to donese da se duhovne činjenica ili duhovna bića pojavljuju iza svake fizičke stvari.

To može postati egzaktna znanost, egzaktno znanje – kojem se ljudi danas rugaju kao da je obično ludilo – tako da onaj koji stvarno zna gleda u drvo, prema ono predstavlja materijalno, kao da štedi prostor, postaje ništa, i duhovna bit stabla dolazi mu ususret. Kao što sunčeva svjetlost vanjskih fizičkih bića blista u odrazu pred našim fizičkim očima, tako će čovječanstvo vidjeti – a antropozofija predviđa taj dolazak – da duhovno biće Sunca, koje tka i živi u svijetu, također živi u svim fizičkim bićima. Kao što se fizičko svjetlo reflektira natrag u naše fizičko oko, tako se božansko-duhovno sunčevo biće, koje sve prožima, može reflektirati natrag u naše duhovno oko

od bilo kojeg zemaljskog bića kao stvarnost. I ako što čovjek sada kaže: ruža je crvena – a to se temelji na činjenici da mu ruža vraća dar koji je primila od fizičko-eternog sunčevog bića, tada će moći reći: ruža mu vraća ono što prima od duševno-duhovnog sunčevog bića koje tka i živi u svijetu.

Čovjek će se ponovno smjestiti u duhovno ozračje, znat će da je njegovo vlastito biće ukorijenjeno u toj duhovnoj atmosferi. Ali tada će mu sinuti, kao u ovoj svijesti sna, koja isprva može dati samo kaotične simbolizacije vanjskog osjetilnog života, unutra se nalaze otkrivenja duhovnog svijeta kroz koji prolazimo između smrti i novog rođenja; kao u životu dubokog sna, koji tka i živi u nama kao čvorište sila, koje nam onda, nakon buđenja, omogućuje da odemo do onoga oko čega se naša sudbina, naša karma vrti. Ono kroz što prolazimo kao našu sudbinu u svakodnevnom životu, usprkos svoj slobodi, prede se i tka tijekom našeg života u snu gdje vodimo život s našom dušom-duhom, koji su izvan fizičkog-eternog, s božanskim duhovima, također i sa onim duhovima koji nose rezultate prethodnih zemaljskih života u ovaj život. A onaj tko, tko kroz razvoj odgovarajućih duševnih snaga, uspije zaviriti u život sna bez snova, otkriva unutarnje karmičke veze. Ali tek kroz to smisao dobiva i povijesni život čovječanstva: satkan je iz onoga što ljudi prenose iz ranijih epoha u nove živote, u nove epohe, kroz život između smrti i ponovnog rođenja. Kada pogledamo neku osobnost sadašnjosti ili nekog drugog doba, ne razumijemo je dok ne razumijemo njene prošle živote na Zemlji.

Sljedećih dana želimo govoriti o istraživanju koje, prvo kod povijesnih ličnosti, ali potom i u svakodnevnom životu, vodi iz sadašnjeg ili nekog drugog vremena u raniji život na Zemlji.

Predavanje 7 rujna 1924

II

Prekjučer sam rekao da bi teorijska rasprava o karmi i ponovljenim zemaljskim životima morala ostati nešto neživo ako se razmatranje u tom smjeru zapravo ne uvede u praktični pogled na život, tj. sam život ne razmatra u smislu karme i ponovljenih zemaljskih života. Ali razmatranje na koje se ovdje misli mora se poduzeti s najvećom ozbiljnošću. Zato što se može reći: iskušenje ljudi da stvore ideje o svim vrstama karmičkih veza, o svim vrstama stvari povezanih s ponovljenim zemaljskim životima, to je iskušenje vrlo veliko, a izvor iluzija na ovom području je vrlo velik. I istraživanje u tom smjeru može se stvarno poduzeti samo kada je duhovni svijet u određenom smislu otvoren kroz razvoj duše.

Zato, naravno, upravo za takve istrage istražitelji navode i one razloge i uvjerenja koja mogu proizaći iz svega ostalog što se otkrije tijekom takve istrage. Zapravo, ne treba imati nikakvog povjerenja u nekoga tko odmah počne govoriti o ponovljivim zemaljskim životima, već ono što se izvlači iz takvih okultnih dubina mora biti potvrđeno činjenicom da su prvo prisutne mnoge druge stvari koje opravdavaju povjerenje.

Sada mislim da je tijekom dvadeset tri ili dvadeset četiri godine u kojima se antropozofija kultivirala, prikupljeno dovoljno okultnog materijala da se rezultati ovog smjelog istraživanja ponavljanja zemaljskih života, sada mogu otkriti pred onim slušateljima koji su stekli povjerenje kroz druga područja duhovnog života koja su tijekom vremena otkrivena. Međutim, sada ovdje sjede mnogi koji su u društvu relativno kratko. Ali to bi značilo nemogućnost razvoja društva ako bi se za nove sudionike, da tako kažemo, krenulo ispočetka; jer s druge strane imamo veliku radost i zadovoljstvo što se ovdje tijekom ovog potpuno popunjenog ciklusa, pojavio i veliki broj najstarijih antropozofskih prijatelja, antropozofa, koji su doživjeli gotovo cijeli antropozofski razvoj. I tijekom vremena moraju se stvoriti prilike da se oni u antropozofskom društvu koji su još na početku članstva upoznaju s onim što se mora njegovati tijekom razvoja Antropozofskog društva.

Moram ovo reći jer ću razmatranja koja danas iznosim iznijeti kao polazište za nešto od onoga što će uslijediti na sljedećim predavanjima, više kao informaciju, jer u njima ima nekih stvari koje će se činiti prilično odvažnim. Ali, dragi moji prijatelji, ljudski se život pojavljuje u svom pravom svijetlu samo kada se njegova istina smatra kontinuiranom kroz ponovljenu zemaljsku egzistenciju. Međutim, istraživanje, ozbiljno istraživanje koje je svjesno vlastite odgovornosti u ovom području, nikako nije lako. Jer rezultati

dobiveni na ovom području zapravo su na određeni način proturječni idejama koje se obično imaju.

Događa se da kada netko pogleda ljudski život na Zemlji s njegovim sudbinskim sadržajima, da uočava one udarce sudbine koje je spreman shvatiti na prvu, a koji su povezani s tim što je vanjska profesija ili unutarnji poziv, koji su povezani s društvenim položajem i slično. U odnosu na sadržaj ovozemaljskog života, čovjek se pred nama pojavljuje u odnosu na te osobine, koje uopće ne moraju biti vanjske, koje mogu značiti nešto za unutarnje bića njegove duše; ali gledano u onim dubinama, u kojima se vide ponovljeni zemaljski životi, ipak se treba suzdržati od mnogih stvari koje daju svoj pečat na sudbinu čovjeka u zemaljskom životu.

Osobito se ne smije zamišljati da je vanjski ili unutarnji poziv od velike važnosti za karmu koja prolazi kroz različite živote na Zemlji. Zamislite samo kako je relativno vanjski okarakterizirana profesija – recimo službenika ili tako nešto – također vanjski povezana sa sudbinom čovjeka. Ali za ono stvarno karmičko, za stvarne veze sudbine, ono što karakterizira ovaj vanjski poziv uopće ne mora imati nikakvo značenje. Isto je i s unutarnjim pozivom. Kako se lako dolazi u iskušenje pomisliti da je glazbenik bio, barem u prethodnom životu na Zemlji, ako ne opet glazbenik, onda umjetnik. Nije uvijek tako, rijetko je tako čak i kada stvarno istražujete stvari. Jer trajna karma, trajna nit sudbine, ide mnogo više u čovjekovo unutarnje biće i manje se bavi vanjskim i unutarnjim pozivima, već mnogo više s unutarnjim duševnim snagama i otporima duše, s moralnim vezama koje se u konačnici mogu očitovati u svakom vanjskom i unutarnjem pozivu.

Ali to također znači da istraživanje karme, istraživanje niti sudbine, čini nužnim sagledavanje okolnosti u životu osobe koje se ponekad čak i čine nevažnim. Uvijek iznova moram spomenuti činjenicu s kojom sam se susreo u životu.

Trebao sam istražiti karmičke veze osobe koja je imala svoje posebnosti u životu, svoj životni zadatak, svoj posao. Ali intuitivni pogled na sve što je radila kao dio svog posla, na primjer kao filantrop i slično, nije davalo nikakve naznake o ranijim životima na Zemlji. Nije da sve ovo nije povezano s ranijim životima na Zemlji; ali nije bilo traga za naći. Ne bi se moglo prodrijeti dalje iz gledanja na činjenice koje proizlaze iz profesije ili iz filantropije. S druge strane, začudo, sasvim sporedna osobitost života dala je rezultat. Morao je recitirati, a uvijek bi prije nego bi počeo recitirati, sasvim iz navike, izvadio rupčić i ispuhao nos. Često sam ga čuo kako govori i bez iznimke prije nego bi počeo govoriti, izvadio bi rupčić i ispuhao nos. Nije to činio u razgovoru, ali je to činio kad god bi trebalo govoriti u kontekstu. To je rezultiralo slikom iz koje je sada zračila mogućnost osvrtnja na ranije živote na Zemlji.

Ovo navodim kao posebno groteskni primjer. Primjeri nisu uvijek tako groteskni; ali treba imati sposobnost sagledavanja cijele osobe ako se želi sagledati karmu na valjan i relevantan način. Vidite, imate neki posao, naprimjer, to je više-manje nešto što proizlazi iz obrazovanja i tako dalje, kad pogledate dublje. S druge strane, to ima veze s unutaršnjom duhovnom konfiguracijom ljudskog bića ako ne može drugačije nego izvaditi svoj rupčić i ispuhati nos prije nego što započne govor. To je mnogo tješnje vezano uz ljudsku prirodu. Ali to je samo radikalno, ekstremno primjer. Stvari nisu uvijek takve. Želio sam u vama samo pobuditi ideju da u pravilo ono što leži na površini čovjekova života nije korisno za istraživanje karme, da se mora ući u određene intimnosti, ali ne u one u koje se zadire na neopravdan način, već one koje se javljaju sasvim otvoreno u životu.

Nakon što sam rekao ovaj uvod, želio bih sada otvoreno krenuti s onim što imam za reći, naravno uz sve rezerve koje uvijek moraju postojati u takvom slučaju, s rezervom da svatko može vjerovati ili ne vjerovati u ono što imam za reći, ali i sa uvjerenjem da se ono što ću objasniti temelji na najvećoj ozbiljnosti duhovno- znanstvenog istraživanja.

Ovakve stvari se ne događaju kada se istraživanju pristupi s namjerom istraživanja kao što to čini moderni istraživač u laboratoriju; već istraživanje karme mora i samo na neki način proizlaziti iz karme. Morao sam to spomenuti na kraju novog izdanja svoje knjige '*Teozofija*', iz razloga što je među mnogim čudnim zahtjevima koji su mi se povremeno postavljali tijekom života, bio i jedan da se podvrgnem nekom psihološkom laboratoriju, tako da tamo mogu utvrditi jesu li stvari koje govorim o znanosti duha opravdane. To je, naravno, jednako smiješno kao kada bi netko dao matematičke rezultate, a vi niste provjerili te matematičke rezultate, već ste ga zamolili da ga pregledate u laboratoriju kako biste utvrdili je li pravi matematičar ili nije. Ali takva je učenost sada erudicija i ozbiljno je tražena. Da iz takvih pokušaja, naravno, ništa ne može proizaći, izričito sam spomenuo na kraju novog izdanja moje *Teozofije*, a također sam spomenuo da svi putevi koji moraju dovesti do toga – do otkrivanja konkretnog duhovnog rezultata – moraju i sami biti pripremljeni na duhovni, nadosjetilni način.

Jednom sam imao priliku upoznati modernog liječnika čiji sam ugled i književnu karijeru vrlo dobro poznao i kojeg sam jako cijenio. Dakle, u ovom slučaju spominjem karmičke detalje koji su doveli do karmičkog istraživanja. Trebalo je dosta vremena i dovršeno je tek u posljednjih nekoliko tjedana, a tek se sada može – ako ste savjesna osoba – može govoriti o tome. Dakle, dajem sve pojedinosti kako biste mogli vidjeti nešto – ne sve, naravno – kako su stvari povezane.

Upoznao sam tako modernog liječnika na način da je kad sam ga upoznao bio s nekim drugim. Ovu sam drugu osobu jako dobro poznao dugo

vremena; uvijek je na mene ostavljala dojam, ne mogu reći dubok, ali temeljit. Takav dojam jer je ova osobnost iznimno voljela biti s ljudima koji su se u velikoj mjeri bavili okultizmom iako nekako površno. No, ova je osobnost iznimno rado pričala i o onome što poznanici govore o svakojakim okultnim stvarima koje su povezane s onim o čemu bi umjetnici trebali težiti kao lirski pjesnici, epski pjesnici, dramatičari. I nekakva moralna aura, mogao bih reći, visila je oko ove osobnosti. Koristim riječ 'moralno' za sve što je povezano s duševnim osobinama kojima upravlja volja. U prisustvu te osobe, koju sam zapravo posjetio, pronašao sam drugu koju sam poznavao i cijenio zbog njegove spisateljske karijere i njegovog liječničkog rada. A ono što se tamo dogodilo za vrijeme ovog posjeta ostavilo je zaista dubok dojam, što je potaknulo da se cijela stvar uključi u područje duhovnog istraživanja.

Tada se dogodilo nešto vrlo čudno. Kroz perspektivu koju sam mogao steći kroz to što su dvije osobnosti bile zajedno, kao i kroz dojam koji je na mene ostavila ta druga osobnost, koju sam dugo poznavao iz spisateljske karijere, iz rada u medicini, koju sam cijenio i koju sam ovdje prvi puta vidio, sve je to dalo utiske, doduše u početku ne da se nekako ispita ova osobnost u kontekstu života i sudbine, ali je donekle obasjalo ovoga drugog, kojeg sam poznavao dugo vremena, i ispostavilo se da je drugi – ne u posljednjem nego u ranijem životu – živio u starom Egiptu i, što je neobično, mumificiran je u starom Egiptu, balzamiran kao mumija.

Ubrzo se pokazalo da ova mumija još uvijek postoji. Vidio sam ih negdje i kasnije, ali puno kasnije. To je isprva bila početna točka. No, budući da je istraživanje potaknula ova osobnost koju sam dugo poznavao, to je, da tako kažem, zračilo dalje, i pokazala se prilika da istražim sudbinu novog poznanika. A onda se dogodilo sljedeće.

Iako je inače vrlo lako vratiti se iz čovjekova zemaljskog života do posljednjeg, intuicija je ovdje vodila daleko u stari Egipat i jasno pred dušu postavila dvije osobnosti: neku vrstu glavara u starom Egiptu koji je, u određenom smislu, imao staroegipatsku inicijaciju, ali je kao inicijant postao pomalo dekadentan, u daljnjem tijeku života ne shvaćajući inicijaciju ozbiljno, čak i na pomalo podrugljiv način. Ali glavar je imao slugu koji je bio izuzetno ozbiljan. Sluga, naravno, nije bio iniciran; ali oboje su postali dužni balzamirati mumije i za to nabavljati supstance.

Posao balzamiranja mumija, osobito u starom Egiptu, bio je izuzetno složen i zahtijevao je intimno poznavanje ljudskog bića, ljudskog tijela. Ali i duboko poznavanje ljudske duše zahtijevalo se od onih koji imaju pravo balzamirati mumije. Glavar, koji je zapravo bio i upućen u ovaj posao, postupno se počeo ponašati neozbiljno prema svojoj profesiji. Tako se dogodilo da je malo-pomalo, kako bi se reklo jezikom misterija, izdao one stvari koje je primio svojevršnom inicijacijom svome sluzi, koji se pokazao kao čovjek koji je postupno razumio sadržaj inicijacije bolje od inicijata. I

tako je dotični sluga balzamirao mumije, a ovaj drugi to više nije ni nadzirao, već je naravno tražio sve što je s tim vezano u smislu položaja i društvenog statusa. Postupno je postao takav da više nije uživao veliko poštovanje i ulazio je u razne sukobe u životu. Međutim, sluga, koji je zapravo postupno napredovao do vrlo, vrlo ozbiljnog pogleda na život, bio je potpuno obuzet, čudno zahvaćen nekom vrstom inicijacije koja nije bila stvarna, ali je u njemu instinktivno živjela. I tako je cijeli niz mumija balzamiran pod nadzorom i uz suradnju ove dvije osobe.

Vrijeme je prolazilo. Dvoje ljudi prošlo je kroz vrata smrti, prošla kroz iskustva o kojima bih želio govoriti sljedeći puta, koja su u nadosjetilnom povezana s razvojem karme, sudbine, a zatim su oboje ponovno prebačeni u zemaljski život u rimsko doba, upravo u vrijeme kada je uspostavljena rimska carska vlast: u doba Augusta; ne točno, ali otprilike u doba Augusta.

Kao što sam rekao, to je mukotrпно istraživanje, onoliko precizno koliko svako fizikalno ili kemijsko istraživanje može biti. Ne bih pričao o njima da prije par tjedana nije postalo moguće o njima govoriti na tako određen način. Sada nalazimo onog glavarara – koji je postupno postao neozbiljni inicijator, ali nakon prolaska kroz vrata smrti, osjećao je to kao izuzetno gorku kušnju na Zemlji sa svim posljedicama takvog gorkog osjećaja – ponovno ga nalazimo kao Augustovu kćer Juliju, koja se udaje za Augustovog posinka Tiberija, i koja naravno vodi život koji se, naravno, samoj njoj činio opravdanim, ali koji se tada u rimskom društvu smatrao toliko nemoralnim da je bila prognana. Drugi, sluga, koji se probio gotovo do inicijacije, ali odozdo, ponovno se rađa u ovo vrijeme kao rimski povjesničar Titus Livije.

Sada je zanimljivo kako je Titus Livije došao do toga da piše povijest. Balzamirao je priličan broj mumija u doba starog Egipta. Duše koje su bile u tijelima ovih mumija, te same duše su se često inkarnirale kao Rimljani, odnosno neki od njih kao sedam rimskih kraljeva – budući ih je bilo sedam. Ako se vratimo u vrijeme kada su se njih dvojica, glavar i njegov sluga, inkarnirali, vraćamo se u vrlo stara egipatska vremena. I po određenom zakonu, koji se odnosi upravo na inkarnaciju duša čija su tijela mumificirana, te su duše relativno brzo pozvane na Zemlju. Ali karmička povezanost glavarovog sluge o kojem sam govorio, toliko je velika da o njima mora napisati priču – naravno, mora uključiti i druge koje nije balzamirao – ali mora napisati povijest onih ljudi koje je balzamirao. Tako Titus Livije postaje povjesničar.

Sada bi želio od vas da uzmete povijest Tita Livija i dopustite stilu Tita Livija da djeluje na vas sa znanjem koje proizlazi iz karmičke veze. Vidjet ćete, neobična upornost i istovremeno naginganje mitu u stilu Tita Livija, gura ga prema znanju o ljudskoj prirodi koju može steći onaj koji balzamira. Takve veze se dobivaju samo kada se radi ovakvo istraživanje. Ali onda postoji ono što odjednom baca svijetlo na mnoge stvari. Teško je shvatiti

podrijetlo stila Tita Livija, tog čudnog stila kojim je Livije, povjesničar, balzamirao ljude koje opisuje – jer to je on, taj stil, na kraju krajeva – teško je zamisliti nastanak tog stila. Na ovaj stil je bačeno svjetlo kada se ukaže na takve veze.

Pa, vidite, opet imamo dvije ličnosti kao što su Julija i Tit Livije. Kao Julija i Tit Livije opet prolaze kroz vrata smrti. Sve što je jedna duša doživjela: zapravo inicijal, ali nakon što je to izokrenuo u neozbiljnost, nakon što je iskusio gorčinu posljedica u životu između smrti i novog rođenja, i zatim doživio osebnju sudbinu – pročitajte je – kao Julija, sve je to rezultiralo snažnim antipatijama prema Julijinom životu, koja je na čudan način postala univerzalna. Tu se individualnost intuicijom može pronaći u životu između smrti i novog rođenja, kao da stalno viče: O, da barem nikad nisam postala žena, jer do toga me dovelo ono što sam radila u starom Egiptu!

Sada se dalje mogu pratiti te individualnosti. Ulazi se u Srednji vijek: Tita Livija ponovno nalazimo kao raspjevanog pjesnika usred Srednjeg vijeka. Čovjek se čudi kad ga nađe ovakvog, jer vanjske profesije uopće nisu povezane. Ali najveća iznenađenja koja se mogu dogoditi osobi su ona koja proizlaze iz gledanja za živote na Zemlji koji su jedan iza drugog. Rimskog povjesničara – sa stilom koji je proizašao iz poznavanja ljudske prirode kroz mumificiranje – s njegovim stilom, koji je imao veliku lakoću i koji je sada na krilima lirske poezije, nalazi se Tita Lavije opet kao Walther von der Vogelweide.

Walther von der Vogelweide, koji je u Tirolu i ima mnogo pokrovitelja, sada među njima ima jednog posebnog pokrovitelja, koji je vrlo čudna osoba. Osoba koja je bila u kontaktu sa svakakvim alkemičarima, kojih je u Tirolu tada bilo na desetke, koja je bila gospodar dvorca, ali koja se posvuda – reklo bi se modernim rječnikom, vrtjela oko svakakvih alkemijskih ljigavosti, ali je u tom procesu iskusila i naučila mnogo; koja je između ostalog, iz toga dobila poriv da intenzivno prati sve okultno, kao što je kasnije na sličan način bio slučaj i s Paracelsusom. Stekao je nevjerojatno intenzivan okultni osjećaj, te je kao rezultat mogao nešto otkriti u Tirolu što je u to vrijeme bila samo legenda, a to je dvorac, dvorac u stijeni, što nitko drugi nije mogao prepoznati jer se sastojao samo od stijena – bio je napravljen od stijena, s udubljenjem – dvorac patuljastog kralja Laurin. A demonska priroda područja oko dvorca patuljastog kralja Laurina ostavila je strahovito dubok dojam na ovu osobu. Tako da je u ovoj duši spojeno nešto izvanredno: inicijacija dovedena do neozbiljnosti, ogorčenost što je bila žena i time tjerana u rimski nemoral i u isto vrijeme rimsko licemjerstvo o moralu, i intimno znanje, ali vanjsko znanje, svih vrsta alkemije; ali u isto vrijeme to se proširuje na slobodan osjećaj o demonima prirode i o duhovima u cijeloj prirodi općenito. I obojica – čak i ako to ne piše u Waltherovoj biografiji, to je

slučaj – obojica, Walther von der Vogelweide i ovaj čovjek, tada su se prilično često okupljali. Walther von der Vogelweide doživio je mnoge poticaje i utjecaj od ovoga čovjeka.

Pa, vidite, ovdje u isto vrijeme slijedimo – što je, da tako kažemo, karmički zakon – kako osobnosti iznova privlače jedna drugu, kako su uvijek iznova pozvani na Zemlju istovremeno, nadopunjavajući jedna drugu, živeći kao suprotnosti. I opet je zanimljivo vidjeti Waltherov osebujan lirski stil, koji stvarno, mogu reći, izgleda kao da mu je sada potpuno dosadilo balzamiranje i da gleda na sasvim drugu stranu života, na onu stranu života, gdje ne radi s ničim mrtvim, nego se okreće punom, sretnom postojanju – ali i s napadom pesimizma. Osjetite i nemiran život Walthera von der Vogelweide: neizmjereno podsjeća na život koji sine kada si tako dugo s umrlima i mnoge sudbine se iskrcaju u tvoju dušu, kao što je slučaj s balzamarom za mumije.

A sada dalje. Vidite, slijeđenje ovog karmičkog lanca me odvelo u istu prostoriju – ali sada intuitivno, u duhu – u kojoj sam bio u prisutnosti svog starog poznanika, ali kojeg sam također prepoznao kao egipatsku mumiju – i sada sam znao: drugi je balzamirao mumiju – i cijeli niz me doveo u ovu sobu. I ponovno sam otkrio dušu koja je prošla kroz drevnog egipatskog balzamera, preko Tita Livija, preko Walthera von der Vogelweide, u modernom liječniku Ludwigu Schleich.

Tako se veze u životu pojavljuju na iznenađujući način. Uostalom, tko shvaća život na Zemlji običnom sviješću! To se može razumjeti samo ako se zna što je na dnu duše. Teoretski, mnogi znaju da postoje uzastopni zemaljski životi nataloženi na dnu duše. Ali to postaje stvarno, konkretno, tek kad se to stvarno pogleda u konkretnom slučaju.

Pogled je opet bio izveden iz sobe, jer druga osobnost, koja je bila tu kao jedna od mumificiranih osoba, u početku nije odavala nikakve daljnje tragove, barem ne previše značajne daljnje tragove. S druge strane, izronio je i put duše starog glavara, Julije, otkrića Laurinova čarobnog dvorca: to je August Strindberg.

Sada vas molim da uzmete cijeli život i poeziju Augusta Strindberg i pogledate ga s pozadinom koju sam upravo opisao. Pogledajte Strindbergovu osebujnu mizoginiju, koja zapravo to nije jer izvire iz sasvim drugih razloga. Pogledajte sve demonsko što prolazi kroz Strindbergovu poeziju. Pogledajte naklonost Augusta Strindberga prema svim vrstama alkemijskih umjetnosti i vještina – i konačno pogledajte avanturistički život Augusta Strindberga! Tada ćete otkriti koliko je ovaj život u suprotnosti s ovom pozadinom.

A onda pročitajte memoare Ludwiga Schleicha, njegov odnos s Augustom Strindbergom, i vidjet ćete kako se to izražava na pozadini ranijih života na

Zemlji! Ali iz memoara Ludwiga Schleicha može zatreperiti svijetlo, vrlo čudno svijetlo, rekao bih zapanjujuće svijetlo. Osoba koju sam susreo sa Schleichom, o kojoj sam govorio na način da ju je sam Schleich mumificirao u staroegipatskom životu, ista je ličnost za koju sam kaže da ga je vodila do Strindberga. Zajedno su radili na lešu: ova duša koja je bila u ovom tijelu ih je ponovno spojila.

Vidite, ovako stvari o kojima se u početku može teoretski raspravljati o ponavljanim zemaljskim životima i karmi postaju konkretne. Ali tek tada ono što se predstavlja u zemaljskom životu doista postaje prozirno. Kakav bi to bio jedan jedini neshvatljivi život na Zemlji, ako se ne može vidjeti u pozadini ranijih života!

Dragi moji prijatelji, kad raspravljam o ovakvim stvarima, uvijek me prati osjećaj. Ove stvari, o kojima je postalo moguće raspravljati od Božićne konferencije, zahtijevaju od slušatelja da budu istinski ozbiljni, imaju ozbiljan način razmišljanja i zauzmu ozbiljnu poziciju unutar antropozofskog pokreta ako se na njih gleda na pravi način, jer mogu lako voditi do svake moguće neozbiljnosti. Ali iznesene su jer je danas potrebno da se Antropozofsko društvo postavi na temelju ozbiljnosti i da bude svjesno vlastite zadaće unutar civilizacije.

Stoga, nakon što sam na ovaj način postavio temelje, na sljedećem predavanju želio bih govoriti o karmi Antropozofskog društva, koje će se održati sljedeće srijede u pola devet, a zatim na sljedećem predavanju koje ću još najaviti, ćemo prijeći na ono što takva razmatranja karme mogu učiniti za osobu koja želi vlastiti život sagledati iz dublje točke gledišta.

Predavanje 10 rujna 1924

III

Tijek ljudske povijesti i našeg vlastitog života shvaća se u malom dijelu kada ga promatramo izvana, kada koristimo ono što se događa u pogledu našeg zemaljskog života između rođenja i smrti. Nije moguće sagledati unutarnje motive povijesti i života ako se ne usmjeri pogled na ono što, kao duhovna pozadina, leži u pozadini vanjskih fizičkih događaja. Prikazana je svjetska povijest, a u toj svjetskoj povijesti i događaji koji se događaju u vanjskom svijetu, a kaže se da su tu predstavljeni uzroci i posljedice. Pristupa se događajima drugog desetljeća dvadesetog stoljeća, prikazuju se kao učinci događaja iz prvog desetljeća i tako dalje. Ali koliko je tu iluzija moguće! Kao da vidimo, recimo, neprekidni tok vode koji izbacuje valove, a svaki val smatramo samo posljedicom prethodnog; dok sile koje izbacuju valove pritišću odozdo. To je tako: što god se događa u bilo kojem trenutku u povijesti ili u ljudskom životu općenito, oblikuje duhovni svijet, a o uzrocima i posljedicama u vezi s tim događajem možemo govoriti samo u vrlo maloj mjeri.

Želio bih s nekoliko primjera pokazati kako je, da bismo dobili pravu sliku toga što je u osnovi onoga što se događa, u to potrebno uključiti duhovne događaje. U duhovnom smislu, sadašnje vrijeme je povezano s onim što se može nazvati vladavinom Mihaela u duhovnom životu. Ali ova Mihaelova vladavina je pak povezana s onim što i antropozofski pokret također želi u najdubljem smislu, naime to je ono bi trebao činiti. Tako da je sudbina, karma Antropozofskog društva, a s njom i karma velike većine pojedinaca koji se nalaze u ovom Antropozofskom društvu, također povezana s događajima o kojima ću govoriti. Nešto od onoga čega ću se dotaknuti ove večeri mnogima je od vas već poznato s prethodnih predavanja. Ali danas bih htio usporediti ono dobro poznato s manje poznatim s određene točke gledišta.

Vidimo, dragi moji prijatelji, od otajstva Golgote, kroz obrazovani svijet odvija se stalna kršćanska evolucija. I u ranijim vremenima, često sam opisivao kakvo je značenje ovaj kršćanski razvoj imao u narednim stoljećima. Ali ne može se poreći da su i mnoge druge stvari igrale ulogu u tom kršćanskom razvoju. Jer da to nije slučaj, naša suvremena civilizacija ne bi mogla biti prožeta tako snažnim materijalizmom kojim je prožeta.

Ne može se poreći da su kršćanske denominacije dale snažan doprinos ovom materijalizmu, ali ne zapravo iz kršćanskih poriva, već iz drugih poriva koji su se u kršćanski razvoj slijevali s drugih strana.

Vidimo kako na zapadu – uzmimo određeno vrijeme, osmo, početak devetog stoljeća – vidimo kako je tamo, na način s kojim se možda ne možemo uvijek složiti iz naših sadašnjim humanističkih koncepata, kako osoba kao što je Karlo Veliki svuda pronosi kršćanstvo među nekršćanskim ljudima koji su tada živjeli u Europi. Među tim nekršćanskim ljudima, međutim, posebno su vrijedni pažnje oni koji su bili pod utjecajem onih pokreta koji su došli iz Azije preko sjeverne Afrike u Europu i koji potječu iz arabizma, iz muhamedanstva. Muhamedanstvo moramo razumjeti u širem smislu.

Pola tisućljeća i više nakon misterija Golgote vidimo sve elemente starog svjetonazora arabizma u muhamedanstvu, koji potječu iz arabizma, mnogo toga što je s tim povezano, osobito bogatu, ali osmišljenu na nekršćanski način, vidimo ovu učenost s prodornim vojnim pohodima iz Azije preko sjeverne Afrike prema zapadu, kako se širi na južnu Europu. Vidimo kako ova struja postupno presušuje za vanjski svijet, ali ne presušuje u unutarnjem razvoju duhovnog života. Kad je vanjski način širenja arabizma u Europi već presušio, vidimo – i tu je jedan od slučajeva koji moramo pogledati, od vanjske povijesti do duhovne pozadine – kako se na unutarnji način širi arabizam. I rekao sam vam tijekom posljednje rasprave o karmi ovdje, da kada gledamo uzastopne zemaljske živote pojedinih ljudi, ne možemo izvući nikakve zaključke iz vanjskog izgleda, iz vanjskog stava, o tome kako je bio oblikovan raniji zemaljski život, jer mnogo više ovisi o unutarnjim impulsima. Tako je i u slučaju povijesnih ličnosti, mnogo više su važni unutarnji impulsi. I vidimo rezultate ranijih kulturnih epoha koje osobnosti prenose kasnije, prenose ih sami ljudi, ali vidimo ih promijenjene u procesu prijenosa, tako da ih ne možemo odmah prepoznati gledajući ih izvana u novom obliku u kojem ih osobnost nosi u novu inkarnaciju. I tako, želimo razmotriti takvu unutarnju struju.

U isto vrijeme kada je Karlo Veliki širio kršćanstvo – na pomalo primitivan način, moglo bi se reći, povezano s primitivnom kulturom tog vremena – tamo je na Orijentu živjela osobnost koja je zapravo stajala na mnogo višoj razini od Karla Velikog, Harun al Raschid. Harun al Raschid okupio je najvažnije intelektualne velikane svog vremena na svom dvoru na Bliskom istoku. I bio je to sjajan dvor, koji je Karlo Veliki doista cijenio, ovaj dvor Harun al Raschida. Vidimo arhitekturu, poeziju, astronomiju, zemljopis, povijest, proučavanje čovjeka, sve predstavljeno na sjajan način od strane sjajnih ličnosti, od kojih su neke još uvijek u sebi nosile velik dio starog znanja inicijacije.

Konkretno, vidimo Harun al Raschida, koji je i sam bio organizacijski genij velikih razmjera, koji je sa svog dvora mogao formirati univerzalnu akademiju, gdje su u velikoj organskoj cjelini pojedini članovi, ono što je u to vrijeme bilo na Orijentu umjetnost i znanost, radili zajedno, vidimo Harun al

Raschida kojem se pridružila druga osobnost, osobnost koja je u sebi zapravo nosila elemente stare inicijacije.

Nije slučaj da se osoba koja je bila inicijant u prethodnoj inkarnaciji, mora ponovno pojaviti kao inicirani u kasnijoj inkarnaciji. Možete, dragi moji prijatelji, postaviti pitanje koje se mora postaviti u vezi s nekom od tvrdnji iznesenih u ovim predavanjima. Da, navodno je bilo starih inicijata, kamo su otišli? Nisu li se reinkarnirali? Gdje su danas? Gdje su bili u prošlim stoljećima? - Pa, već su bili ovdje, ali morate uzeti u obzir da netko tko je bio inicijant u prethodnoj inkarnaciji mora, prije svega, iskoristiti vanjsku tjelesnost koje to doba može dati, u novoj inkarnaciji. Suvremeni ljudski razvoj ne proizvodi tijela koja su u sebi tako gipka, savitljiva i mekana, da ono što je živjelo u individualnosti u prethodnoj inkarnaciji može izravno ući u njih. I tako inicirani imaju sasvim druge zadatke u kojima ono što su imali u ranijoj njihovoj inkarnaciji, ne pojavljuje se u vanjskom obliku, već djeluje nesvjesno.

Tako je na dvoru Harun al Raschida živio kao drugi organizator, koji je također imao izvanredno duboki uvid – premda u toj inkarnaciji to još nije bio izravni uvid inicijata – savjetnik u službi Harun al Raschida.

Ove dvije ličnosti, Harun al Raschid i njegov savjetnik, prošli su kroz vrata smrti. A nakon što su stigli u duhovno područje, još su vidjeli posljednje faze širenja arabizma s jedne strane preko Afrike u Španjolsku, daleko u Europu, ali s druge strane i u Srednju Europu. Oni su bili velike snage, obojica, a Harun al Raschid je tijekom svog života učinio mnogo da doprinese širenju arabizma u fizičkom svijetu.

Taj je arabizam dobio poseban oblik na dvoru Harun al Raschida: oblik koji je nastao iz raznih drugih oblika koje su znanje i umjetnost imali dugo vremena tamo u Aziji. Posljednji veliki val razvoja diljem Azije izašao je iz prethodnog doba Mihaela kao onaj koji je označavao grčki duhovni život, grčku duhovnost, grčki umjetnički smisao i koji je sažeto opisalo zajedništvo Aristotela i Aleksandra Velikog, kao procvat grčkog duhovnog života, prenio se u Aziju i Afriku na izvanredno energičan način, ali i uzoran način širenja duhovnosti kroz osvajanja Aleksandra Velikog u Aziji, preneseno u Afriku, isprepletено stavom koji je znanstveno izražen u aristotelizmu na Bliskom istoku i u Africi. A uz to su se arabizam i orijentalizam općenito razvijali u skladu s onim impulsima koje je usvojila Aristotelova grčka kultura i koji su se tada tako sjajno proširili kroz Aleksandrova osvajanja.

Ako se osvrnemo nekoliko stoljeća unatrag prije misterija na Golgoti, na Aleksandrove pohode, na širenje onih mudrih dobara na koje sam upravo aludirao od Aleksandra Velikog, onda vidimo čitava stoljeća sve do Harun al Raschida, koji je tada živio u osmom stoljeću nove ere, preko u Aziji, prijemčivost za grčki duhovni život u aristotelovskom obliku. Ali poprimio je

čudne oblike. Iako je sve to bilo duhovno, snažno, prožeto arabizmom na dvoru Harun al Raschida, iako ga je njegovao Harun al Raschid, njegov savjetnik, i ostali koji su bili tamo, čak prožeto starom inicijacijskom mudrošću, bilo je slično onome što je živjelo u aristotelizmu, ali nije bilo tako izvorno kao što je bilo između Aristotela i Aleksandra. Poprimilo je oblike koji nisu marili za kršćanstvo.

I tako imamo tamo, sjajno kultiviran, posebno pod okriljem Harun as Raschida i njegovog savjetnika, aristotelizam, aleksandrizam, koji predstavlja pol koji je štetan za kršćanstvo, koje je poprimilo duhovni oblik, odnosno svojevrsni panteizam, koji se nikada nije htio sjediniti s kršćanstvom, nije se mogao sjediniti s kršćanstvom zbog svoje unutarnje biti.

Harun al Raschid i njegov savjetnik prošli su kroz vrata smrti s takvim odnosom prema drevnom duhovnom životu koji nije htio ući u kršćanstvo. Sav njihov trud, sva njihova čežnja, sva njihova snaga, nakon što su prošli kroz vrata smrti, imali su za cilj da nastave intervenirati u povijesni razvoj iz duhovnog svijeta u onome što je bilo namijenjeno širenju duhovnog života arabizma – ranije u tijek ratova i slično – od Azije do Europe. Nakon smrti spuštali su duhovne zrake iz duhovnog svijeta, željeli su arabizmom prodrijeti u duhovni život Europe.

I tako vidimo kako jedan, Harun al Raschid, prolazi kroz sljedeći razvoj nakon svoje smrti: od Bliskog istoka preko južne Europe, preko Španjolske, prati iz duhovnog svijeta što se događa u smislu širenja arabizma i to nastavlja dalje. Drugi, koji živi u duhovnom svijetu, promatra u skladu s tim i živi na određeni način s onim što je dolje u fizičkom svijetu; u određenoj mjeri on poprima osobinu u duhovnom svijetu koja bi, u njegovoj projekciji, izgledala otprilike ovako: sjeverno od Crnog mora u Srednju Europu.

Dakle, pogledajmo ove individualnosti, takoreći, u duhovnim lutanjima, koje se mogu projicirati dolje na fizički plan na upravo spomenuti način. Povijesno već znate kako su se aristotelizam i legende o Aleksandru proširili u kršćanstvo. U devetom, desetom, jedanaestom, dvanaestom i trinaestom stoljeću, jedna od najpopularnijih tema o kojima su ljudi pričali u cijeloj Europi bila je ona koja je bila povezana s Aleksandrom Velikim. I tu imamo divnu poeziju svećenika Lamprechta, Alexanderlied, koji, međutim, posvuda povezuje Aleksandrova djela s duhovnim svijetom. Opisuje se odrastanje i život Aleksandra, putovanja preko Azije. Ali posvuda je naglašeno ono što duhovno živi u Aleksandrovu životu na Zemlji. I postoji nešto duhovno povezano sa svim životom na Zemlji, samo što obična svijest to ne vidi. U ovoj srednjovjekovnoj obradi te stvari sve je bilo tu. I tako se aristotelizam širi u skolastiku: posvuda aristotelovski koncepti. Ali to je samo drugi pol: tamo, preko Azije, u arapskom obliku, a ovdje u kršćanskom obliku; Alexanderlied je bila potpuno prožeta kršćanskim osjećajima, aristotelizam diljem Europe u kršćanskom obliku.

Doista, čudna je stvar da se kršćanski učitelji crkve, opremljeni u svojoj duši Aristotelom, bore protiv onih koji su drugog Aristotela prenijeli iz Azije u Španjolsku i tamo širili nekršćansku doktrinu. I posvuda na slikama koje su kasnije nacrtane vidimo, mogao bih reći, aristotelizam koji se bori s kršćanskim crkvenim ocima, crkveni oci s onim što imaju od Aristotela u rukama, gazeći na smrt nogama Averroes-a i ostale, koji također nose aristotelizam, koji je došao do Europe kroz aleksandrizam, predstavljajući ga na svoj način.

To se događa izvana. Ali iz duhovnog istraživanja može se reći: Harun al Raschid i njegov savjetnik živjeli su na način koji je naznačen nakon što su prošli kroz vrata smrti. Tako su živjeli, naravno, i Aleksandar i Aristotel. Ali oni sami, stvarne individualnosti, samo su zavirili u zemaljski život, rekao bih privremeni, u prvim kršćanskim stoljećima – iako u regiji koja je bila zanimljiva s antropozofskog gledišta – ali su se onda opet vratili u duhovni život i bili u duhovnom svijetu u isto vrijeme kada su Harun al Raschid i njegov savjetnik napustili fizičku razinu na neko vrijeme, Aristotel i Aleksandar krenuli su drugim putevima. Njihove individualnosti išle su s kršćanskim razvojem, išle na zapad s kršćanskim razvojem.

Sada se ono najvažnije, najbitnije, dogodilo u devetom stoljeću. Ali ono što je iz duhovnog svijeta sada odlučujuće za ono što se duhovno događa u Europi, u nadosjetilnim svjetovima se pokapa s događajem u kojem se to ne može lako prepoznati – ali se podudara s tim događajem. I strašno značajna stvar događa se 869. godine u nadosjetilnim svjetovima. Gore se događa nešto izuzetno značajno; dolje je onaj osmi ekumenski sabor u Carigradu, na kojem se dogmatski izjavljuje da ako netko želi biti kršćanin ne smije reći da se čovjek sastoji od tijela i duše i duha. Trihotomija, kako su je zvali, proglašena je heretičkom.

U prošlosti sam to često izražavao govoreći: na ovom saboru 869. duh je ukinut; u buduću se mora govoriti da se čovjek sastoji od tijela i duše, i da duša ima neka duhovna svojstva. Ono što se dogodilo dolje u Carigradu bila je zemaljska projekcija, u kojoj se ne prepoznaje ono čega je to projekcija. Bila je to projekcija duhovnog događaja koji je bio neizmjerljivo važan za europsku duhovnu povijest, koji se međutim, protezao kroz dugi niz godina, ali koji se, da tako kažemo, može postaviti i nakon tog trenutka.

Već tada je došlo vrijeme u ovom devetom stoljeću kada je europsko čovječanstvo i njegov duhovni život potpuno zaboravilo ono što je pravim kršćanima još bilo dobro poznato u prvim kršćanskim stoljećima: da je Krist, kao biće koje je prije bilo na Suncu, imao svoj život povezan sa Suncem, da se taj Krist utjelovio u tijelu Isusa iz Nazareta, kako je to ovdje često prikazivano. Krist, Sunce, Krist povezan s kozmičkim svijetom kroz svoje prebivalište na Suncu prije misterija na Golgoti, i ne samo biće Sunca, nego i biće koje je također bilo povezano sa svime što je planetarno povezano sa

Suncem: to je bilo nešto što je prvim kršćanima poznato. Ali ovo kozmičko podrijetlo Kristovog impulsa, više nije bilo poznato u devetom stoljeću. Veličina Krist impulsa je da tako kažemo, stavljena sa strane. Sve se više ljudi približavalo onome što se naziva čisto ljudskim, odnosno samo onome što se događa na fizičkom planu. Uzeli su evanđelja, nisu objasnili ono što upućuje na kozmos, nego su govorili o sadržaju evanđelja kao da je zemaljski ep.

Ako se doista želi razumjeti što se s tim zapravo događa, onda mora biti jasno da je u stvarnoj evoluciji čovječanstva postojalo kršćanstvo prije Krista, prije otajstva Golgote. I treba ozbiljno shvatiti takve riječi kao što su one sv. Augustina, koji je rekao da je, kršćanstvo uvijek bilo tu, samo oni koji su ispovijedali kršćanstvo prije otajstva Golgote nisu se nazivali kršćanima, jednostavno su se zvali drugačije. Ali to je samo vanjski izraz nečega što je duboko značajno. U misterijima, u istinskim misterijima, pa čak i na onim mjestima gdje nije bilo samih misterija, ali gdje su misterijsko znanje i misterijski impulsi igrali ulogu, posvuda je bilo kršćanstva i prije otajstva Golgote. Samo se tada govorilo o Krist-Biću kao o biću koje je na Suncu, koje se može vidjeti, s kojim se može raditi, kada se kroz inicijacijsku mudrost dođe toliko daleko da činjenica života Sunca može biti prisutna u čovjeku u svom duhovnom sadržaju, u svom stvarnom sadržaju.

Tako su govorili o Kristu u drevnim misterijima. Nisu govorili o zemaljskom Kristu koji je živio i koji je na Zemlji; već su govorili o Kristu koji dolazi, koji će jednoga dana biti tu, kojeg su u to vrijeme još tražili na Suncu. Ali to se proširilo i u kasnija vremena na mnoga mjesta koje kršćanstvo još nije doseglo ni u stoljećima nakon kršćanstva.

I nedavno, za vrijeme našeg boravka u Engleskoj, kada se održavao ljetni tečaj u Torquay-u, na zapadu Engleske, u blizini mjesta gdje je nekoć bio Artur sa svojim sljedbenicima – mogli smo posjetiti to mjesto – pojavilo se nešto što je ukazivalo na takvu zakašnjelu aktivnost u kršćanstvu prije kršćanstva. To se jednostavno tamo očuvalo u kasnija vremena, što se u sagi o Arturu često naziva erudicijom, koja nije baš učenost u odnosu na kasnija vremena. Ali to seže u vrlo rano doba. I zaista je dubok dojam koji se može steći kada se stane na mjesto s kojeg se gleda dolje u more, kao što su nekad vitezovi *Okruglog stola* gledali u more. A ako ste za to prijemčivi, i danas imate onaj dojam koji vam govori što su zapravo radili ovi vitezovi *Okruglog stola*, Arturovi vitezovi, gore u ovom ogromnom dvorcu, koji s trošnim kamenjem, koje se raspada stoji kao posljednji svjedok do danas.

S ovog ruševnog mjesta, koje, iako je urušeno, još uvijek ostavlja gigantski dojam, pruža se pogled na more. To je vrh brda s morem na obje strane. Gledajući u more, u kraju gdje se vrijeme mijenja gotovo iz sata u sat, može se, stojeći, gledati u blistavo Sunce koje se odražava u moru; sljedeći trenutak je vrijeme olujno. Ako okultnim okom pogledate ono što se još

danas tamo događa, stječete izvanredan dojam. Elementarni duhovi tkaju i žive, razvijajući se utjecajem svjetlosti, djelovanjem zraka, utjecajem morskih valova koji se mreškaju i razbijaju o obalu. Dojam koji ostavljaju ti elementarni duhovi koji žive u svemu, interakcija elementarnih duhova s životom, u tkanju tih elementarnih duhova, može se jasno vidjeti i danas: kako Sunce u svojoj biti djeluje na zemaljske stvari spajajući se s onim što dolazi od ispod elementarnih sila, elementarnih duhova koji izrastaju iz Zemlje. Danas se stječe dojam: to je bio izravan, izvorni izvor inspiracije za dvanaestoricu koji su pripadali Arturu.

Čovjek ih vidi kako stoje tamo, ovi vitezovi Arturova Okruglog stola, promatrajući tu igru sila svijetla, zraka, vode i zemlje, elementarnih duhova. Ali također se vidi kako su ti elementarni duhovi bili njihovi glasnici za poruke Sunca, Mjeseca i zvijezda, koje su potom prelazile u njihove impulse, posebno u starija vremena. Mnogo se toga očuvalo kroz stoljeća post-kršćanskog razdoblja do tog stoljeća, devetog stoljeća, o kojem govorim.

Zadaća ovog Arturijanskog reda, koji je ovdje osnovan na temelju Merlinovog učenja, bila je njegovati Europu kada je Europa još posvuda u svom duhovnom životu bila pod utjecajem elementarnih bića. I više nego se danas vjeruje, stari život Europe treba shvatiti na takav način da se posvuda vide elementarna duhovna bića koja igraju ulogu u neposrednom ljudskom životu.

Ali živjelo je prije nego se upoznalo kršćanstvo, čak i u najstarijim oblicima – jer, kao što sam rekao, Arturov život seže u predkršćansko doba – živjelo je i znanje, barem praktički instinktivno, ali sasvim jasno praktički instinktivno, spoznaja Krista, sunčevog Duha, prije otajstva Golgote. A u onome što su činili vitezovi Arturova *Okruglog stola*, živio je taj isti kozmički Krist koji je – samo ne pod imenom Krist – također bio i u poticaju s kojim je Aleksandar Veliki prenosio grčku kulturu u Aziju s njezinim duhovnim životom. Bilo je, da tako kažemo, kasnijih Aleksandrovih pohoda, koje su vitezovi Arturova okruglog stola izvodili u Europi na isti način kao i Aleksandrov pohod iz Makedonije u Aziju.

Spominjem ovo kao primjer, jer se nedavno moglo vidjeti kako se tamo zapravo nje govala služba Sunca, tj. stara služba Krista; ali naravno Kristom kakav je bio prije otajstva Golgote: tu je sve bilo kozmičko, čak i u kozmičko - zemaljskom prijelazu elementala. Kozmičko je živjelo u elementarnim duhovima koji su živjeli u svjetlosti i zraku, vodi i zemlji; tu se ne može poreći kozmičko u spoznaji. Toliko je predkršćanskog kršćanstva živjelo u europskom poganstvu u ovom devetom stoljeću. To je posebna stvar – čak i da je to zaostalo europsko poganstvo uopće razumjelo kozmičkog Krista, mnogo dostojnije od onih koji su prihvatili Krista u službeno širenom kršćanstvu.

Kad vidimo ovaj život oko kralja Artura, kako svijetli u sadašnjosti, vidimo kako se čudno nastavlja kad se iznenada pojavi u sadašnjosti kroz sile karme, kroz sile sudbine. Tako sam mogao naći člana Arturova *Okruglog stola* koji je doista živio taj život na vrlo živopisan način, donekle odvojeno od ostalih koji su više-manje bili odani viteštvu. Bio je vitez pomalo kontemplativnog života. Ne kao vitezovi Grala – toga nije bilo u Arturovu krugu. Ono što su vitezovi ispunjavali od svojih zadataka, koji su većinom bili ratni pohodi, zvalo se 'pustolovine', avanture. Ali onaj koji se za mene izdvojio od ostalih figura, pokazao je puno toga divnog u svom životu inspiracije. Ti vitezovi izašli bi na stršeci predio, promatrali ovu divnu igru oblaka gore, valove ispod, to miješanje koje i danas ostavlja veličanstven dojam, u tome su vidjeli duhovno, nadahnuli se njime. To im je davalo snagu. No, postojao je jedan među njima koji je najdublje prodro u ovo podizanje i prskanje valova, s duhovnim entitetima sa svojim grotesknim izgledom iz zemaljske perspektive, imao je prekrasnu percepciju kako je ovaj sunčev utjecaj igrao u ostatku prirode, kako je živio i tkao u duhovnom radu i tkanju ove pokretne morske površine, živio je također u onome što se vidi u ovoj prirodi svijetla, nošenom kroz vodenu atmosferu, mogu reći, koja na drugačiji način nego u drugim područjima pristupa stablima i prostoru između stabala. Bljeskajući, ponekad igrajući u duginim bojama, između stabala.

Takav je vitez bio među njima, koji je imao prodoran pogled za te stvari. Bilo je puno toga što me tjeralo da nastavim tražiti ovu individualnost, jer je bilo nešto gotovo, primitivno pogansko, kršćansko samo u mjeri u kojoj sam to opisao, sve je to moralo rezultirati u kasnijoj inkarnaciji. Ispostavilo se da je ovaj vitez Arturovog *Okruglog stola* ponovno rođen kao Arnold Böcklin. A ova zagonetka, koja me proganjala jako dugo, može se riješiti samo u vezi s Arturovim *Okruglim stolom*. Vidite, tu imamo kršćanstvo prije misterija Golgote koje se i danas može dokučiti duhovno, što još svijetli u vremenu, sve do vremena koje sam ovdje skicirao.

Osobnosti koje su prolazile kroz vrata smrti koje su znale što je kršćanstvo prije otajstva Golgote, sastale su se zajedno dok se odigravao osmi opći koncil u Carigradu, mogao bih reći na nebeskom koncilu koji je bio u isto vrijeme; gdje su se sastali Aristotel, Aleksandar, Harun al Raschid, njegov savjetnik, i neki iz kruga, upravo Arturova *Okruglog stola*.

Aristotel i Aleksandar, koji su htjeli djelovati u kršćanskom smislu, uložili su mnogo truda da poraze arabizam koji je živio u individualnostima Harun al Raschida i ostalih. Nije uspjelo. Individualnosti nisu za to bile prikladne. Ali došlo je do nečeg drugog: drevno kozmičko kršćanstvo je čak i dublje prodrlo nego ranije kod nešto grubljih stavova vitezova kao Arturovih vitezova. I tada su na ovom nadosjetilnom koncilu, uz pomoć Mihaela, Aleksandar i Aristotel, u odnosu na ono što će se sada vjerojatno dogoditi u

budućnosti i što je bilo predviđeno, donijeli odluke, da tako kažem, kako da duhovni život u Europi dobile nove impulse u smislu kristijaniziranog aleksandrizma, aristotelizma.

Ali Harun al Raschid i njegov savjetnik ostali su na starom. A ono što se dogodilo kroz ovaj, ako mogu tako reći, nebeski koncil, da se prati daljnji razvoj u europskoj duhovnoj povijesti, od najveće je važnosti. Jer kada pogledamo daljnja lutanja u duhovnom životu, nalazimo Harun al Raschida, tog divnog organizatora, tog velikog duha iz vremena Karla Velikog, kako se vraća na Zemlju. I ponovno se pojavljuje kasnije usred kršćanstva, ali nosi svoj arabizam kroz život između smrti i novog rođenja. Ali to izvana ne treba biti slično arabizmu, kada se tako ponovno javlja u fizičkom svijetu. Odijeva se u nove oblike, ali u novim oblicima ipak ostaje staro: muhamedanstvo i arabizam.

To se dogodilo, djelotvorno u europskom duhovnom životu, kada se Harun al Raschid ponovno pojavi, reinkarniran u Baconu, *Baconu od Verulama*. I to se događa na drugačiji način, čak i isprepletено s kršćanstvom na čudan način, po tome što se njegov savjetnik pojavljuje u Srednjoj Europi, a zatim djeluje nadaleko i naširoko po Europi kao Amos Komenski. Mnogo se toga u europskom duhovnom životu dogodilo u vezi s onim što su uskršli duhovi dvora Harun al Raschida uspostavili u tim novim ljudskim oblicima u Europi.

Sve je to davno pripremljeno prije nego se zaista događa, ono što se događa kasnije. Jer to u Baconu od Verulama, ono što je izašlo u Amosu Komenskom, to je davno pripremljeno u duhovnom svijetu, i imalo je posebno intenzivne oblike usvojene na ovom nadosjetilnom koncilu 869.

S druge strane, djeluje drugi pol, pol koji su Aleksandar i aristotelizam sada preuzeli za kršćanstvo. To se najprije očitovalo u najrazličitijim utjecajima koji su se događali na osamljenim mjestima gdje se kultivirao kršćanski duhovni život. Naime, vidimo takvo mjesto posebno u školi Chartres, koju sam često spominjao što su neki čuli ali ne i svi koji su ovdje. Škola u Chartres-u koja je značajno procvjetala u dvanaestom stoljeću, imala je veliki duhovni impuls. Sylvester od Chartres-a, Alanus ab Insulis, drugi duhovi koji su na neki način bili povezani sa školom u Chartres-u, ili su poput Alanus ab Insulisa ili Sylvester-a podučavali u njoj, imali su u sebi mnogo drevne inicijacijske mudrosti, iako se u pravom smislu riječi ne mogu nazvati inicirani. Knjige koje od njih dolaze izgledaju kao katalogi riječi. Ali u to vrijeme nije bilo moguće ono što se želi unijeti u knjigu to učiniti u potpunosti, osim kao puku retoriku, kao svojevrсни vokabular. Ali onaj tko zna čitati, čita ono što piše u tim knjigama kao ono što se briljantno podučavalo mnoge učenike od strane velikih učitelja Chartres-a.

Duhovna zvijezda doista je zasjala nad europskim duhovnim životom u ovoj školi u Chartres-u, mjestu gdje se i danas nakaze arhitektonski prekrasno oblikovane katedrale koje u finom dizajnu prikazuju stoljetna djela.

I na mnogim drugim mjestima živjelo je ono što je bio duhovni život: uvid u prirodu, ali drugačiji uvid, duhovniji uvid od onoga što je došlo kasnije, duhovni život koji je imao svoje mjesto. Zanimljivo je što je ovaj život zračio na najrazličitije načine. Na pojedinim mjestima u Francuskoj možemo pratiti kako je duh Chartres-a živio u školama, krenuvši od Chartres-a, preko Francuske, do južne Francuske i preko Italije. Ali živio je na neposredan duhovni način.

Zanimljivo je kako je Brunetto Latini koji je neko vrijeme bio veleposlanik u Španjolskoj, kada se vratio i izdaleka čuo za tragediju u svom rodnom gradu Firenci, doživio snažan psihički šok, koji se poklopio s blagom sunčanicom. U takvom fizičkom stanju čovjek je malo otvoreniji za duhovne utjecaje. Poznato je kako je Brunetto Latini doživio neku vrstu elementarne inicijacije na putu za Firencu. Postao je Danteov učitelj. Duhovnost '*Komedije*' dolazi od učenja koje je dao svom učeniku Danteu.

U svemu ovom živi ono što je, ako mogu tako reći, dogovoreno nadosjetilno na nadosjetilnom koncilu 869. Jer nadahnuće za učenja Chartres-a, nadahnuće Brunetta Latini i također i nadahnuće Dantea, omogućujući da nešto kozmičko živi u Danteovoj poemi, sve je to povezano s impulsom koji je proizašao iz ovog nadosjetilnog skupa u devetom stoljeću poslije Krista.

Ako pogledate u ove stvari, možete vidjeti cijeli europski duhovni život do drevnog Aleksandrovog vremena, u vrijeme misterija Golgote, do novijih vremena, do škole u Chartres-u, i možete ga pratiti u sljedeće vrijeme – to ćete vidjeti kasnije – kada pogledate što se događa nadosjetilno u odnosu na sjenu ovdje u fizičkom svijetu, tada stvarno počinjete shvaćati ono što bismo danas trebali nazvati Mihaelovom strujom, da biste razumjeli što Mihaelova struja hoće.

Zatim se može vidjeti što želi antropozofski pokret u smislu Mihaelove struje. – O tome ćemo više razgovarati sljedeći puta.

Predavanje 12 rujna 1924

IV

Ako želimo da ljudsko mišljenje i djelovanje ponovno bude prožeto duhovnim životom, onda će biti potrebno ponovno se pozabaviti takvim pogledima na duhovni svijet kakvi su prodrli u našu dušu na posljednjim predavanjima, nakon što su zapravo stoljećima nedostajali civiliziranom čovječanstvu.

Ako se osvrnemo na različite epohe ljudskog povijesnog razvoja, vidjet ćemo u ranijim vremenima kako je ljudska aktivnost na Zemlji bila povezana s onim što se događalo u nadosjetilnom. Nije kao da je velikoj većini čovječanstva u posljednje vrijeme nedostajala određena apstraktna svijest o nadosjetilnom; to ne bi trebalo reći. Međutim, nedostajalo je hrabrosti povezati ono što se zapravo događa na Zemlji s konkretnim strukturiranjem duhovnog života i tkanja.

S takvim razmatranjima koja smo sada iznijeli, vraćamo se na to. Posebno dolazimo do toga kada možemo povezati zemaljski život ljudi, kao što je bilo ovdje, sa životom između smrti i novog rođenja i kada možemo povezati ono što se događa u zemaljskom životu s onim što je postignuto u nizu života čovjeka.

Sada smo počeli promatrati duhovnu i nadosjetilnu struju za koju sam mogao reći da je povezana s našom trenutnom Mihaelovom strujom, u čiju se službu stavila antropozofija. Time smo krenuli putem koji bi se u određenom smislu trebao približiti karmi samog antropozofskog pokreta, a time i karmi pojedinačnih osobnosti koje se iskreno, dušom i duhom mogu sjediniti s antropozofskim pokretom.

I skrenuo sam vam pozornost na činjenicu da se, u određenoj mjeri, pod okriljem moći Mihaela, u isto vrijeme kada se održavao koncil na Zemlji 869. godine, dogodio nadosjetilni događaj koji je duboko utjecao na civilizacijski život Srednjeg vijeka. I skrenuo sam vam pozornost na to, treba samo primijetiti duboku nevoljkost, s kojom su prosvijećeni umovi Srednjeg vijeka izbjegavali govoriti o trodijelnom ljudskom biću, tijelu, duši i duhu. Jer upravo je ovaj Osmi opći koncil u Carigradu proglasio nauk o trostrukom ljudskom biću heretičkim, a s obzirom na snagu koju su takve duhovne odredbe imale u Srednjem vijeku, očito je da se cijeli duhovni život ovdje na Zemlji nalazi u sjeni ove osude takozvane trihotomije.

No, tim je intenzivniji onaj duhovni život koji već dugo radi na pripremi Mihaelove struje za dvadeseto stoljeće, Mihaelove struje u kojoj stojimo od posljednje trećine devetnaestog stoljeća i u kojoj će čovječanstvo biti tri do četiri stoljeća. Danas želimo ukazati na napredovanje ove struje, koje smo

već počeli sagledavati, kako bismo se prekosutra, iduće nedjelje, približili onome što ima veze s karmom antropozofskog pokreta s jedne strane i s druge strane karmički sa sadašnjim duhovnim životom .

Rekao sam vam da su se na svojevrsnom nadosjetilnom, nadzemaljskom koncilu, u isto vrijeme kada je održan osmi opći koncil u Carigradu, susrele individualnosti Harun al Raschida i njegovog mudrog savjetnika, ali i individualnosti Aleksandra i Aristotela; da je bilo i nekih pojedinaca iz vremena kada se odvijala Arturova služba, a objašnjavao sam kako se sve to odigravalo pod okriljem Mihaela.

Zatim sam skrenuo pozornost na to kako se Harun al Raschid ponovno pojavio – donoseći Europi orijentalni duhovni život s aristotelovskom doktrinom koja je postala nekršćanska – kako se Harun al Raschid pojavio kao Lord Bacon, kao Bacon od Verulama, koji je imao veliki utjecaj na duhovni život Europe, ali utjecaj koji se u potpunosti kreće u materijalističkom smislu. I istaknuo sam kako se savjetnik Harun al Raschida, kojeg sam okarakterizirao, ponovno pojavljuje kao Amos Komenski, o kojem se s pravom mnogo govori u dobrom smislu, ali koji također ima i tu stranu da nastoji unijeti jasne slikovne prezentacije, što promiče materijalizam naglašavanjem neposredne osjetilne jasnoće.

Krajem šesnaestog stoljeća, početkom sedamnaestog stoljeća, vidimo struju koja se probija u zemaljski život koja ne leži u linearnom nastavku kršćanstva, koja u europski duhovni razvoj u kršćanstvo unosi strani element. Ali s druge strane, individualnosti Aristotela i Aleksandra koji ostaju povezani sa strujom Mihaela i dalje djeluju, naime sada u nadosjetilnim svjetovima, sa svima koji joj pripadaju.

Ali i unutar ove struje, dijelom u nadosjetilnim svjetovima, dijelom i na samoj Zemlji, nešto djeluje kroz određene osobnosti koje su bile povezane s tim nadosjetilnim strujama, budući da su se nalazile u periodu između smrti i novog rođenja, individualnosti koje se tada pojavljuju kao osobnosti pojavile su se na Zemlji preko sljedećih nekoliko stoljeća; individualnosti koje se manje povezuju s aleksandrizmom, s aristotelizmom, koje se povezuju s Platonom i sa svime što je nastalo od Platonovog gledišta.

Primjetno, u stoljećima nakon devetog stoljeća, vidimo platonski usmjerene, platonski orijentirane duhove kako silaze na Zemlju. A to su ljudi koji su u Srednjem vijeku nastavili kršćansku doktrinu koju su službeno kršćanstvo i službeni katolicizam smatrali heretičkom, ali koja je bila istinitija kršćanska doktrina. Pojedinci koji su nastavili kršćanski aristotelizam u početku su ostali u duhovnim svjetovima, jer u devetom, desetom, jedanaestom i dvanaestom stoljeću, prema civilizacijskim uvjetima koji su postojali, nije bilo pravog polazišta za ovu duhovnu struju. S druge strane, u određenim izoliranim područjima, oni koji su bili više platonisti,

mogli su se razvijati s posebnim intenzitetom. Službeno isprepletено sve raširenijim katoličkim kršćanstvom, tu i tamo se u školama nalaze osobe koje nastavljaju staru misterijsku tradiciju i rasvjetljuju kršćanstvo ovim starim misterijskim tradicijama. A jedno mjesto u koje se tada slilo sve što je nastavljeno kao takve tradicije je duhovna škola Chartres, koju sam često spominjao, unutar koje su djelovali duhovi kao što su Bernhardus Sylvestris, Alanus ab Insulis i drugi.

Kakav se duhovni život zapravo razvio koji je konačno ušao u ovu izvanrednu školu Chartres, koja je zapravo čovječanstvu poznata samo izvana? To je duhovni život koji je u osnovi potpuno ukopan u moderno doba, duhovni život u kojem se još uvijek propagiraju stare misterijske tradicije. Konkretno, svugdje unutar ovog duhovnog života nalazimo da prevladava pogled na prirodu koji je duboko prožet duhovnim, pogled na prirodu koji je još uvijek potpuno drugačiji od ovog apstraktnog pogleda na prirodu koji je kasnije potakao sve krugove, tog apstraktnog pogleda na prirodu koji poznaje samo prirodne zakone koji se mogu izraziti apstraktnim mislima.

Ono što je duhovna struja o kojoj govorim apsorbirala iz prirode u dušu bilo je nešto sasvim u skladu s duhom, bilo je takvo da su se posvuda u prirodi vidjeli ne samo apstraktni, mrtvi, konceptualni zakoni prirode, već živi rad i tkanje. Malo se vidjelo ono što je kasnije postalo tako vrijedno divljenja: današnji kemijski elementi. Ali više se pažnje posvećivalo onome što se nazivalo elementima u starom smislu: zemlja, voda, zrak, vatra. Ali u trenutku kada se ti elementi spoznaju ne kroz puku tradiciju u riječima, već kroz tradiciju koja je još uvijek prožeta starim misterijima, u istom trenutku vidimo nešto čega nema u naših sedamdeset do osamdeset kemijskih elemenata, već ono što je prisutno u ta četiri elementa: svijet elementarne duhovnosti, svijet određenih elementarnih bića, s kojima se odmah zaokuplja kada se živo uđe u te elemente.

I tada se vidi kako sam čovjek, u odnosu na svoju vanjsku tjelesnu prirodu, sudjeluje u ovom životu i tkanju zemlje, vode, zraka, vatre, kako to u njemu poprima organski oblik. I onda oni koji su gledali u život i tkanje elemenata, nisu u tkanju i životu elemenata zemlje, vode, zraka, vatre, vidjeli prirodne zakone, već su iza tog tkanja vidjeli veliko, živo biće, božicu Naturu. I iz promatranja su odmah dobili osjećaj da ova božica Natura samo dio svog bića okreće prema čovjeku, da je drugi dio bića skriven u onom svijetu u kojem čovjek provodi vrijeme između padanja u san i buđenja, gdje je 'Ja' i astralno tijelo u duhovnom okruženju koje je u temelju prirode, gdje je 'Ja' i astralno tijelo zajedno s elementarnim bićima na kojima se elementi temelje. A u tim izoliranim duhovnim središtima i školama na koje sam aludirao, posvuda nalazimo učitelje većih ili manjih grupa ljudi, koji govore o tome kako božica Natura pokazuje dio svog živog i tkajućeg bića u vanjskim

pojavama koje se pokazuju ljudima u budnom stanju, ali kako i u svim djelima elemenata, u vjetru i vremenu, u svemu što čovjeka okružuje i čini, djeluje ono što čovjek ne vidi, već mu je skriveno u tami sna.

Tako su ovi tadašnji učenjaci veliku božicu Naturu doživljavali kao onu koja se uspinje na pola vremena i pokazuje se u vanjskom tkanju osjetilne prirode; ali i kao onu koja silazi svake noći, svake godine, radi i tka u carstvima koja su skrivena od čovjeka kroz svijest sna. A to je bio izravan nastavak onog gledišta koje je postojalo u starim misterijima kao gledište Perzefone.

Samo morate zamisliti što to znači. Danas imamo pogled na prirodu koja je satkana od misli, koja se sastoji od prirodnih zakona, koja govori i misli apstraktno, u kojoj nema ničeg živog. U to vrijeme još je postojalo gledanje na prirodu, gdje se na prirodu gleda na sličan način kao što se gleda na božicu Perzefonu, kćer Demetra. A u idejama koje su te škole prenosile kao ispravne, što su proizašle iz još uvijek žive tradicije, bilo je mnogo izreka i izraza koji su se pokazali upravo kao nastavak onoga što se o Perzefoni govorilo u drevnim misterijima.

Ako je netko htio navesti ljude da razumiju svoj život duše na temelju razumijevanja fizičkog života, sljedeće im je razjasnio: što se tiče tijela, vi se sastojite od elemenata u koje su utkana elementarna bića, ali vi u sebi nosite dušu; ona sama nije pod utjecajem tih elemenata, već naprotiv dominira organizacijom elemenata u vama; stoji, ova duša, pod utjecajem planetarnog svijeta Merkura, Jupitera, Venere, pod utjecajem Sunca i Mjeseca, Saturna, Marsa – ljudski je pogled bio privučen, ako se proučava psihologija, misterijima planetarnog svijeta. Tada se ono što je ljudsko, proširilo iz fizičkog u dušu, ali u percepciji povezanosti sa svijetom, od djelovanja i tkanja elemenata zemlje, vode, zraka, vatre, do onoga što je bilo u njihovom kruženju, u njihovu sjaju, u djelovanju njihovog svijetla, u svojim okultnim učincima koje su planete imale na život ljudske duše. A od božice Nature, ranije Perzefone, došlo se do inteligencije, do genija planeta, prema kojima se diže pogled kada se želi razumjeti život ljudske duše.

A onda kada se radilo o razumijevanju duhovnog života – jer učitelji tih izoliranih škola nisu dopustili da ih dogma osmog carigradskog koncila odvrati od promišljanja duha – kad je bilo u pitanju razumijevanje duhovnog života, čovjek je okrenuo pogled prema zvijezdama stajaćicama, prema njihovim konfiguracijama, posebno na ono što se predstavljalo u Zodijaku. I shvatilo se što čovjek nosi u sebi kao duh, iz zvijezda, iz pojava i duhovnih snaga u zvijezdama stajaćicama.

Tako se razumjelo čovjeka iz svemira, iz kozmosa. Dakle, u stvarnosti je postojao makrokozmos i mikrokozmos, čovjek. To je bilo učenje o prirodi u to vrijeme. S oduševljenjem su ga nudili čovječanstvu u izoliranim školama, ali

i pojedincima raštrkanim ti u tamo. I tada su ga, kao svojevrsna kulminacija, čudesno tumačile ličnosti kao što su Bernhardus Sylvestris, Alanus ab Insulis i drugi u školi u Chartres-u.

Ova škola u Chartres-u, to je zapravo bila divna stvar. Ako se danas dočepate spisa – kao što sam već rekao, izgledaju kao katalozi imena. Ali u to vrijeme nije bilo uobičajeno pisati drugačije nego na, rekao bih, takav kataloški način o tome što ste željeli imati ispred sebe od žive duhovnosti. Međutim, svatko tko može čitati takve stvari, tko može posebno čitati raspored, već će uočiti kako je ono što dolazi od učitelja škole u Chartres-u prožeto drevnom duhovnošću. Duboka duhovnost škole nije djelovala samo kroz činjenicu da se u njoj podučavalo i da je bilo brojnih učenika koji su zauzvrat provodili ono što su naučili, nego je djelovala i izravno na duhovni način. Djelovala je tako da je živa duhovnost Chartres-a okultno zračila u duhovnu atmosferu čovječanstva. Zato vidimo zrake duha ove škole iz Chartres-a preko Francuske do Italije. U raznim školama, koje su u povijesti postale poznate po svojim vanjskim imenima, predavalo se takvo učenje o prirodi koje sam naveo.

Ovo je konkretan slučaj: kada se Brunetto Latini, Danteov učitelj, vraćao sa svog španjolskog položaja kao veleposlanik i doživio blagu sunčanicu i veliki strah u blizini svoje roden Firence, postao je dostupan okultnim emanacijama škole Chartres. Doživio je ono što tada opisuje ovako, približavajući se svom rodnom gradu Firenci, ušao je u duboku šumu, gdje je prvo susreo tri životinje, potom je susreo božicu Naturu, koja je izgradila kraljevstva prirode koji se podučavao kao takav kroz vjekove, kao što sam naveo. Ali on je to vidio; u tom polu-patološkom stanju, koje je ubrzo prošlo, mogao je pogledati što se učilo u školama. A onda, nakon što je u njenom djelu vidio božicu Naturu, nasljednicu Perzefone, vidio je kako je čovjek izgrađen od elemenata, kako u duši pletu sile planeta, sa svojim mislima je odveden u zvjezdano nebo. On u svojoj osobnosti doživljava cijelu ovu moćnu znanost Srednjeg vijeka.

Brunetto Latini je Danteov učitelj. Da nije bilo njega, da nije svom učeniku Danteu prenio ono što je primio u tako veličanstvenoj viziji, ne bismo imali Komediju, jer je ona odraz učenja Brunetta Latini iz Danteove duše. Vidite, sada nije bilo druge nego raditi s takvim stvarima unutar institucije crkve, koja je bila puno slobodnija nego kasnije, i vidimo kako su svi ti učitelji iz Chartres-a redovnici. Vidimo ih u cistercitskoj halji. Vidimo ih povezane s boljim strujanjima unutar kršćanskog vjerskog života.

Zatim je došla neobična faza razvoja. Tijekom cijelog tog razdoblja, u kojem su platonisti, da tako kažem, radili na upravo opisani način, aristotelci nisu mogli raditi na Zemlji. Jednostavno nisu postojali uvjeti. Ali oni su pripremali Mihaelovu struju u nadosjetilnom životu. Iz nadosjetilnog svijeta također su bili u stalnoj vezi s učiteljima koji su radili u istom

smjeru, koji su se potom povukli u Chartres. Ali onda, dok je škola u Chartres-u bila na vrhuncu krajem jedanaestog stoljeća, u dvanaestom stoljeću – tim stvarima moramo dati zemaljske pojmove, iako, naravno, ovi zemaljski pojmovi nisu točni i lako ih se može ismijati – bila je neka vrsta nadosjetilne rasprave između onih duša koje su se uzdigle u nadosjetilni svijet kroz vrata smrti iz struje Chartres-a, između platonista i onih koji su ostali gore aristotelovaca, aleksandrijaca, rasprava koja se vodila na prijelazu iz dvanaestog u trinaesto stoljeće u Srednjem vijeku, kompromis o tome kako raditi u budućnosti.

Kao rezultat toga, budući da su u duhovnom životu čovječanstva sada nastupili drugi uvjeti, platonisti, koji su nedavno razvili svoju veliku aktivnost u Chartres-u i bili u nadosjetilnom svijetu, prenijeli su svoje poslanje na aristotelovce. I oni su se sada spustili u fizičko svijet kako bi nastavili ono što bih želio nazvati kozmičkom službom Mihaela.

Opet nalazimo one koji su radili u ovom aristotelovskom smislu na najrazličitije načine unutar dominikanskog reda. Takoreći, duše aristotelovaca zamijenile su duše platonista u radu na Zemlji, a ono što se razvilo zapravo se stvarno cijeni samo unutar antropozofskog pokreta – ovdje se održao ciklus predavanja o skolastici u njenom pravom obliku i podrijetlu – razvila se skolastika Srednjeg vijeka, ta doktrina u vremenu koje se već približavalo materijalizmu, koja je htjela zadržati od duhovnosti ono što se još moglo zadržati u ljudskim konceptima.

Još prije nego su se Bacon od Verulama i Komenski pojavili na Zemlji, skolastika je radila na nastavku službe Mihaelu. Vidimo kako u skolastici, u takozvanoj realističkoj školi, treba spasiti podrijetlo onoga što čovjek u svojim mislima nosi za duhovnost. Realistički skolastici pripisuju duhovnu stvarnost onome što čovjek shvaća svojim mislima. To je tanka duhovnost koja bi se mogla spasiti, ali je duhovnost.

Tako, dragi moji prijatelji, da se duhovni život u evoluciji svijeta nastavlja na takav način da, ako ga netko promatra u njegovoj stvarnosti i posjeduje znanje inicijacije, ne može učiniti drugačije osim ono što je fizičko, ili bilo što općenito, što se događa na Zemlji i fizički odražava, gledati zajedno s onim što iz duhovnog prodire u ovo fizičko. Dolazi se do jedinstvenog pogleda na to, kako prvo do vremena Chartres-a rade platonske duše, a zatim kako djeluju aristotelovske duše.

Prvo se pogledaju aristotelovske duše, kako djeluju nadahnjujuće iz nadosjetilnog svijeta, pa učitelji koji žive kao platonske duše na Zemlji, rade tamo, podučavaju, vježbaju zemaljsko razumijevanje. Zaviri se u taj mehanizam, vidi kako učitelj iz Chartres-a hoda Zemljom, završava svoje studije prožet vizijama, a nadahnjujuća zraka aristotelovske duše pada iz nadosjetilnog i vodi ono što je platonski obojeno na pravi put. Tada dobijete

potpuno drugačiji pogled na život nego je to obično slučaj. Jer u vanjskom životu voli se razlikovati platoniste i aristotelovce jedne nasuprot drugima. U stvarnosti to uopće nije slučaj. Zemaljske epohe zahtijevaju da se govori sad u platonskom, sad u aristotelovskom smislu. Ali ako se promatra nadosjetilni život u pozadini osjetilnog života, jedan oplođuje drugog, jedan je u drugom.

I opet, kada su aristotelovci poučavali unutar dominikanaca, platonske duše koje sada borave u duhovnom svijetu, nakon što su se sporazumjele s aristotelovcima koji su kasnije sišli, bile su genij nadahnuća. Život je u to vrijeme bio sasvim drugačiji. Vjerovao to netko danas ili ne, kad se duhovno pogleda u ta vremena, vidi se takav duh kao što je Alanus ab Insulis kako sjedi u svojoj samotnoj ćeliji, odan proučavanju, prima duhovnu posjetu iz nadosjetilnog svijeta, koja ga prati i koja je aristotelovska duša. Da, postoji jaka svijest – čak i kada se u dominikanskom redu pojavljuju aristotelovci – snažna svijest o pripadnosti duhovnom svijetu. To se može vidjeti iz sljedećih činjenica: jedan od dominikanskih učitelja silazi u fizički zemaljski život ranije od druge duše s kojom je povezan; ta druga u početku ostaje iza u duhovnom svijetu, da bi kasnije nešto što je tamo morala dovršiti, prenijela na onoga koji je sišao ranije, da bi potom ponovno radio zajedno s onim koji je ranije rođen. Sve se to događa svjesno. Čovjek spoznaje sebe svojom djelatnošću, svojim radom povezanim s duhovnim svijetom.

Sve je to kasnija povijest zbrisala. Ali istina o povijesnom životu ne smije se čitati iz dokumenata modernog doba, nego iz života. I čovjek mora imati nepristran pogled na život. Također se mora vidjeti kako se život odvija tamo gdje se razvije unutar krugova koji su možda vrlo nesimpatični, kao nešto što je karma smjestila u te krugove, ali što iznutra znači nešto sasvim drugo.

Takvo čitanje događaja, dragi moji prijatelji, zaista me dojmilo tijekom života na izuzetan način. I tek sada gledam neke stvari, prožimajući ih pogledom, s kojima sam se u životu susretao na jasan način, poput okultnog spisa. Karma se plete i djeluje na vrlo misteriozan način, posebno za najvažnije stvari koje čovjek doživi. I želio bih reći: postoji i posebna karma iza činjenice da danas, ponekad i na drugim mjestima, govorim o stvarima kao što je škola u Chartres-u i sve što joj je prethodilo, sve što je prati. Zato što su najistaknutiji ljudi koji su predavali u školi u Chartres-u pripadali cistercitskom redu.

Sada je cistercitski red, kao i drugi redovi unutar katoličkog razvoja, postao dekadentan, ali u ovoj dekadenciji ima dosta vanjskog. Individualnosti su ponekad uglavljene u kontekstima kojima zapravo ne pripadaju, jer nastavljaju stare smjerove, koji su također iznimno vrijedni za antropozofiju; međutim, život, karma ih u to dovodi. Stoga mi je uvijek bilo čudno da mi je – uvijek prilazilo nešto iz reda cistercita. Nakon što sam završio osnovnu školu, samo zato jer me rodbina uputila na Realschule iz

razloga koje sam objasnio, nisam stigao u gimnaziju – izbjegao sam da postanem učenik gimnazije koju vode cisterciti. Zapravo je bilo sasvim prirodno da to postanem. Nisam naravno, iz dobrih karmičkih razloga.

Ali realna gimnazija u koju sam išao bila je samo pet koraka udaljena od cistercitske gimnazije. Upoznao sam sve te cistercitske učitelje, koji su se tada još činili izvrsnim. Ne treba govoriti o samom Redu nego o pojedincima. Još uvijek s dubokim zadovoljstvom razmišljam o takvom cistercitskom svećeniku koji je s velikim entuzijazmom predavao njemačku književnost u toj gimnaziji i vidim ih u toj ulici koja se u Wiener-Neustadtu zove Alleegasse, gdje su profesori nekada išli u šetnju prije početka škole: ti cistercitski svećenici u civilu, nevjerojatno talentirani ljudi. A kako sam u to vrijeme bio puno više zaokupljen čitanjem programskih eseja profesora na kraju godine nego školskih udžbenika tijekom školske godine, zaista sam željno i predano čitao ono što je bilo u školskom programu ove gimnazije u Wiener-Neustädu što su cisterciti zapisali kao vlastitu mudrost. Ukratko, cistercitski red mi je bio blizak. I sasvim sigurno: da sam išao u cistercitsku gimnaziju – to su, naravno, hipoteze koje se mogu iznositi samo kao ilustracija – postao bih naravno cistercit.

Sada se to nastavilo u Beču – sve sam to ispričao u *Priči mog života*. Nakon nekog vremena došao sam u krug koji se okupljao oko *delle Grazie*, u koji su često dolazili mnogi profesori teologije s teološkog fakulteta u Beču. S nekima sam se vrlo blisko upoznao. Svi uključeni profesori bili su članovi cistercitskog reda. Tako sam se opet vratio cistercitima. A kroz ono što trenutno teče kroz Cistercitski red, uspio sam ući u trag nizu stvari, da tako kažem.

Da vam pokažem kako karma funkcionira, želio bih istaknuti jedan događaj. Održao sam predavanje, i bio sam dobro upoznat – 'čaj u pet' u Engleskoj, u Beču 'jour-Tage' – bio sam vrlo dobro upoznat s profesorima koji su posjećivali *delle Grazie* kroz 'jour-Tage' s teološkog fakulteta, cisterciti. Održao sam predavanje. Tamo je bio jedan svećenik cistercit, jedna izvanredna osoba, i kad sam završio svoje predavanje, rekao je nešto vrlo neobično, što ću samo nagovijestiti govoreći: izgovorio je riječi koje su sadržavale njegovo sjećanje na vrijeme kada je bio sa mnom u prethodnim životu na Zemlji.

Takve su stvari poučne za život. Bilo je to 1889. Naravno, u '*Das Goetheanum*' sam mogao iznijeti samo vanjske aspekte tih stvari, ali eseji će se pojaviti kao knjiga, s bilješkama u kojima će se tada uzeti u obzir i unutarnji aspekti.

Pa vidite, tu imate neke od karmičkih razloga koji su doveli do toga da sam uopće mogao govoriti u ovom obliku o tim duhovnim strujama. Priprema za to može biti samo u životu, a ne u proučavanju.

Sada sam pokazao kako su platoniska, aristotelovska struja djelovale zajedno. Onda su aristotelovci ponovno prošli kroz vrata smrti. A u dobu *duše svijesti*, materijalizam se počeo sve više pojavljivati na Zemlji. Ali upravo u vrijeme kada je na Zemlji počeo materijalizam, u nadosjetilnim svjetovima je uspostavljena neka vrsta Mihaelove škole, široko rasprostranjene Mihaelove škole – kao što sam rekao, te stvari se moraju objasniti trivijalnom terminologijom, u kojoj su bili ujedinjeni duhovi poput Bernardus Silvestrisa poslije smrti, Alanus ab Insulis, ali i Aristotel i Aleksandar; u kojoj su se ljudske duše, koje tada nisu bile utjelovljene na Zemlji, sjedinile s duhovnim bićima, koja prolaze kroz svoje živote a da nisu utjelovljena na Zemlji, ali su povezane s zemaljskim dušama, sam Mihael je bio učitelj, osvrćući se na sve što je bilo veliko učenje starih misterija, držeći prekrasan pregled starih misterija, ali u isto vrijeme dajući pogled na ono što će se dogoditi.

I vidite, u nekom obliku pronalazite određene duše koje su se više-manje okupljale u mnogim životima unutar ovih gomila, sudjelujući u ovoj nadosjetilnoj školi u četrnaestom, petnaestom stoljeću, gomile duša koje streme prema Mihaellovoj struji, duše, koje u svoju volju primaju impulse za ono što se može nazvati: želja da se povežu s Mihaelovom strujom.

Te duše se može promatrati. Čovjek ih pronalazi, da tako kažemo – jer ih je u to vrijeme bilo vrlo malo na Zemlji, većina ih je bila u životu između smrti i novog rođenja i sudjelovala na skupu te nadosjetilne škole – tamo ih pronalazi, ove duše. Tamo se nalaze, slušaju Mihaelova učenja. Danas ih ponovno nalazimo u onim dušama koje, utjelovljene na Zemlji, razvijaju poštenju, unutarnju, iskrenu težnju za antropozofskim pokretom.

U karmi onih koji na pošten, iznutra iskren način slijede antropozofski pokret, leže impulsi koji se također moraju proučavati kao karmu u nadosjetilnom svijetu. Naravno, razlog zašto su te duše bile tjerane svojom karmom u takvu nebesku zajednicu u to vrijeme je taj što je karma u njihovom ranijem životu na zemlji bila oblikovana na takav način da ih je tamo vodila. Ali ne može se prepoznati karma duša, bez gledanja, ne samo na ono što se događa na Zemlji, već i na ono što će se dogoditi između smrti i novog rođenja.

Gledanje na svijet beskrajno obogaćuje kada, ako mogu tako reći, kada gledate duše aktivne u svijetu – a to su u konačnici svi ljudi – ne mora se uvijek početi ondje gdje ljudi dolaze na Zemlji i završiti tamo gdje umiru; jer tu ni ne počnu djelovati niti prestaju. U onome što se događa duhovno ne rade samo one duše koje su danas utjelovljene na Zemlji, već i druge duše koje su danas između smrti i novog rođenja i šalju zrake svog utjecaja na Zemlju. U našim vlastitim djelima leže porivi tih duša. Sve to djeluje zajedno, baš kao što se djela na Zemlji protežu u nebeska područja i nastavljaju tamo

djelovati, kao što sam slikovito pokazao u *Prvoj misterijskoj drami*, naprimjer, s obzirom na ličnosti Capesiusa i Stradera.

Brunetto Latini, Danteov učitelj, on je tu. On je tada umro, prošao kroz vrata smrti, ali to je preobrazba života. On je tamo. On nastavlja raditi, i možete ga pronaći ako ga duhovno tražite.

Eto, to zaokružuje sliku duhovnog razvoja čovječanstva ako se uvijek može uključiti i tzv. umrle, jer su oni zapravo više živi od takozvanih živih. U mnogim aspektima netko poput Brunetta Latinija uključen je u mnogo toga što se danas događa na Zemlji, iako nije utjelovljen na Zemlji. Ali iz toga možete vidjeti koliko je intimno povezan život na Zemlji s nadosjetilnim životom, kako se zapravo ne može govoriti o nadosjetilnom svijetu odvojenom od zemaljskog svijeta, od fizičkog svijeta, jer sve što je osjetilno istovremeno je prožeto nadosjetilnim; sve što je nadosjetilno otkriva se negdje u nekom trenutku u osjetilnom. A čovjek zapravo može apsorbirati život na Zemlji samo ako vidi ove stvari iza života na Zemlji.

Tobi, dragi moji prijatelji, trebao biti trend koji je ušao u antropozofski pokret od Božićne konferencije: da se nadosjetilnim činjenicama postupa na potpuno otvoren, nepristran način uz punu svijest o znanju. To bi trebala biti ezoterična osobina koja se provlači kroz antropozofski pokret. Tek tada će biti moguće dati antropozofskom pokretu njegov pravi duhovni sadržaj.

Vidite, onda se nastavilo ono što sam vam opisao o Mihaellovoj struji. Ali kada se pojedinci ponovno pojave na Zemlji: ovisni su o tome da koriste fizička tijela koja su moguća u bilo kojem vremenu, moraju pronaći put do obrazovnih impulsa koji su prisutni u bilo kojem vremenu; sve to čini vanjsko ruho u ovom dobu materijalizma. A naše materijalističko vrijeme nudi najveće zamislive prepreke za duše koje su imale mnogo duhovnosti u ranijim životima na Zemlji, kako bi tu duhovnost utjerale u tijela koja se također pripremaju današnjim odgojnim mjerama. Stoga se ne trebate čuditi kad kažem: duše koje iskreno teže antropozofiji mogu se naći u ranijim razdobljima razvoja Zemlje na naznačeni način. I ne može se utvrditi temelj pravog znanja ako se ne vidi ta međuovisnost svega što živi i djeluje u svijetu. Jer duhovno istraživanje zauzvrat ovisi o duhovnom životu; duhovno istraživanje čini nužnim da se i duh traži na svom putu. A putevi duha su različiti u svakom dobu. U naše doba njime se može hodati samo ako je prisutno čvrsto tlo duhovnog znanja o vanjskoj prirodi.

Iza doba koje sam opisao, unutar Mihaelove struje, slijedi takvo doba koje pokazuje vrlo materijalistički aspekt ovdje na Zemlji, koje sve razvija na materijalistički način. A najintenzivnija priprema Mihaelovih impulsa razvija su u nadosjetilnom, s onim što je u naše doba, da tako kažem, nošeno s neba na Zemlju. A naše doba ne može se nadograđivati na ono što je prošlo u prošlim stoljećima; to morate znati, ali ne možete graditi na tome.

Današnja svijest o vremenu mora biti povezana s onim što se u nadosjetilnom svijetu događalo u posljednjih nekoliko stoljeća. Zatim se, ukazujući na to, dodiruje tlo koje mora biti tlo antropozofskog djelovanja, antropozofskog života u sadašnje vrijeme. A poglede koje sam objasnio na zadnjih nekoliko predavanja, ne treba prihvatiti trijeznim umom i hladnim srcem, oni se moraju prihvatiti s cijelim, punim ljudskim bićem, s cijelim opsegom ljudskog uma. Antropozofija može nešto predstavljati za čovječanstvo samo ako je primljena s punim opsegom ljudskog uma. To je temelj volje antropozofskog pokreta koji je od Božićne konferencije ujedinjen s Antropozofskim društvom. Željeli bi da se duboko uđe u duše ljudi koji su s njom povezani, kako bi u dubini duše osvijestili ono što je zapravo povezano s njihovom karmom.

I time smo, dragi moji prijatelji, stvorili svojevrsnu osnovu za ono što će nas odvesti dalje iduće nedjelje, na nedjeljnom sastanku, gdje želimo pogledati daljnji napredak Mihaelove struje i što će iz toga proizaći kao zadatak antropozofije, kao općenite zadaće duhovnog života u sadašnje vrijeme.

Predavanje 14 rujna 1924

V

Danas sam ovdje priložio slike koje su dio dara kojeg sam dobio posljednjih dana kao rezultat čestih razgovora o školi Chartres, koja je tako važna za zapadni duhovni život. Na ovim slikama možete vidjeti – u utorak ću priložiti i druge slike iz kolekcije – ono što je divno arhitektonsko, divno skulpturalno u smislu srednjovjekovne skulpture, što se pojavilo na mjestu gdje je nekada bujao taj život, o kojem sam često govorio kao o važnom duhovnom životu za Zapad.

Ova škola u Chartres-u imala je u sebi one ličnosti koje su u dvanaestom stoljću još uvijek imale poriv, učenjem ili poučavanjem, da urone u živi duhovni život koji je nastao na prijelazu stoljeća, u ono što se pojavilo u toj epohi europskog razvoja civilizacije, u kojem je čovječanstvo, u mjeri u kojoj je tražilo znanje, još uvijek to znanje tražilo u živom radu i tkanju bića prirode a ne u shvaćanju nesusštinskih, apstraktnih zakona prirode. I tako su u školi u Chartres-u, ako ne stari posvećenici, onda osobe koje su imale smisla i srca apsorbirati nešto od onoga što je nekog na duhovni način doživljeno iz tradicije, na intenzivan način njegovali odanost duhovnim snagama, posebno onima koje tkaju u prirodi. I jasno sam rekao, dragi moji prijatelji, kako se može vidjeti tajanstvena emanacija svijetla iz škole Chartres u duhu Brunetta Latinija, Danteovog velikog učitelja. A onda sam pokušao razjasniti kako su osobnosti, individualnosti Chartres-a, nastavile djelovati u duhovnim svjetovima, u savezu s onima koji su kasnije došli u dominikanski red, više nego s nositeljima skolastike.

Može se reći da su individualnosti Chartres-a morale iz znakova vremena doći do zaključka da će za njih doći vrijeme unutar zemaljskog života tek kada će element Mihaela, koji je trebao početi na kraju devetnaestog stoljeća, neko vrijeme raditi na Zemlji. Ove individualnosti Chartres-a u velikoj su mjeri sudjelovale u onim nadosjetilnim učenjima koja su dana u smislu u kojem sam govorio prošli puta, pod okriljem samog Mihaela, kako bi, da tako kažem, emanirali impulse potrebne za duhovni život koji će vrijediti za sljedeća stoljeća i pod čijim utjecajem oni koji se žele posvetiti njegovanju duhovnog života nužno moraju biti i danas.

U cjelini se može reći da su se inkarnacije duhova Chartres-a dogodile u manjoj mjeri. Ali ipak sam uspio pronaći način da se osvrnem na školu u Chartres-u kroz stimulans u sadašnjem vremenu. U školi u Chartres-u bio je jedan redovnik koji je bio potpuno predan onome što je tada bilo element života u školi Chartres. Ali u školi u Chartres-u, baš kad joj se doista posvetio, osjetio je nešto od sumračnog raspoloženja duhovnog života. Jer

sve što je pamtilo velike, značajne impulse duhom ispunjenog platonizma, kakav je bio poznat, živjelo je u Chartres-u, ali tako da su nositelji ovog života u Chartres-u morali sami sebi reći: da, u budućnosti europska civilizacija neće biti prijemčiva za tu platonsku duhovnost.

Dirljivo je kada vidimo kako škola Chartres čuva slike nadahnjujućih genija za takozvanih sedam slobodnih umjetnosti: gramatiku, dijalektiku, retoriku, aritmetiku, geometriju, astronomiju, glazbu. Čak i u primanju duhovnog koje je dano u ovih sedam slobodnih umjetnosti, još su se vidjeli živi darovi bogova, koji su čovjeku došli preko duhovnih bića, a ne samo priopćavanjem mrtvih misli o mrtvim prirodnim zakonima. I vidjelo se da Europa u budućnosti neće prihvatiti ništa od toga, pa se zbog toga osjećalo nešto poput sumraka u duhovnom životu.

I takav redovnik, redovnik posebno odan radu, učenju u Chartres-u, utjelovljen je u naše vrijeme, ali utjelovljen na takav način da se gotovo čudesno može vidjeti odraz prethodnog života u ovom životu kod dotične osobe. Ova ličnost našeg vremena bio je pisac kojeg sam poznao, čak i moj prijatelj, koja je davno umrla, koja je nosila vrlo čudno raspoloženje duše u naše vrijeme, raspoloženje duše o kojem radije ne bih govorio, iako znam da je to promatrano prije mnogo godina. Ali o tim je stvarima zapravo moguće govoriti tek otkako je božićni duh zavladao našim Antropozofskim društvom, jer je unio posebno svijetlo u te stvari i jer danas, kao što sam već objasnio, imamo priliku o tim stvarima govoriti nepristrano.

Kada ste razgovarali s ovom osobom, ona je zapravo samo rekla da želi umrijeti. Ta želja za smrću nije bila sentimentalna, niti hipohondrijska, ne bi se čak moglo reći da je bila melankolična, ali ako je netko imao psihološku perspektivu da se upusti u takve stvari, našao bi se toliko vraćen natrag u osobnosti ove duše da je sam sebi rekao: tu je odraz prijašnjeg života na Zemlji. U prethodnom životu na Zemlji, nešto je bilo zasađeno kao klica koja sama izlazi. Sada – ne u ovoj čežnji za smrću, već u osjećaju da ova duša koja je utjelovljena zapravo nema nikakve veze sa sadašnjošću.

Spisi ove ličnosti također su takvi da su napisani kao s drugog svijeta, ne prema informacijama, ne prema činjenicama, već prema raspoloženju. A do razumijevanja ovog raspoloženja dolazi se tek kad se nađe put od sumornog svijetla ovih spisa i sumornog svijetla koje je živjelo u samoj duši kao njena osnova, natrag do onog redovnika iz Chartres-a, koji je u to vrijeme doživio sumračno raspoloženje živog platonizma u Chartres-u.

Kod ove osobnosti to nije bio temperament, nije bila melankolija, nije bila sentimentalnost, to je bilo zračenje prijašnjeg života. A sadašnja duša ove ličnosti bila je poput ogledala u koje se doista projicira život u Chartres-u. Sadržaj učenja Chartres-a nije prenesen, ali je preneseno raspoloženje u ovoj ličnosti. A ako se netko retrospektivno dovede u ova raspoloženja, onda se

može dobiti nešto poput duhovnih fotografija onih osobnosti koje se inače mogu pronaći duhovnim istraživanjem unutar svijeta u kojem se nalaze, a koje su podučavale u Chartres-u.

Vidite, kroz karmu, život sa sobom donosi mogućnost da se te stvari sagledaju na najrazličitije načine. A kad sam zadnji put navodio svoja iskustva s cistercijskim redom, želio bih dodati ono što je iz sumraka škole u Chartres-u palo u srce i dušu ove iznimno zanimljive suvremene ličnosti. Sada je odavno pronašla one svjetove za kojima je toliko čeznula, natrag očevima iz Chartres-a. I da umor kao karmička posljedica raspoloženja duše u Chartres-u kod tog redovnika, nije dominirao cijelim životom duše ove ličnosti, teško bih mogao zamisliti da postoji osoba prikladnija za kultiviranje suvremenog duhovnog života u vezi s tradicionalnim životom Srednjeg vijeka. I želio bih napomenuti da kada postoje takvi karmički impulsi koji djeluju tako duboko u duši, postoji osobitost pronalaženja sličnosti u fizičkom izrazu lica sljedeće inkarnacije – tako je u rijetkim slučajevima, ali je tako – sličnost s prethodnom inkarnacijom. Dva lica, tog redovnika i tog današnjeg pisca, bila su zaista izvanredno slična.

Pa, dragi moji prijatelji, u vezi s tim htio bih malo po malo razmotriti što je karma Antropozofskog društva ili karma njegovih pojedinih članova, jer, kao što sam rekao prošli puta, velik dio duša koje pošteno žive u antropozofskom pokretu, negdje i u nekom trenutku našle su vezu s tom strujom Mihaela, što zapravo moram okarakterizirati sa svime što sam do sada imao reći o Aristotelu i Aleksandru, o onome što se dogodilo u nadosjetilnom svijetu u vrijeme kada se ovdje održavao Osmi koncil u Carigradu, o onome što se dogodilo kao nastavak u duhovnom i fizičkom životu na dvoru Harun al Raschida, i konačno o toj nadosjetilnoj školi koja je stajala pod okriljem samog Mihaela. Ono što je važno u nastavi ove škole bilo je to što se unutar nje uvijek iznova upućivalo prvo na vezu sa starim misterijima, na vezu sa svime što mora nastati u novom obliku iz sadržaja starih misterija, da bi modernu civilizaciju proželo duhovnošću; s druge strane, također se govorilo o poticajima koje duše oduševljene duhovnim životom moraju imati za svoj rad u budućnosti. A iz razumijevanja ove duhovne struje može se shvatiti i do koje mjere antropozofija u svojoj biti označava poticaje za obnovljeno, istinsko, iskreno razumijevanje Krist impulsa.

Jer u antropozofskom pokretu zapravo postoje dvije vrste duša. Velik broj tih duša sudjelovao je u onim strujama koje su, da tako kažem, bile službene kršćanske struje prvih stoljeća; sudjelovali su u svemu što je na svijet dolazilo kao kršćanstvo, posebno u vrijeme cara Konstantina i u vrijeme koje je neposredno slijedilo. Upravo među onima koji su kršćanstvu u to vrijeme pristupili s ogromnom iskrenošću, koji su upijali kršćanstvo u unutarnjem produbljivanju, one su duše koje su danas u Antropozofskom društvu sa željom da razumiju kršćanstvo; ne baš kršćani koji su

jednostavno slijedili takve pokrete kao što je bio onaj cara Konstantina, nego oni kršćani koji su tvrdili da su pravi kršćani, koji su bili podijeljeni u sekte. Kršćanske sekte s unutarnjim produblјivanjem, sadržavale su mnoge duše koje pristupaju antropozofskom pokretu na pošten način – ponekad iz podsvjesnih impulsa koje gornja svijest u mnogim aspektima čak i pogrešno tumači.

Druge duše su onda one koje nisu izravno sudjelovale u tom kršćanskom razvoju, koje su sudjelovali ili u kasnijem kršćanskom razvoju, gdje više nije bilo tog unutarnjeg produblјivanja u sektama, ali koje, prije svega, imaju puno toga u dnu duše neugašeno, živo, onoga što se u pretkršćansko doba moglo doživjeti kao stara poganska misterijska mudrost. I oni su često sudjelovali u kršćanstvu, ali to na njih nije ostavilo takav dojam kao na one druge duše, jer je u njima ostao živ dojam i učenje, kultovi i tako dalje, starih misterija. Među onima koji su na taj način ušli u antropozofski pokret su duše koje ne traže Krista u apstraktnom smislu. Oni koji su prethodno okarakterizirani su, da tako kažem, sretni što ponovno pronalaze kršćanstvo u antropozofskom pokretu. Ali među ostalima su i oni koji unutarnjim razumijevanjem shvaćaju što je kozmičko kršćanstvo u antropozofiji. Krista kao kozmičkog duha Sunca shvaćaju mnoge duše koje su dio antropozofskog pokreta i koje u dubini duše još uvijek imaju puno živog što su sa sobom donijele iz starih poganskih misterija. Sa svim tim povezani su tokovi cjelokupnog duhovnog života čovječanstva sadašnjosti; a mislim naširoko na sadašnjost, koja se proteže kroz desetljeća, kroz stoljeća.

Uostalom, antropozofija je izrasla iz suvremenog duhovnog života. Čak i ako njen sadržaj nema ništa zajedničko s ovim duhovnim životom sadašnjosti, ona ga je na mnogo načina karmički prerasla, i treba se pozabaviti mnogim stvarima koje naizgled ne pripadaju nizu stvari koje izravno djeluju u antropozofiji, treba imati u svom vidnom polju sve što se događa u strujama koje sam spomenuo tijekom vremena. Kao što sam rekao, čovjek dobiva pravo razumijevanje onoga što se događa izvana na fizičkom planu samo kada pogleda pozadinu tih događaja, ono što struji iz duhovnog polja u te događaje koji se odvijaju na fizičkoj razini. I moramo, kao što sam rekao prošli put, ponovno skupiti hrabrost da u sadašnjost prenesemo onaj stari osjećaj misterija, koji ne povezuje samo fizičke događaje na apstraktan način s općenito panteističkim ili teističkim ili bilo kojim drugim duhovnim životom, već je posebno sposoban pratiti pojedinačne događaje, čak i ljudska iskustva unutar događaja, natrag do iskonskih duhovnih temelja i iskonskih duhovnih bića.

Razlog tome je upravo ono što danas treba gledati kao jednu od najdublјih zadaća sadašnjosti. U sadašnjosti se mora tražiti pravo ljudsko znanje tijela, duše i duha, ali ne ono koje je ukorijenjeno u apstraktnim idejama ili apstraktnim zakonima, već ono koje može zaviriti u stvarnu podlogu cijelog

ljudskog bića. Tada se kod čovjeka mora doista tražiti njegovo zdravo i bolesno stanje, a ne kao što je to uobičajeno u današnje vrijeme, prema čisto fizičkim spoznajama. Tako se neće upoznati ljudsko biće; povrh svega, ne spozna se što u životu djeluje u ljudima i ima tako značajan utjecaj na njihovu sudbinu: nesreća, bolest, sposobnost ili nesposobnost. Čovjek upoznaje karmu u svim njenim oblicima samo ako može slijediti ljudsko biće u njegovu duhovnost i u njegov unutarnji život duše s točke polazišta fizičkog života.

Danas je težnja za spoznajom takva da se ljudsko biće promatra na potpuno izvanjski način s obzirom na njegove organe, njegove živce, njegove krvne žile i tako dalje. A tko god gleda na stvari u smislu ljudskog zdravlja i bolesti, ne može u svemu tome pronaći ništa što je duh ili duša. I može se reći: anatom, fiziolog današnjice, mogao bi govoriti kao što je slavni astronom jednom razgovarao s vladarom u odgovoru na pitanje koje je vladar postavio: pretražio sam cijeli svemir, svuda tražio među zvijezdama i njihovim kretanjima, ali nisam našao Boga. - Tako je rekao astronom. Današnji anatom i fiziolog, mogao bi reći: sve sam pretražio, srce i bubrege i želudac i mozak i krvne žile i živce, ali nisam našao dušu i duh.

Vidite, sve poteškoće, primjerice danas u medicini, pod tim su utjecajem. A sve se to danas mora razvijati općenito prema zahtjevima antropozofskog pokreta, cijelog Antropozofskog društva, i detaljno i stručno za pojedine skupine, jer se o pastoralnoj medicini sada raspravlja pred grupom koja je profesionalno pripremljena. Jer tu se mora tražiti pristupnica da se uđe u one veze koje se u konačnici pojavljuju kao veće veze u djelotvornosti struja karme. A vidjet ćete u patologiji i terapiji kako promatranje bolesnih i zdravih ljudi čini nužnim ući u sve što se govori o duši i duhu pored vanjskog fizičkog, što se, ponavljam, onako kako to znanost predstavlja, u potpunosti poštuje. Ali vidjet ćete kako je potrebno ići u više članove ljudske prirode s obzirom na zdrave i bolesne ljude, kada izađe knjiga na kojoj smo ja i moja draga kolegica Ita Wegman radili, upravo o tom području zdravih i bolesnih ljudi. Upravo takvo istraživanje, koje traži vrata da se iz fizičkog ljudskog bića na pravi način pređe u duhovno ljudsko biće, daje obećavajući rezultat samo ako se provodi na pravi način. Tako da se za takav rad, kao što je ovdje slučaj, ne koriste samo istraživačke snage sadašnjosti, nego upravo istraživačke snage koje proizlaze iz povlačenja karmičkih niti koje proizlaze iz povijesti ljudskog razvoja. Treba raditi sa silama karme, da tako kažemo, kako bismo otkrili uključene misterije. Isprva će se u prvom svesku ovog djela pojaviti tek počeci. Rad će se nastaviti, a onda će se napredovati od onoga što se u početku razvija na elementaran način do onoga što može dati spoznaju o ljudskoj prirodi s ove strane, s medicinsko- patološke strane. To je moguće samo zato što je u gospođi doktor Wegman osobnost koja je stvari u svojim proučavanjima medicine shvatila na način da se prirodno razvijaju u duhovnu percepciju ljudskog bića. Ali onda, tijekom ovog

istraživanja, stvari koje dovode do karmičkih veza nastaju upravo u pogledu na organologiju ljudskog bića, na koju se gleda iz duhovne perspektive. Jer ista takva percepcija koju treba razviti da bi se vidjelo duhovno, a koje nije iza cijelog ljudskog bića, već iza pojedinih organa – iza jednog organa je svijet Jupitera, iza drugog organa svijet Venere i tako dalje – ti uvidi koje treba razviti vode upravo do onoga što se predstavlja kao mogućnost zaostajanja ljudskih osobnosti u njihovim ranijim životima na Zemlji. Jer u sadašnjem životu na Zemlji ljudsko biće stoji pred nama u obrisima svoje kože. Ako dobijemo sposobnost da zavirimo u pojedinačne organe ljudskog bića, onda se ono što je unutar kože širi, pri čemu svaki organ ukazuje na drugačiji smjer svijeta, koji tvori putove prema van u makrokozmos. Tada je ljudsko biće ponovno na okupu izvana, a to je ono što je potrebno: to ljudsko biće koje se duhovno obnavlja nakon prevladavanja sadašnjeg oblika ograničenog kožom. A ako netko slijedi ono što je fizički potpuno drugačije od onoga što zamišljaju današnji anatomi i fiziolozi, onda postoje pogledi koji odgovaraju onom što su također pogledi na raniji zemaljski život čovjeka. I tada se doživljavaju veze koje osvjetljavaju povijest ljudskog razvoja i čine sadašnjost u onome što je fizički, tu razjašnjeno. Čitava prošlost ljudskih bića zapravo živi u sadašnjosti. Ali naravno, ništa se ne kaže tom općenitom apstraktnom rečenicom, koju kažu i materijalisti; ali to nije ono što je važno, važno je kako ova prošlost živi u sadašnjosti.

Želio bih vam dati i primjer ovoga, primjer koji je zapravo toliko divan sam po sebi da je u meni izazvao najveće čuđenje kada se pokazao kao rezultat istraživanja. I mnogo od onoga što sam ranije mislio na ovom području trebalo je popraviti ili barem nadopuniti.

Vidite, za svakoga tko istražuje povijest na smislen način, događaj u prvim stoljećima kršćanstva okružen je čudnom misterijom. Vidimo ondje osobnost za koju smatramo da je iznutra vrlo malo prikladna; vidimo gore spomenutog cara Konstantina koji preuzima kršćanstvo kako bi od njega napravio ono što je zapravo postalo službeno kršćanstvo zapada. Ali vidimo – naravno, ne u doslovnom smislu, već gledajući kroz dulje vremensko razdoblje – vidimo kako pored Konstantina stoji Julije Otpadnik, uistinu osoba za koju se može znati da je u sebi imala mudrost misterija. Julije Otpadnik mogao bi govoriti o trostrukom Suncu. I izgubio je život jer su ga smatrali izdajnikom misterija, jer je govorio o trostrukom Suncu. Tada to nije bilo dopušteno; to u prošlosti definitivno nije bilo dopušteno. Ali Julije Otpadnik je imao osobit odnos prema kršćanstvu. U izvjesnom smislu, lako bi se mogli iznenaditi da je taj fini, briljantni um bio tako malo prijemčiv za veličinu kršćanstva; ali to dolazi iz činjenice da je u onima oko sebe vidimo malo od one vrste unutarnjeg poštenja kako ga je on razumio. A među onima koji su ga inicirali u drevne misterije pronašao je mnogo više poštenja, pozitivnog, aktivnog poštenja.

Julije Apostata je ubijen tamo u Aziji. Bilo je mnogo glasina o ubojstvu. Ali to se dogodilo zato jer je Julije Apostata bio viđen kao izdajnik misterija. Bilo je to planirano ubojstvo.

Ako se upoznate s onim što je živjelo u Juliju Otpadniku, tada vas duboko zanima: kako je ta individualnost živjela dalje? – Jer to je vrlo osebujna individualnost, individualnost za koju se mora reći: više od Konstantina, više od Chlodwig-a, više od bilo koga drugog bio je prikladan da utre put kršćanstvu! I to mu je bilo u duši. Da je vrijeme bilo povoljno, da su postojali uvjeti, mogao je voditi do izravnog nastavka drevnih misterija, od pretkršćanskog Krista, od stvarnog makrokozmičkog Logosa, do Krista koji je trebao nastaviti djelovati u čovječanstvu nakon otajstva Golgote. A ako se duhovno uđe u Julija, nalazi se čudna stvar: ako uđemo u njegov pravi duh, na dnu njegove duše zapravo nalazimo poriv za shvaćanjem kršćanstva, kojemu on nije dopustio da se pojavi, potisnuo ga je zbog gluposti, koje je Celsus pisao o Isusu. Zaista se događa da čak i briljantna osobnost ponekad padne na glupost ljudi. I tako čovjek ima osjećaj da je Julian bio prava duša da utre put kršćanstvu, da kršćanstvo postavi na pravi put gdje mu je mjesto.

A onda se ova duša Julija Apostata napušta u njenom zemaljskom životu i slijedi se s najvećim zanimanjem kao individualnost, u duhovne svjetove. Ali tu je nešto nejasno. Nešto nejasno lebdi oko ove duše, i samo intenzivnim naporom se može postići jasnoća u tom pogledu. U Srednjem vijeku postojala su mnoga mišljenja koja su legendarna, ali i odgovaraju stvarnim događajima. Već sam spomenuo koliko su prikladne – iako, naravno, legendarne – sage koje se vežu uz osobnost Aleksandra. Kako se život Aleksandra još uvijek pojavljuje u opisu svećenika Lamprechta! Ono što živi od Julija živi na način da se uvijek iznova može reći: to želi nestati iz ljudskog pogleda. A ako ga slijedite, imate najveću poteškoću, da tako kažem, moći to pratiti svojim duhovnim pogledom. Cijelo vrijeme izmiče. Pratite ga kroz stoljeća, sve do Srednjeg vijeka: izmiče vam. Ali ako onda uspijete pratiti stvar, završiti ćete na čudnom mjestu koje uopće nije povijesno u pravilnom smislu, ali je zapravo više nego povijesno: napokon se dolazi do ženske osobnosti u kojoj se nalazi duša Julija Otpadnika, do ženske ličnosti koja je postigla nešto važno u životu pod dojmom u osnovi bolnog događaja. Jer nije promatrala u sebi, već u drugome, sliku sudbine Julija Apostata, utoliko što je Julije Apostata otputovao na Orijent i stradao na Orijentu uslijed izdaje.

Vidite, to je Herzelaide, majka Parsifala, koji je povijena ličnost, ali o kojoj se ne govori u povijesti, koja je u Gamuretu, za koga se udala i koji je izdajom stradao na putovanju na Orijent, naišla na vlastitu sudbinu u ranijem zemaljskom životu kao Julije Otpadnik. Kroz ovaj nagovještaj, koji je duboko ušao u njezinu dušu, Herzelaide je postigla ono što se danas smatra

legendom, ali iznimno je povijesno, o odgoju Parsifala od strane Herzelaide. Ova duša Julija Otpadnika, koja je ostala toliko duboko, da bi se željelo vjerovati da je zapravo pozvana da kršćanstvu pokaže pravi put, nalazi se u Srednjem vijeku u ženskom tijelu, u ženskoj osobnosti, koja šalje Parsifala da traži i pokaže ezoterne kršćanske staze.

Vidite, putevi čovječanstva na dnu i u pozadini egzistencije često su tako tajanstveni, tako zagonetni. Ovaj primjer, koji je neobično isprepleten s onim što sam već ispričao u vezi sa školom u Chartres-u, može skrenuti pozornost na to kako su u osnovi putevi ljudske duše i razvoja čovječanstva divni. Ovaj primjer će doživjeti svojevrсни nastavak, u tome što ću malo govoriti o životu Herzelaide, i o onom što je istureno naprijed u Parsifalu. Ovdje sada moramo prekinuti razmatranja, nastaviti ćemo sljedeći put.

Predavanje 16 rujna 1924

VI

Danas bih želio nastaviti razmišljanja koje sam ovdje iznio prekjučer. I doista, stajali smo tamo gdje smo pratili nit razvoja koja ulazi u sadašnji duhovni život, s individualnošću Julija Apostata ili bolje rečeno individualnosti koja je živjela u Juliju Apostatu i za koju sam naznačio da je utjelovljena u onoj osobnosti o kojoj postoji samo legenda, u osobnosti koja je u sagi o Parsifalu skrivena kao Herzelaide. Bio je to duboki život duše, koji je ušao u bivšeg Julija Otpadnika, duboki život duše koji je ovoj individualnosti stvarno trebao, trebao da se suoči s olujama i unutarnjim raspoloženjima protivljenja koje je upravo iskusila u svojoj egzistenciji kao Julije Otpadnik. Taj život o kojem sam govorio bio je onaj nad kojim se nadvio život Julija Otpadnika poput mirnog, toplog oblaka. I tako je duša iznutra postala intenzivnija. Tako duša postaje bogatija, bogatija za različite unutarnje impulse.

Ali ova je duša imala dubinu jer je pripadala onima koji su još uvijek preuzeli nešto od starih misterija, koji su još uvijek živjeli u supstanci starih misterija u vrijeme kad su ti misteriji još uvijek bili svijetli u određenom pogledu, ova duša je apsorbirala puno duhovnosti kozmosa. To je bilo potisnuto, takoreći, tijekom inkarnacije Herzelaide, ali je potisnuto u dušu, tako da tu individualnost ponovno nalazimo u šesnaestom stoljeću. I u šesnaestom stoljeću u toj individualnosti prepoznajemo kako se uspinje i kristijanizira kroz ono što je prošla kao Julije Apostata. Ta se individualnost pojavljuje kao Tycho Brahe u šesnaestom stoljeću i stoji u suprotnosti s onim što se u zapadnoj civilizaciji pojavilo kao kopernikanski pogled na svijet.

Ovaj kopernikanski pogled na svijet dao je sliku svemira koja sada, ako se slijedi do konačnih posljedica, radi na izbacivanju duhovnosti iz kozmosa u percepciji. U konačnici, kopernikanski pogled na svijet dovodi do potpuno mehaničke- strojne koncepcije svemira. I na kraju krajeva, to je taj kopernikanski pogled na svijet iz kojeg je poznati astronom rekao Napoleonu da u tom svemiru ne može pronaći nikakvog Boga; sve je pretražio, nije mogao naći Boga. To je jednostavno protjerivanje svake duhovnosti.

Karakterizirana individualnost koja je sada bila prisutna u Tycho Braheu nije se tome mogla pokoriti. Otuda vidimo kako Tycho Brahe, s obzirom na svoj pogled na svijet, prihvaća ono što je dobro u kopernikanizmu, ali kako odbacuje apsolutno kretanje koje je trebalo pripisati Zemlji u smislu kopernikanskog pogleda na svijet. I vidimo da je to kod Tycho Brahea

povezano sa stvarnom duhovnošću, duhovnošću gdje, gledajući tijekom njegovog života, gotovo možemo vidjeti staru karmu kako se gura u život Tycho Brahea svom snagom, želi postati sadržaj svijesti. Njegovi danski rođaci ga na sve načine pokušavaju zadržati u odvjetništvu; mora studirati pravo pod nadzorom privatnog učitelja u Leipzigu i može 'krasti' samo noćne sate tijekom kojih može imati odnos s bogovima. I tada postaje očito nešto vrlo čudno – to je također sadržano u njegovoj biografiji.

Vidjet ćete da je to važno za kasniju procjenu individualnosti Tycho Brahe-Herzeleide-Julian. Čak i s vrlo primitivnim instrumentima, koje je sam sastavio, otkrio je značajne računске pogreške koje su napravljene u odnosu na određivanje položaja Saturna i Jupitera. A imamo i čudnu scenu u životu Tycho Brahea da se kao mladić, s primitivnim instrumentima s kojima nitko ne bi pomislio da bilo što može učiniti, jednog dana osjetio primoran odrediti točne lokacije na nebu za Saturn i Jupiter. Takve stvari se zatim temeljito prožimaju s duhovnim u njegovom slučaju, s duhovnim što ga vodi u koncepciju svemira koju čovjek zapravo mora imati kada teži modernoj inicijaciji, gdje se tada govori o duhovnim bićima na način kao što se govori o fizičkim ljudima na Zemlji, jer ih se zapravo uvijek može susresti, jer u osnovi postoji samo razlika u bivanju, razlika u kvaliteti bivanja između onih ljudskih individua koje se nalaze upravo ovdje na fizičkom planu, i onih koji su bestjelesni i žive između smrti i ponovnog rođenja.

Ali to je u Tycho Braheu rasplamsalo izvanredno značajan uvid u one veze koje nastaju kada se više ne gleda na sve ovdje na Zemlji kao da je uzrokovano zemaljskim impulsima i to samo matematički prenosi gore na zvijezde, već kada se vidi interakcija zvjezdanih impulsa i ljudskih povijesnih impulsa. Kroz taj instinkt u svojoj duši koji je sa sobom ponio iz svog života Julija Otpadnika, koji u to vrijeme tijekom života Julija Otpadnika nije bio prožet racionalizmom ili intelektualizmom, već je bio intuitivan, imaginativan – takav je bio unutarnji život Julija Apostata – kroz sve to je tada uspio napraviti nešto spektakularno.

Svojim astronomskim pogledima, koji su se razlikovali od Kopernikovih, s onim što je inače postigao u astronomiji, nije mogao ostaviti velik dojam na svoje suvremenike. Promatrao je bezbroj zvijezda i nacrtao zvjezdanu kartu, koja je samo omogućila Kepleru da dođe do svojih sjajnih rezultata. Zato jer je Kepler došao do svojih Keplerovih zakona na temelju zvjezdane karte Tycho Brahea. Ali ništa od toga ne bi ostavilo velik dojam na njegove suvremenike, ali je napravio stvar koja sama po sebi nije bila baš značajna, ali je bila upečatljiva, naime, gotovo u dan je prerekao smrt sultana Sulejmana, što se tada i dogodilo kako je predvidio. U Tycho Braheu doista vidimo modernije doba, spojeno s duhovnom intelektualnošću, mogu reći, starim pogledima koje je preuzeo kao Julije Apostat. Sve to vidimo kako djeluje u modernom dobu u ovom Tycho Braheu. I Tycho Brahe jedna je od

najzanimljivijih duša koja je prebačena u duhovni svijet kada je u sedamnaestom stoljeću prošao kroz vrata smrti.

Pa, u strujama koje sam opisao kao Mihaelove struje, Tycho Brahe - Julije Apostata - Herzeleide, se zapravo kontinuirano nalazi; u bilo kojoj od nadosjetilnih uloga u osnovi je uvijek tu. Zato se on ponovno nalazi u značajnim događajima u nadosjetilnom svijetu povezanim s tom strujom Mihaela krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća.

Ranije sam spomenuo veliku nadosjetilnu školu u petnaestom i šesnaestom stoljeću, koja je i sama bila pod okriljem Mihaela. Tada je za one koji su bili u ovoj školi počeo život, koji se odvijao na takav način da su se razvijale snage, aktivnost u duhovnom svijetu, da je ta aktivnost djelovala dolje u fizičkom svijetu, odvijala se u vezi s fizičkim svijetom. Naprimjer, tijekom tog vremena, koje je slijedilo vrijeme ove škole za obuku, važan zadatak pao je na individualnost o čijem sam kontinuiranom životu često govorio: individualnost Aleksandra Velikog.

Ovdje sam također istaknuo kako je Bacom od Verulama, Lord Bacon, uskrsnuo kao Harun al Raschid. A čudno je to što se u vezi sa stajalištima Lorda Bacona, koji su imali tako intenzivan, odlučujući utjecaj na cjelokupni duhovni razvoj koji je uslijedio, posebno i finijim duhovnim nastojanjima, u Lord Baconu dogodilo se nešto što bi se moglo opisati kao morbidno istjerivanje stare duhovnosti, koju je oduvijek imao kao Harun al Raschid. I tako vidimo da cijeli svijet demonskih bića proizlazi iz impulsa ovog Lord Bacona. Svijet je gotovo ispunjen njima, nadosjetilno i osjetilno – osjetilno, naravno ne vidljivo – mislim, osjetilni svijet je ispunjen demonskim bićima. Na individualnost Aleksandra prvenstveno pada boriti se protiv ovih demonskih idola Lord Bacona, Bacona od Verulama.

A slične aktivnosti, koje su iznimno važne, događaju se dolje, inače bi materijalizam devetnaestog stoljeća pogodio na mnogo razorniji način. Slične aktivnosti koje su se odvijale u vezi duhovnog i fizičkog svijeta tada su pale na struju Mihaela, sve dok se ono što sam već spomenuo nije dogodilo u nadosjetilnim područjima, krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća: odigravanje značajnog nadosjetilnog kulta.

U to je vrijeme u nadosjetilnom svijetu uspostavljen kult koji se odvijao u stvarnim imaginacijama duhovne prirode. Tako da se može reći: krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća dogodio se nadosjetilni događaj, tik uz fizički- osjetilni svijet, što se naravno, misli kvalitativno na bića hijerarhija, u vezi s velikim eterskim učincima kozmosa i s ljudskim učincima na Zemlji. Zanimljivo je da je u posebno povoljnom trenutku u Goetheov duh uletjela minijturna slika te nadosjetilne aktivnosti kulta. Preobraženu i promijenjenu, u minijaturi Goethe je dao tu sliku u njegovoj 'Priči o zelenoj zmiji i lijepoj Ljiljani'. To je slučaj kada se nešto tiho probije.

Vidite, to je bio nadnaravni kult, u kojem su sudjelovali oni koji su sudjelovali u struji Mihaela u svim objavama, nadosjetilnim i osjetilnim objavama, o kojima sam govorio.

Posvuda individualnost, koja je posljednje bila u Tycho Braheu, igra izvanredno veliku ulogu. Nastojala je posvuda primiti velike, trajne poticaje onoga što se naziva poganstvom, onoga što se naziva drevnim životom misterija, također za bolje razumijevanje kršćanstva. U kršćanstvo je ušao dok je živio kao duša Herzelaide. Sada je u ideje kršćanstva nastojao uvesti sve što je stekao svojom inicijacijom kao Julije Otpadnik. To je ono što se činilo posebno važnim za one duše o kojima sam govorio. Brojne duše koje se sada nalaze u antropozofskom pokretu i koje iskreno teže tom pokretu povezane su sa svim tim strujanjima. Privučeni su struji Mihaela upravo zbog intrinzične prirode i suštine te struje Mihaela. I Tycho Brahe je imao značajan utjecaj na činjenicu da su te duše sišle na Zemlju krajem devetnaestog ili početkom dvadesetog stoljeća, ali po mogućnosti na kraju devetnaestog stoljeća, spremne ne samo da vide ili osjete Krista kao što ga osjećaju različita vjerovanja, već u svoj svojoj veličanstvenoj slavi kao kozmičkog Krista. Bili su pripremljeni za to, također nadosjetilno između smrti i novog rođenja, kroz utjecaje poput Tycho Braheova, duše koja je zadnji put bila utjelovljena u Tycho Braheu. Dakle, ova individualnost je zapravo nastavila igrati izvanredno značajnu ulogu unutar ove struje Mihaela.

Vidite, ljudi su uvijek tražili – i unutar stare škole učenja u petnaestom i šesnaestom stoljeću, i kasnije u izvođenju nadosjetilnog kulta, koji je trebao pokrenuti kasniju, novu, Mihaelovu vladavinu na Zemlji – uostalom, posvuda se spominjala nadolazeća dominacija Michaela.

Sada je veliki broj – već sam to naznačio – platonski nadarenih duša ostao u duhovnom svijetu od njihova djelovanja u Chartres-u. Danas sam ovdje zakačio druge slike iz zbirke slika o Chartres-u, slike proroka, ali i slike iznimno divne arhitekture Chartres-a. Individualnosti učitelja u Chartres-u, koje su bile platonske prirode, ostale su u duhovnom svijetu. Aristotelovci su se više spuštali, mnogi od njih, naprimjer, u dominikanski red, ali su se potom, nakon nekog vremena ujedinili i također djelovali iz duhovnog svijeta na nadosjetilni način zajedno s platonistima. Tako da se može reći: zapravo, platonske duše su ostale iza; još se nisu ponovno pojavile na Zemlji u svojim bitnijim individualnostima, već čekaju do kraja ovoga stoljeća.

S druge strane, mnogi koji su se osjećali privučeni onim što sam opisao kao mihaelička djela u nadosjetilnom, koji su se iskreno osjećali privučeni takvim duhovnim pokretom, upravo su ušli u struju antropozofskog pokreta. I može se reći da je ono što živi u antropozofiji u početku potaknuto školom Mihaela u petnaestom i šesnaestom stoljeću i nadosjetilnim kultom koji se dogodio krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća.

I iz tog razloga, kada su nastale moje *Misterijske drame* s obzirom na taj nadosjetilni kult, *Prva misterijska drama*, iako se mnogo razlikuje od Goetheove 'Priče o zelenoj zmiji i lijepoj Ljiljani', ipak pokazuje slične značajke. Te stvari, koje žele sadržavati stvarne impulse duhovne prirode, ne mogu se izvući iz ničega, već se na njih gleda i napravljene su u skladu s duhovnim svijetom.

Tako mi danas stojimo unutar antropozofskog pokreta, koji je u međuvremenu ušao pod vladavinu Mihaela, pozvan da shvati točnu prirodu ove Mihaelove vladavine, pozvan da radi u smislu rada Mihaela kroz stoljeća i tisućljeća, sada kada on ponovno preuzima zemaljsku vlast u posebno značajnom trenutku, pozvan da djeluje u tom smjeru. To leži u unutarnjem ezoteričnom elementu ove Mihaelove struje koja je na vrlo specifičan način predodređena za ono što će se dogoditi u ovom stoljeću.

Ali vidite, dragi moji prijatelji, ako uzmete antropozofiju u skladu s njezinim trenutnim sadržajem i slijedite je unatrag, naći ćete malo zemaljske pripreme. Vratite se malo unatrag do onoga što danas izgleda kao antropozofija i tražite izvore za ovu antropozofiju tijekom devetnaestog stoljeća, nesputano, ne zamagljeno svakakvim filološkim suptilnostima, ali nesputano: nećete ih pronaći. U cijeloj strukturi antropozofije naći ćete pojedinačne tragove duhovnog začeca, koji bi se onda mogli koristiti kao klice, ali klice vrlo rijetke vrste; ali nema stvarne pripreme unutar zemaljskog carstva.

Priprema u nadosjetilnom svijetu je tim jača. I konačno, svi znate u kojoj je mjeri Goetheov rad, čak i nakon njegove smrti – čak i ako to izgleda drugačije u mojim knjigama – pridonio formiranju antropozofije. Ono što je najvažnije u odnosu na te stvari, ono što je najvažnije, već se dogodilo u nadosjetilnom. Ali ako se duhovni život devetnaestog stoljeća tako živo prati od Goethea, Herdera, čak do Lessinga, ako hoćete, onda vam se ono što je djelovalo u pojedinim duhovima na kraju osamnaestog stoljeća, prvoj polovici devetnaestog stoljeća, još uvijek čini, čak iako se pojavljuje u snažnim apstrakcijama, kao npr. u Hegela, ili na apstraktan slikovni način kao kod Schellinga, još uvijek se čini vrlo duhovan.

Jer mislim da možete vidjeti u mojim '*Zagonetkama filozofije*' iz načina na koji sam opisao Schellinga i Hegela, da sam ipak htio ukazati na duhovni i duševni aspekt razvoja ovog pogleda na svijet koji se tada može pojaviti u antropozofiji. U svojoj knjizi '*Die Rätsel der Philosophie*' pokušao sam srcem shvatiti te apstrakcije, mogao bih reći. Možda se posebno mogu osvrnuti na poglavlje o Hegelu, kao i na nešto od onoga što je rečeno o Schellingu.

Ali morate ići još dublje. Tada se nailazi na čudne pojave koje se javljaju u duhovnom životu prve polovice devetnaestog stoljeća, i koje su tada utonule u duhovni život, materijalistički život druge polovice devetnaestog stoljeća. A

ipak se u svemu tome pojavljuje nešto, u čemu, makar i apstraktno, definitivno ima nečeg duhovnog, u tome ima duhovnog života i tkanja.

Filozof Schelling postaje posebno zanimljiv i sve zanimljiviji što ga se više čita. Želio bih reći da on počinje, gotovo kao Fichte, s voljom impregniranim, oštro izraženim, čistim idejama. Tako se pojavio Fichte. Johann Gottlieb Fichte jedna je od rijetkih ličnosti u svjetskoj povijesti, možda na neki način jedinstvena, osobnost koja spaja najjače konceptualne apstrakcije s entuzijazmom i energijom volje u isto vrijeme, tako da je vrlo zanimljiv kao pojava: nizak, zdepasti Fichte, pomalo zaostao u rastu, koji je, ako ste ga gledali na ulici, hodao nevjerojatno čvrstim korakom. Bio je sav volja, volja koja se izražava u izlaganju najapstraktnijih pojmova, ali je tim najapstraktnijim pojmovima postigao nešto poput 'Govora njemačkom narodu' koje je održao, kojima je na prekrasan način inspirirao nebrojene ljude.

Schelling se čini gotovo kao Fichte, ne s takvom snagom, već s načinom razmišljanja. Ali ubrzo vidimo da se Schellingov duh širi. Schelling je u mladosti govorio baš kao što je Fichte govorio o ja i ne-ja, i o svakakvim sličnim apstraktnim stvarima, nadahnjujući ljude u Jeni. Ali to ga ubrzo napušta, duh se širi i vidimo ideje kako ulaze u njega, doduše maštovito oblikovane, ali opet, gotovo usmjerene na imaginaciju. To traje neko vrijeme, a zatim se udubljuje u umove poput Jakoba Böhmea, opisujući nešto sasvim drugačijim tonom i stilom od svoje ranije aktivnosti: *'Temelj ljudske slobode'*, svojevrsno uskrsnuće ideja Jakoba Böhmea. Tada vidimo kako platonizam gotovo oživljava kod Schellinga. Napisao je svjetonazorsku raspravu 'Bruno', koja doista podsjeća na platonove razgovore, koji su vrlo prodorni. Zanimljiva je i druga knjižica, 'Klara', u kojoj veliku ulogu ima nadosjetilni svijet.

Onda Schelling užasno dugo šuti. Mogao bih reći da ga njegovi kolege filozofi uzimaju za živog mrtvaca, a onda objavljuje izvanredno važnu raspravu o misterijima Samotrake – opet proširenje njegova duha. Za sada je, međutim, još živio u Münchenu sve dok ga kralj Pruske nije pozvao da predaje na Berlinskom sveučilištu o toj filozofiji za koju Schelling kaže da je radio desetljećima u tišini svoje samoće. I sada se Schelling pojavljuje u Berlinu s onom filozofijom koja je sadržana u njegovim posthumnim djelima kao 'Filozofija mitologije' i kao 'Filozofija otkrivenja'. On ne ostavlja veliki dojam na berlinsku javnost, jer je smisao onoga o čemu govori u Berlinu zapravo sljedeći: uz sve to razmišljanje, čovjek ne dobiva baš ništa u odnosu na svjetonazore; nešto mora doći u ljudsku dušu koja živi kroz razmišljanje kao pravi duhovni svijet.

Odjednom, umjesto stare racionalističke filozofije kod Schellinga, pojavljuje se stvarno buđenje stare filozofije bogova, mitologije, ponovno

buđenje starih bogova, i to s jedne strane na potpuno moderan način; ali iz svega što se vidi: stara duhovnost još uvijek djeluje. Vrlo je čudno.

Ono što on razvija o kršćanstvu u 'Filozofiji otkrivenja' ipak sadrži važne sugestije, premda u prilično apstraktnim oblicima, za ono što se mora reći za mnoge točke kršćanstva, također unutar antropozofije, s duhovnog stajališta.

Zasigurno se ne može tako lako ignorirati Schellinga, kao Berlinčani. Ne možete ga uopće ignorirati! Berlinčani su olako prošli pored njega. Kad se jedan od Schellingovih potomaka oženio kćerkom pruskog ministra – vanjski događaj, ali je karmički povezan – jedan pruski funkcionar je čuo za tu činjenicu i rekao da nikada nije znao zašto je Schelling točno došao u Berlin, ali sada zna.

Ali čovjek može doći u unutarnje poteškoće i sukobe ako ovako slijedi Schellinga. Uza sve to, Schellingovo posljednje razdoblje se u povijesti filozofije uvijek užasno opisuje, ali iznad tog poglavlja posvuda je naslov 'Schellingova teozofija'. – Pa, uvijek je bio slučaj da sam se mnogo bavio Schellingom. Unatoč apstraktnoj formi, u Schellingu je uvijek živjela određena toplina. Naprimjer, kad sam bio relativno mlad, dosta sam se bavio onim platonskim razgovorom koji sam upravo spomenuo: '*Bruno, oder über das göttliche und natürliche Prinzip der Dinge*'.

Schelling, koji je ponovno u duhovnom svijetu od 1854, Schelling vam zaista dolazi kroz ovaj razgovor 'Bruno', ako ste ga prošli, kroz njegovu 'Klaru', ali posebno kroz pisanje o misterijama Samotrake, neizmjereno blizu. Bilo je lako Schellingu se približiti istinski, stvarno, duhovno. A onda mi je stvarno postalo jasno početkom devedesetih da je možda bilo tako i drugim ličnostima koje su radile na svjetonazoru u prvoj polovici devetnaestog stoljeća, ali sa Schellingom je bilo jasno: tamo ipak radi duhovno nadahnuće. Duhovno nadahnuće je stalno bilo prisutno kod Schellinga.

I tako bi se mogla dobiti sljedeća slika: recimo, prvo dolje u fizičkom svijetu, Schelling prolazi kroz svoje mnogostruke životne sudbine, koji je, kao što sam rekao, u tim sudbinama imao dugu usamljenost, s kojim se postupalo na razne načine od strane bližnjih, ponekad s velikim entuzijazmom, ponekad s prijezirom, ismijavan, ovaj Schelling, koji je uvijek ostavljao značajan dojam kada bi se ponovno osobno pojavio, nizak, zdepast čovjek, nevjerovatno izražajne glave, koja još uvijek zaiskri u poznoj dobi, očiju iskričavo vatrenih, iz kojih bi progovorila vatra istine, vatra znanja, ovaj Schelling, vidi se vrlo jasno što se više ulazi u njega: ima trenutaka kada odozgo na njega pada inspiracija.

To mi je postalo najjasnije kada sam pročitao recenzije Roberta Zimmermanna – od kojeg znate da dolazi riječ 'antropozofija', ali njegova je

antropozofija splet koncepata – o Schellingovu djelu '*Weltalter*'. Jako cijenim Roberta Zimmermanna ali tada sam u sebi morao uzdahnuti: 'O ti filistre'!

Stoga sam se vratio na samo Schellingovo pisanje o dobima svijeta, koje je također napisano na pomalo apstraktan način, ali iz kojeg se odmah prepoznaje: tu ima nečega poput prikaza stare Atlantide na vrlo duhovan način, na mnogo načina je iskrivljeno apstrakcijama, ali unutra ima nečega.

Dakle, vidite, posvuda postoji nešto što djeluje na Schellinga na takav način da se može reći: Schelling je dolje, a gore se događa nešto što silazi i ima učinak na Schellinga. Sa Schellingom postaje posebno jasno da zapravo postoji stalna međuigra između duhovnog svijeta i zemaljskog svijeta ispod u odnosu na duhovni razvoj. I kada sam tada, sredinom devedesetih, bio posebno intenzivno zaokupljen traženjem duhovnih temelja Mihaelovog doba i slično, i gdje sam tada ušao u fazu vlastitog života – te stvari mogu samo nagovijestiti u '*Lebensgang*', ali sam na to ukazao – u kojem sam morao doživjeti svijet koji izravno graniči s našim osjetilno- fizičkim svijetom, ali je od njega odvojen tankim zidom – u ovom sljedećem svijetu zapravo događaju se gigantske činjenice, koje nisu tako daleko odvojene od našeg svijeta – kad sam bio tamo u Weimaru, gdje sam s jedne strane izuzetno snažno doživljavao društveni život Weimara, ali sam u isto vrijeme imao unutarnju potrebu da se snažno povučem od svega, tako da su te stvari išle paralelno: to je za mene bilo najvažnije, da sam zapravo uvijek imao jače iskustvo duhovnog svijeta nego fizičkog svijeta. Tako da mi čak i kao mladoj osobi nije bilo teško brzo ispitati bilo koji pogled na svijet koji bi došao u moju sferu; ali morao sam pogledati bilo koji kamen ili biljku koju sam trebao prepoznati ne tri ili četiri puta, već pedeset ili šezdeset puta – nisam mogao lako dušu povezati s onim što u fizičkom svijetu dobiva ime na fizički način.

To je bilo na najvišoj točki tijekom Weimarskog razdoblja. Tada, mnogo prije nego što se tamo održalo konstitutivno okupljanje republikanaca, Weimar je doista bio mjesto poput oaze, poput duhovne oaze, sasvim drugačije od drugih mjesta u Njemačkoj. U tom sam Weimaru, kao što sam rekao u svom '*Lebensgang*', već iskusio svoju samoću. A onda sam, da bih stao iza nekih stvari, uzeo Schellingova '*Gottheiten von Samothrake*' i njegovu '*Philosophie der Mythologie*' 1897 godine, zapravo samo da bih stimulirao, ne da proučavam iznutra, nego da stimuliram, kao što se netko koristi vanjskim pomagalima. Nije li to istina, netko tko se bavi istraživanjem u duhovnom svijetu želi nekako olakšati istraživanje: postoje samo vanjska pomagala koja tamo imate, kao što imate i tehnička pomagala, koja baš i nisu povezana izravno sa samom stvari. Ako se netko želi baviti istraživanjem, recimo, o vremenu prvih kršćanskih stoljeća, ispod glave na nekoliko noći položi spise svetog Augustina ili Klementa Aleksandrijskog; to je vanjski poticaj, baš kao i svako tehničko pomagalo u pamćenju. Tako sam uzeo u ruke Schellingova '*Gottheiten von Samothrake*', '*Philosophie der*

Mythologie'. Ali zapravo sam imao na umu ono što se događalo tijekom devetnaestog stoljeća, tako da se slijevalo i moglo postati antropozofija.

Onda, kad sam zaista mogao pratiti Schellinga u njegovoj biografskoj karijeri, ali ne jasno – postalo je jasno tek mnogo, mnogo kasnije, kada sam napisao svoje '*Rätsel der Philosophie*' – tada sam mogao – kao što sam rekao, ne sasvim jasno – uočiti kako je mnogo toga u Schellingovim spisima zapravo napisano pod inspiracijom, a da je inspirator Julije Apostata-Herzeleide-Tycho Brahe, koji se sam više nije pojavio na fizičkom planu, ali je učinio enormno mnogo kroz dušu Schellinga. I pritom sam postao svjestan da je ovaj Tycho Brahe posebno napredovao na izrazito snažan način nakon svoje egzistencije kao Tycho Brahe. Vrlo malo toga je moglo proći kroz Schellingovu tjelesnost. Ali kad jednom spoznate da individualnost Tycho Brahea lebdi nad Schellingom kao inspiracija, a zatim pročitate bljeskove genija u '*Gottheiten von Samothrake*', bljeskove genija posebno na kraju '*Philosophie der Offenbarung*', s onom svojevrsnom veličanstvenom interpretacijom Schellingovih starih misterija, a pogotovo ako se zadubite u jezik kojim se Schelling služi, u taj čudni jezik, onda uskoro ne čujete Schellinga kako govori nego Tycho Brahe-a. I tada postajete svjesni kako je, između ostalih duhova, taj Tycho Brahe, koji je također bio individualnost u Juliju Apostati, uvelike pridonio tome da se mnoge stvari pojave u modernom duhovnom životu, što je zauzvrat imalo toliko poticajan učinak da su barem vanjski oblici izražavanja onoga što je antropozofski oblikovano ponekad preuzeti.

Pa opet, jedan od spisa njemačke filozofije koji je na mene ostavio veliki dojam je spis Jakoba Frohschammera: '*Die Phantasie als Grundprinzip des Weltprozesses*', duhovit spis s kraja devetnaestog stoljeća, duhovit jer ovog hrabrog čovjeka koji je izbačen iz crkve, čiji su spisi stavljeni na indeks, koji je također bio hrabar u odnosu prema znanosti, koji je razotkrio odnos između onoga što se stvara čisto duhovno u mašti kada čovjek stvara umjetnički i onoga što iznutra djeluje kao rast i vitalnost. To je bilo nešto u to vrijeme. '*Die Phantasie als Grundprinzip des Weltprozesses*', kao sila koja stvara svijet, važno je djelo.

Tako da me jako zanimao ovaj Jakob Frohschammer. Pokušao sam doći do njega, također u stvarnosti, ne samo kroz njegove spise. Opet sam otkrio: duh koji nadahnjuje isti je onaj koji je živio u Tycho Braheu, u Juliju Apostatu.

Postoji cijeli niz osobnosti u kojima se može vidjeti kako je nešto imalo pripremni učinak za ono što je kasnije postalo antropozofija. Ali posvuda iza trebate duhovno svijetlo, koje djeluje u nadosjetilnom. Jer ono što je iz njega prije toga došlo na Zemlju ipak je ostalo apstrakcija. Tek kasnije postaje konkretno s takvim duhom kao što je Schelling ili s tako hrabrom osobom kao što je Jakob Frohschammer.

I vidite, kada danas pogledamo ono što je zapravo na djelu u nadosjetilnom, i znamo kako se antropozofija odnosi prema tome, kada proširimo svoja istraživanja na povijest i na ono konkretno, na konkretan duhovni život, onda će nam ovo dobro poslužiti: postoji niz duša na Zemlji koje iskreno teže antropozofiji i koje su uvijek bile bliske strujama Mihaela; u nadosjetilnom svijetu postoji niz duša, naime učitelji iz Chartres-a, koji su ostali iza. Između onih koji su ovdje u fizičkom svijetu i onih koji su iznad u duhovnom svijetu, postoji odlučna tendencija ujedinjavanja aktivnosti.

I vidite, ako netko sada želi imati značajnog pomagača za ono što bi trebao istraživati za budućnost dvadesetog stoljeća, takoreći nekoga tko ga može savjetovati u vezi s nadosjetilnim svijetom kada su mu potrebni impulsi koji su tamo, onda je to individualnost Julija Apostata - Tycho Brahe. Danas nije na fizičkom planu, ali je zapravo uvijek tu i uvijek daje informacije o onim stvarima koje se posebno proročki odnose na dvadeseto stoljeće.

A kad se sve to uzme zajedno, ispada da oni ljudi koji danas iskreno prihvaćaju antropozofiju pripremaju svoje duše da se ponovno pojave na kraju dvadesetog stoljeća i da se potom kratkim životom između smrti i ponovnog rođenja ujedine s onim učiteljima iz Chartres-a koji su ostali iza.

A to je nešto, dragi moji prijatelji, što bismo trebali apsorbirati u svoje duše: tu svijest da je antropozofski pokret u svojoj suštini pozvan da nastavi djelovati – i to ne samo da se ponovno pojavi u svojim najvažnijim dušama, nego u gotovo svima krajem dvadesetog stoljeća, kao veliki poticaj za duhovno, koji treba dati za život na Zemlji, jer će inače zemaljska civilizacija konačno biti uvučena u svoju dekadenciju, čije karakteristike danas tako snažno pokazuje.

To je ono što bih želio učiniti: iz takve osnove u vašim srcima, dragi moji prijatelji, zapaliti plamen koji nam je potreban kako bismo duhovni život unutar antropozofskog pokreta učinili toliko jakim da se možemo pojaviti spremni i na pravi način kad se pojavi ta velika epoha kada ćemo ponovno biti aktivni na Zemlji nakon skraćenog nadosjetilnog života, kada se pojavi ta velika epoha kada se od najvažnijih članova na Zemlji očekuje da čine ono za što su antropozofi sposobni.

Mislim da samo gledanje u ovu perspektivu budućnosti može nadahnuti antropozofe, može natjerati antropozofe da izazovu osjećaje koje nose kroz svoj sadašnji život na Zemlji na ispravan, energičan način, ukrašen entuzijazmom, tako da to može biti priprema za onaj na kraju stoljeća, kada je antropozofija pozvana učiniti ono što treba učiniti.

Predavanje 18 rujna 1924

VII

Želio bih organizirati današnje i sutrašnje predavanje na način da iz njih proizađu neke smjernice, s jedne strane, o učinku karme, ali i važnosti znanja o ljudskoj karmi općenito za naše znanje o povijesnom razvoju, posebno duhovnog života. Ne možemo razumjeti karmu na djelu gledajući samo uzastopne smrtne živote bilo koje individualnosti. Zasigurno je slučaj da se tijekom života na Zemlji, gdje se suočavamo s karijerom ove ili one osobe, ili možda vlastitom, da nas prije svega duboko zanima pitanje: kako se rezultati prijašnjih zemaljskih života prenose u kasniji? - Ali taj način djelovanja nikada ne bi bio objašnjiv da se moramo zaustaviti na zemaljskom životu, jer između zemaljskih života čovjek živi između smrti i novog rođenja. A u tom životu između smrti i novog rođenja, razrađuje se stvarna karma iz onoga što se događa u zemaljskom životu u vezi s drugim ljudskim dušama koje su bestjelesne, koje su s njima karmički povezane, koje također žive u životu između smrti i novog rođenja, a u vezi s duhovima viših hijerarhija, vjerojatno i s duhovima nižih hijerarhija. A ova karma u svojoj razradi može se razumjeti samo ako se može pogledati vanzemaljsko zvjezdano biće, koje na način na koji se pojavljuje fizičkom oku pokazuje samo svoju vanjštinu.

Mora se ponoviti uvijek iznova: fizičari bi bili jako začuđeni kada bi došli na mjesta gdje su zvijezde, koje gledaju kroz svoje teleskope, koje se u spektroskopima analiziraju s obzirom na sastojke, čak i konstituciju. Ti bi fizičari bili začuđeni kada bi došli do mjesta gdje se nalaze ove zvijezde koje gledaju svojim teleskopom i onda vidjeli da uopće nisu pronašli ono što su očekivali! Ono što zvijezda pokazuje promatraču sa Zemlje zapravo je prilično nebitan vanjski sjaj njenog vlastitog postojanja, dok je ono što zvijezda sadrži duhovne prirode, ili ako je fizičke prirode, pojavljuje se kao ostatak, moglo bi se reći, nečega duhovnog.

Najbolji način, dragi moji prijatelji, je razumjeti što se događa na sljedeći način. Uzmite u obzir da bi neki drugi stanovnik druge zvijezde promatrao Zemlju na sličan način kao što astronomi i astrofizičari promatraju druge zvijezde među nama: opisao bi disk koji svijetli u kozmosu, sjaji, gdje bi mogao pronaći tamne i svijetle točke, što bi on nekako protumačio. Tumačenje se vjerojatno ne bi slagalo s onim što mi na Zemlji znamo među sobom. Možda da Vezuv bljuje vatru i da se to može promatrati, pričao bi o kometima koji dolaze izvana i slično. U svakom slučaju, ono što bi takav astronom opisao imalo bi vrlo malo veze s time što u biti zapravo čini našu Zemlju.

A kakva je priroda naše Zemlje? Zamislite samo: naša je Zemlja nastala iz onoga što sam opisao u svojoj 'Geheimwissenschaft' kao da je na Saturnu. U to vrijeme nije bilo zraka, plina, tekućine, čvrstih komponenti Zemlje, postojala je samo toplinska diferencijacija. I u toj toplinskoj diferencijaciji klijalo je sve što je kasnije postalo mineralno, biljno, životinjsko carstvo, uključujući i ljude. Mi smo ljudi također bili unutar ovog Saturna, u ovoj toplini.

Zatim se dalje razvijalo: zrak se odvojio od topline, odvojila se voda, odvojilo se kruto; oni nisu ništa drugo doli ostaci koji su zbrinuti, koje su ljudi izbacili da bi se razvijali. Sve što je mineralno- čvrsto pripada nama, to je samo ostatak, baš kao vodeno, baš kao zračno. Dakle, ono što je bitno na našoj Zemlji nije ono što je tamo u carstvima prirode, niti ono što nosimo u našim kostima i mišićima, jer su oni opet zaostatak onoga što je odvojeno, i kasnije ponovno uzeto; ali bit su naše duše. A ostalo je sve više-manje lažno, ili zaostatak i slično.

Netko bi istinito opisao Zemlju samo ako bi je opisao kao koloniju ljudskih duša u kozmičkom prostoru. I tako su sve zvijezde kolonije duhovnih bića u svemiru, kolonije koje čovjek može upoznati. Naša vlastita duša, prošavši kroz vrata smrti, kreće se kroz te kolonije zvijezda, prolazi svoj daljnji put razvoja sve do novog rođenja u zajednici s onim dušama koje su već tu kao ljudske duše, u zajednici s bićima viših hijerarhija ili također i nižih hijerarhija, a zatim, prema tome kako je karma razrađena, kako je ljudsko biće sazrelo, ponovno se vraća da prihvati zemaljsko tijelo. Dakle, ako želimo razumjeti karmu, moramo se vratiti astrološkoj mudrosti, duhovnom ispitivanju ljudskog puta između smrti i ponovnog rođenja u vezi sa zvjezdanim bićima.

No, sve do osvita Mihaelove vladavine, ljudi modernog doba imali su velikih poteškoća da dođu do prave mudrosti zvijezda. A budući da se antropozofija ipak morala dočepati ove zvjezdane mudrosti, zna biti zahvalna na činjenici da je u posljednjoj trećini devetnaestog stoljeća započela vladavina Mihaela. A među mnogim stvarima koje dugujemo vladavini Mihaela je da smo povratili nesmetan pristup proučavanju onoga što treba proučavati u zvjezdanim svjetovima, kako bismo mogli razumjeti karmu, formiranje karme u čovječanstvu.

Danas vam želim pokazati primjer, da vas polako uvedem u izuzetno teška pitanja uključena u proučavanje karme. Želio bih vam dati primjer koji će vam ilustrirati ono što se mora dogoditi prije nego što možete govoriti o djelovanju karme na način na koji to činimo na ovom predavanju. Jer, zar ne, svi znamo da kada bi se o sadržaju ovih predavanja na bilo koji način raspravljalo u javnosti, u običnoj današnjoj publici, ono što je egzaktno istraživanje bi se smatralo glupošću. Ali ovo je vrlo egzaktno istraživanje i morate se upoznati sa svime što stoji na putu takvom istraživanju, koje, da

tako kažem, 'trnovite ograde' morate savladati u takvom istraživanju. Jer potrebno je da određeni broj ljudi bude u stanju to znati, sa svim onim karmičkim osobitostima zajedništva u Mihaelu o kojem sam govorio; znajte da su te stvari ozbiljno duhovno istraživanje, a ne ono što o takvim stvarima misle neupućeni izvan antropozofskog pokreta.

Većina vas, dragi moji prijatelji – već sam djelomično spomenuo tu činjenicu – sjećat će se lika koji se uvijek iznova pojavljuje u mojim *Misterijskim dramama*: lika Stradera.

U mjeri u kojoj to može biti slučaj u poetskom, ovaj lik Stradera u određenom je smislu izvučen iz života. Već sam to spomenuo nekima od vas ovdje. I Straderova osobnost imala je svojevrsni model koji je proživio razvoj posljednje trećine devetnaestog stoljeća i u određenom smislu došao do svojevrsnog racionalističkog kršćanstva. Osobnost koja je nakon iznimno teške mladosti – nešto od toga je u Straderovom prikazu – postala kapucin, ali nije mogla izdržati u crkvi i onda je postala profesor.

Potjerana iz teologije u filozofiju, ova je osobnost postala entuzijastičan portret Lessingove slobodoumne religije. Osobnost je tada bila sasvim svjesna da je došla u unutarnji svojevrsni sukob sa službenim kršćanstvom i htjela uspostaviti neku vrstu racionalističkog kršćanstva. A duševne borbe koje se nalaze kod Stradera u mojim *Misterijskim dramama*, odigrale su se s određenim varijacijama u ovoj osobnosti u životu.

Sada znate da u mojoj posljednjoj *Misterijskoj drami* Straderova osobnost umire. A kada se osvrnem na način na koji je Straderova osobnost utkana u moje *Misterijske drame*, moram reći: iako ne bi bilo nikakve vanjske zapreke da se Strader pusti da živi kao i ostali – on umire zbog unutarne nužde! Tako da je Straderovu smrt moguće vidjeti čak i kao iznenađenje u *Misterijskoj drami*. Strader umire u određenom trenutku: imao sam osjećaj da ne mogu dalje sa Straderom u *Misterijskim dramama*.

Zašto to? Da, vidite, dragi moji prijatelji, original, ako ga mogu tako nazvati, sada je mrtav. I možete zamisliti koliko me ovaj original zainteresirao za njegov razvoj budući da sam upravo dizajnirao Stradera. Ovaj original me i dalje zanima i nakon što je prošao kroz vrata smrti.

Ali sada postoji određena posebnost. Ako želimo slijediti osobnost u vremenu neposredno nakon smrti, koje traje oko trećine zemaljskog fizičkog života, zemaljski život se na određeni način ponavlja unazad, ali trostrukom brzinom – što čovjek zapravo tamo doživljava u desetljećima neposredno nakon života na Zemlji?

Ako zamislite ljudski život ovdje na Zemlji, on je podijeljen na dane i noći, stanja budnosti i stanja spavanja. U stanjima spavanja uvijek postoje slikovite reminiscencije na svakodnevni život. Kad se na taj način osvrnemo

na život, obično se sjećamo samo stanja dana, budnih stanja, ali ne i noći; jer zbilja treba strukturirati sjećanja ovako: sjećam se od jutra do večeri, onda se prekida, od jutra do večeri – opet prekid, od jutra do večeri – opet prekid.

Ali budući da iz noći u sjećanju nema ničega, samo povlačimo crtu i krivotvorimo svoja sjećanja samo spajanjem dana. Ali nakon smrti moramo snažno doživjeti ono što je bilo prisutno u noćima, tijekom trećeg dijela života, i to doživjeti unatrag. I to je ono što je neobično: čovjek ima određeni osjećaj postojanja, htio bih reći, osjećaj stvarnosti onoga što se susreće na Zemlji. Da nemate taj osjećaj za stvarnost, sve na što ste naišli tijekom dana mogli biste uzeti za snove. Dakle, imate određeni osjećaj za stvarnost. Znae da su stvari stvarne, udare vas kad naletite na njih, šalju svjetlo, šalju zvuk. Ukratko, postoji mnogo toga što uzrokuje da ovdje imamo osjećaj stvarnosti, tijekom našeg zemaljskog života između rođenja i smrti.

Ali ako sve što imamo ovdje shvatite kao osjećaj stvarnosti, ako vi, dragi moji prijatelji, sve što opisujete uzmete kao stvarnost ljudi koje ovdje susrećete, onda je sve to u svom intenzitetu poput stvarnosti iz snova, u usporedbi s nevjerojatno intenzivnom stvarnošću koju možete naći u ovim desetljećima doživljenim neposredno nakon smrti i koju doživljava i kojoj gledatelj svjedoči. Sve se to čini mnogo stvarnijim, život na Zemlji izgleda kao da je san, kao da se duša tek sada budi u intenzitetu života. To je posebnost.

A kad sam slijedio sliku Stradera, stvarnost, stvarna individualnost koja je živjela nakon smrti, prirodno me zanimala mnogo više od sjećanja na život na Zemlji, jer zemaljsko izgleda kao san u usporedbi s onim što se pojavljuje nakon smrti. Tako da za razliku od snažnih dojmova umrlih, više nisam mogao razviti interes za žive da to opišem.

Tako da ovdje mogu govoriti iz vlastitog iskustva kako je život na zemlji slabo intenzivan u usporedbi sa životom s kojim se susrećemo kada slijedimo ljude nakon smrti, u onome što je najintenzivniji život. I ako sada, upravo tamo gdje je pobuđeno ovo posebno zanimanje za život nakon smrti, pokušate pažljivo pratiti kako se stvari nastavljaju, tada ćete primijetiti ogromne poteškoće. Jer ako netko ispravno, oštro promatra, vidi kako se u ovom životu unazad nakon smrti, koji zauzima otprilike trećinu nečijeg života, već može vidjeti da se umrli žele pripremiti za formiranje svoje karme. On vidi sve što je prošao tijekom života, u ovom obrnutom, u ovom povratnom iskustvu. Ako je nekoga uvrijedio, opet to doživljava. Ako umrem u dobi od sedamdeset i tri godine i uvrijedim nekoga u svojoj šezdesetoj godini, to doživljavam dok idem unatrag; ali ja to doživljavam na način da ne doživljavam osjećaje koje sam imao kada sam vrijeđao, već osjećaje koje je druga osoba imala u mom vrijeđanju. Živim u potpunosti u drugom. I tako zapravo živim sa svojim vlastitim iskustvima kod onih ljudi koje su ta

iskustva dirnula u dobrom ili lošem smislu. I tada se u meni priprema sklonost stvaranju karmičke ravnoteže.

Zanimanje koje sam sada imao za Straderov zemaljski arhetip, s kojim sam se sada suočio kao s nadosjetilnom individualnošću, posebno je potaknut činjenicom da je ovaj arhetip doista želio shvatiti kršćanstvo na snažan, oštromno racionalistički način. Čovjek se divi misliocu; ali posvuda se u tom racionalističkom prikazu kršćanstva u knjigama tog čovjeka koje je napisao na Zemlji, posvuda se primjećuje, kako se nit racionalizma, nit pojmova prekida, kako u osnovi nešto užasno apstraktno izlazi iz toga, kako dotična osoba ne može ući u duhovno razumijevanje kršćanstva, kako može stvoriti neku vrstu konceptualne religije s filozofskim konceptima i tako dalje. Ukratko, u toj se ličnosti pojavljuju sve slabosti modernog intelektualizma.

To se, pak, pokazuje na čudan način kada se prati njegov životni put nakon smrti. Otkriva se da se ljudi koji ne doživljavaju takve poteškoće postupno naseljavaju u lunarnu sferu. To je prva stanica. A kad u oblast Mjeseca dođemo kao umrli, tamo nađemo sve one, koje možemo nazvati, rekao bih, 'registri' naše sudbine, koji su nekada bili mudri učitelji ljudi u pradavnim vremenima, o kojima se ovdje često govori, i koji su, pošto se Mjesec fizički odvojio od Zemlje i sadržaj Zemlje postao vlastito nebesko tijelo, potom slijedili ovaj Mjesec. Tako da danas, kada prolazimo kroz oblast Mjeseca kao umrla osoba, prvu put susrećemo velike izvorne učitelje čovječanstva koji nisu bili tamo u fizičkom tijelu, ali koji su utemeljili izvornu mudrost o kojoj se može samo naslutiti iz onoga što je preneseno u literaturi. Ako nema prepreka, nalazimo se, da tako kažem, neometani na putu u ovu oblast Mjeseca.

S osobnošću koja je arhetip Stradera, činilo se kao da uopće ne može neometano proći kroz ovaj život duše neposredno nakon smrti u oblasti Mjeseca: stalne zapreke, kao da oblast Mjeseca ne želi dopustiti da se ova individualnost približi.

A ako se u slikovitoj imaginaciji prati što je zapravo tu, postaje očito sljedeće: kao da duhovi, izvorni učitelji čovječanstva, koji su čovječanstvu jednom donijeli izvornu duhovnu znanost, kao da ti izvorni učitelji čovječanstva stalno dobacuju ovom arhetipu Stradera: ne možeš doći k nama, jer ne smiješ ništa znati o zvijezdama zbog svojih posebnih ljudskih osobina; moraš čekati, moraš prvo ponoviti razne stvari kroz koje si prošao, ne samo u posljednjoj nego u ranijim inkarnacijama, tako da budeš dovoljno zreo da ti se dopusti da znaš bilo što o zvijezdama i njihovoj prirodi.

A onda se dogodila čudna stvar da se pred sobom imala individualnost koja zapravo ne može rasti prema duhovnom zvjezdanom svijetu, ili teško može urastati u njega. Ona će naravno, rasti kako bi to upoznala, ali još je

teško doći u susret. I tako sam s tom osobnošću napravio izvanredno otkriće, da je prepreka u formiranju karme kod tako modernih racionalističkih- intelektualističkih pojedinaca da se ne mogu tako slobodno približiti biću zvijezda. Daljnjim istraživanjem otkriveno je da je ta osobnost crpila svu snagu za svoj racionalizam iz vremena prije početka vladavine Mihaela. Još nije bila pravilno dodirnutu vladavinom Michaela.

Sada je, međutim, daljnje ispitivanje karme ove ličnosti za prošlost bio daljnji izazov. Zato što sam morao sebi reći: tu postoji nešto što karmički priprema ovu osobnost iz rezultata prošlih života na Zemlji na takav način da ne samo da ima učinak u životu na Zemlji, već se gura i u život nakon smrti. To je prilično čudan fenomen.

Onda se pokazalo da je život koji je prethodio ovo zemaljskom životu koji vam je skiciran i koji se ogleda u Straderovom liku, život koji je prethodio zemaljskom životu u duhovnim svjetovima, bio loš život kušnje, pravi život kušnje u nadosjetilnom: kako bi se trebao držati prema kršćanstvu?

Želim reći da se u nadosjetilnom polako priprema nešto što ovu osobnost čini nesigurnom u pogledu svog poimanja kršćanstva u životu na Zemlji. To se očituje i u liku Stradera: on nije siguran ni u što, na određeni način odbacuje ono što je nadosjetilno, želi to samo razumom shvatiti, ali ipak želi nešto vidjeti. Sjećate li se Straderova opisa? To je tako; tako je ova osobnost prerasla svoju karmu u ranijim vremenima. I ispada da je ta osobnost zapravo prošla život između smrti i ponovnog rođenja, prije ovog života na Zemlji krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, u snažno prigušenom stanju svijesti prolazi kroz život u zvijezdama, upravo kroz život između smrti i novog rođenja prolazi u prigušenom stanju. Kao rezultat toga, u životu je sada došlo do reakcije i shvaćao je jasnije, čvrste koncepte, za razliku od konceptualnih slika kroz koje je ova osobnost prolazila između smrti i novog rođenja.

Ako sada naiđete na te pojave, mogu reći, koje zvjezdane svjetove uvijek prikazuju kao u magli, natrag do prijašnjeg zemaljskog života ove ličnosti, pronaći ćete nešto izuzetno značajno. Prije svega – barem sam ja – vođen do 'Sängerkrieg auf der Wartburg' 1206. godine, upravo u vrijeme koje sam vam opisao kao vrijeme kada su stari platonisti, naprimjer škole u Chartres-u, otišli gore u duhovni svijet, a ostali, aristotelovci još nisu sišli, i gdje se između to dvoje dogodila svojevrsna nebeska konferencija o događaju Mihaela. Za to vrijeme dogodio se 'Rat pjevača u Wartburg-u'.

Uvijek je zanimljivo pratiti: što je ovdje na Zemlji, a što je iznad nje? I tako imamo događaj u ratu pjevača u Wartburgu, koji nije izravno povezan s kontinuiranom strujom Mihaela.

Pa, tko je bio u Wartburgu za vrijeme rata pjevača? Tu su se ujedinili najvažniji njemački pjesnici koji su se međusobno borili kroz pjesmu. Dobro je poznato u čemu se sastojao rat pjevača Wartburga, kako su se Walther von der Vogelweide, Wolfram von Eschenbach, Reinmar von Zweter, borili za slavu prinčeva i za svoj ugled, ali je postojao jedan koji je u osnovi bio protiv svih drugih, Heinrich von Ofterdingen. I u tom sam Heinrich von Ofterdingen-u pronašao individualnost na kojoj se temelji Straderov arhetip.

Dakle, imamo posla s Heinrichom von Ofterdingen – i moramo skrenuti pozornost na ovo: zašto Heinrich von Ofterdingen, nakon što je prošao kroz vrata smrti, ima poteškoća hodati zvjezdanim svijetom, hoda kao u stanju sumraka? Zašto?

Treba samo malo pratiti povijest pjevačkog rata: Heinrich von Ofterdingen se upušta u borbu protiv ostalih. Krvnik je već pozvan: ako izgubi treba ga objesiti. To izbjegava. Ali on doziva čarobnjaka Klingsora iz Mađarske, kako bi opet pokrenuo borbu. On doista dovodi čarobnjaka Klingsora iz Mađarske u Eisenach.

Sada se odvija nova vrsta Wartburškog rata pjevača u koji je uključen Klingsor. Ali se sasvim jasno vidi: Klingsor, koji se sada zauzima za Heinrich von Ofterdingen-a, koji se i sam pojavljuje kako se bori i pjeva, ne bori se sam, već dopušta duhovnim bićima da se bore s njim. A da bi pustio duhovna bića da se bore s njim, on pušta mladiću da bde opsjednut takvim duhovnim bićem, naprimjer, a onda mu dopušta da umjesto njega pjeva. I dopušta da se u Wartburgu pojave još veće duhovne moći.

Sve što dolazi s Klingsorove strane suprotstavlja se Wolframu von Eschenbachu. Postupak koji Klingsor provodi sastoji se u tome da takvo duhovno biće treba saznati je li Wolfram von Eschenbach učena osoba ili nije. Jer Klingsora je donekle Wolfram von Eschenbach stjerao u kut. Jer kad Wolfram von Eschenbach primijeti da je u igri nešto duhovno, on pjeva o svetoj pričesti, o transsupstancijaciji, o prisutnosti Krista u pričesti – a duh mora otići, ne može to podnijeti. Iza ovih stvari leže stvarni realiteti, ako smijem upotrijebiti ovu tautologiju.

I Klingsor uspijeva dokazati Wolframu von Eschenbachu, uz pomoć nekih duhovnih bića, da Wolfram von Eschenbach doista ima kršćanstvo bez zvijezda, kršćanstvo koje više ne računa s kozmosom, potpuno je neuk u svakoj kozmičkoj mudrosti. To je ono što je sada važno. Klingsor je dokazao da je pjevač Grala znao samo ono kršćanstvo koje je lišeno kozmičkog kršćanstva. A Klingsor se s druge strane, može pojaviti ako je duhovno podržan, ako posjeduje mudrost zvijezda. Ali već po načinu na koje je koristi možete vidjeti da se ono što se zove 'crna magija' miješa u njegovu umjetnost.

I tako vidimo kako se zvjezdana mudrost pogrešno primijenjena suprotstavila laiku Wolframu von Eschenbachu. Nalazimo se u trinaestom stoljeću prije pojave onih dominikanaca o kojima sam govorio; nalazimo se u vremenu kada je kršćanstvo izgubilo svaki uvid u svijet zvijezda, i kada je u osnovi samo tamo gdje je vladalo unutarne otuđenje od kršćanstva još uvijek postojala nebeska mudrost, kao kod Klingsora iz Mađarske.

Sada je Heinrich von Ofterdingen pozvao Klingsora i tako uspostavio vezu s nekršćanskom zvjezdanom mudrošću. Kao rezultat toga, Heinrich von Ofterdingen je na određeni način ostao povezan ne samo s osobnošću Klingsora, koja je kasnije zapravo nestala iz njegovog nadosjetilnog života, nego je ostao i specifično povezan s dekristijaniziranom kozmologijom Srednjeg vijeka. I tako je nastavio živjeti između smrti i novog rođenja, zatim se ponovno rađa na način koji sam vam opisao, utapa se u izvjesnu nesigurnost kršćanstva.

Ali bitno je ovo: on ponovno umire, vraća se, i dok se vraća u svijet duša, na svakom koraku suočen je s potrebom da se vrati u svijet zvijezda, prolazeći kroz tešku borbu koju je Mihael vodio tražeći svoju dominaciju, pogotovo u posljednjoj trećini devetnaestog stoljeća, morao se boriti protiv onih demonskih sila povezanih s nekršćanskom kozmologijom Srednjeg vijeka. A da bi ova slika bila potpuna: moglo se jasno vidjeti kako su među onima koji su se žestoko borili protiv vladavine Mihaela, protiv kojih su duhovi Mihaela morali poduzeti aktivnost, bila ona duhovna bića koja je Klingsor prizvao u Wartburgu da se bore protiv Wolframa von Eschenbacha.

Dakle, ovdje je slučaj da netko tko je zbog drugih karmički razloga čak bio otjeran u kapucinsku službu, nije mogao pristupiti kršćanstvu iz razloga što je u sebi nosio antagonizam protiv kršćanstva koji se probudio u vrijeme kada je pozvao u pomoć Klingsora iz Mađarske protiv Wolframa von Eschenbacha, pjevača Grala. I dok je u nesvjesnom ovog čovjeka nekršćanska kozmologija još uvijek bila nejasno vidljiva, u njegovoj običnoj svijesti postojalo je racionalističko kršćanstvo koje čak i nije posebno zanimljivo. Jedina zanimljiva stvar je njegova borba kad želi osnovati svojevrsnu racionalističku religiju s kršćanskim racionalizmom.

Ali vidite, dragi moji prijatelji, najvažnija stvar, najznačajnija stvar je ono što sada vidite kao vezu između apstraktnog racionalizma, apstraktnog oštroumnog mišljenja i onoga što tka u podsvijesti: prigušene, paralizirajuće ideje o zvijezdama i odnosima prema zvijezdama oživljavaju u svijesti kao apstraktne misli.

A ako se prati karma najinteligentnijih ljudi današnjice, najpametnijih u materijalističkom smislu, shvaća se da su ti ljudi uglavnom imali veze s kozmološkim otklonom u crnu magiju u ranijim životima na Zemlji. Ovo je važna veza.

To se instinktivno očuvalo kod seljaka, koji od samog početka gaje određenu odbojnost kad među njima šeta netko tko je prepаметan u racionalističkom smislu. To im se ne sviđa. Postoji nešto instinktivno u percepciji što pripada takvim kontekstima.

Da, dragi moji prijatelji, ali sada ovo promotrite u našem kontekstu. Takve duhove susreli smo u posljednjoj trećini devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća. Bili su među najzanimljivijim. Takav nanovo rođeni Heinrich von Ofterdingen, koji je imao posla s najcrnijim čarobnjakom svog vremena, s Klingsorom, pokazao se zanimljivim, posebno u svom racionalističkom umu!

Ali tu postaje očito kakve poteškoće postoje ako se mudrosti zvijezda želi pristupiti na pravi način. A ovaj ispravan pristup mudrosti zvijezda, koji je potreban da bi se prozrela karma, moguć je samo u svijetlu ispravnog uvida u vladavinu Mihaela i uz ostajanje uz Mihaela.

To opet pokazuje kako je kroz cjelokupnu stvarnost modernog vremena – pokazao sam vam to danas na jednom primjeru, primjeru Stradera – nastala struja duhovnog života kojoj je otežan pristup znanosti o zvijezdama, a time i znanosti o karmi, na nepristran način. Kako se to ipak još može učiniti i, neometeno iskušenjima koja su danas moguća sa strane koju sam okarakterizirao, još uvijek može pristupiti mudrosti zvijezda i formiranju karme, o tome želimo više govoriti sutra.

Predavanje 19 rujna 1924

VIII

Razmišljanja koja smo ovdje imali kako bismo sve bolje razumjeli to da je sadašnjost pod vladavinom Mihaela, vodila su nas zadnji puta do toga da pokažemo koliko može čudna biti karma ljudi; i to nam je u određenom smislu pokazalo kako se te poteškoće mogu čak proširiti na neuspjeh bilo koje osobnosti da pronađe put između smrti i ponovnog rođenja kako bi iskusila ono što je potrebno kao tkanje karme, kroz sudjelovanje u događajima u svijetu zvijezda.

Naravno, za gledište koje je još uvijek potpuno isprepletano s onim što se događa ovdje u fizičkom zemaljskom životu, postaje teško shvatiti stvari koje stvarno moraju biti uzete u obzir ako se ideja karme želi shvatiti ozbiljno. Ali sada živimo u dobu velikih odluka, a te se odluke prvo moraju donijeti u duhovnoj oblasti. A u duhovnoj oblasti, te se odluke pripremaju na pravi način kada pojedinci iz dubljeg antropozofskog duha pronađu hrabrost ozbiljno se zagledati u duhovni svijet, kako bi mogli prihvatiti ono što im se donosi iz duhovnog svijeta, kako bi shvatili pojave vanjskog fizičkog života.

Zato već nekoliko mjeseci ne bježim od iznošenja pojedinačnih činjenica duhovnog života koje su prikladne za razumijevanje duhovne konfiguracije sadašnjosti. I danas ću iznijeti još nekoliko stvari kako bih ilustrirao, mogu reći, ono što ću vjerojatno završiti u nedjelju, kako bih pokazao karmu današnjeg duhovnog života u vezi s onim što bi trebao činiti antropozofski pokret.

No, prije svega, danas ću imati nešto za reći, što nećete odmah vidjeti kao povezano s našom glavnom temom, ali što ćete odmah prepoznati da karakterizira duhovni život sadašnjosti u najeminentnijem smislu na temelju duhovnog života prošlosti.

Neke stvari će se činiti prilično paradoksalnim, ali ukupnost života ima mnoge paradokse sa zemaljskog gledišta. Primjeri koje danas biram takvi su da nisu obični, jer nam obični slijedovi zemaljskih života u pravilu ne pokazuju povijesne ličnosti, niti nam prikazuju osobnosti na način da bismo površnim pogledom vidjeli kontinuirani niz. Ali zapravo postoje životi koji slijede jedan za drugim na takav način da se njihovim spajanjem istodobno stvara povijest.

To je slučaj s malo pojedinaca u tako visokom smislu; ali upravo s takvim pojedincima, kod kojih možemo u određenoj mjeri ukazati na individualnu inkarnaciju kao povijesnu, kao što je to bio slučaj kod pojedinaca koje sam spomenuo tijekom vremena, upravo baveći se takvim pojedincima, možemo

mного naučiti o karmi. I zato bih vam najprije želio nešto reći o ličnosti koja je živjela na kraju prvog kršćanskog stoljeća, koja je već tada bila filozof, filozof koji je bio jedan od skeptika u najjemenentnijem smislu tj. jedan od onih koji zapravo ništa na ovom svijetu nisu držali za sigurno. Pripadao je onoj školi skeptika koja je vidjela proboj kršćanstva, ali koja je čvrsto stajala na tome da se uopće ne može steći pouzdano znanje, da se iznad svega ni na koji način ne može reći može li neko božansko biće poprimiti ljudski oblik ili nešto takvo.

Ta individualnost – ime iz tog vremena nije bitno, on je bio Agrippa – ta individualnost koja je tada bila utjelovljena sažela je, da tako kažem, sve ono što je izazvalo grčki skepticizam u njegovoj osobnosti i što je u određenom smislu bila osobnost, koju bismo, ako tu riječ ne uzmemo u pogrđnom smislu, već više kao *Terminus Technikum*, čak nazvali cinikom; ne cinik u načinu na koji je gledao na život, on je bio skeptik, nego cinik u smislu na koji je shvaćao stvari u svijetu: naime, na način da se jako voli šaliti, čak i o vrlo važnim stvarima. I u to vrijeme kršćanstvo je bez traga prošlo pokraj njega. Ali kad je prošao kroz vrata smrti, ostalo je raspoloženje koje je manje rezultat njegove skepse – jer to je filozofsko gledište, ne nosite ga daleko nakon smrti – nego kakve su unutarnje navike duše i duha – to olako prihvaćanje važnih stvari u životu, to veselje kad se neke stvari koje izgledaju važne pokaže da nisu važne: to je bilo osnovno raspoloženje. I tako se ovo osnovno raspoloženje prenijelo u život nakon smrti.

Jučer sam naznačio: prije svega, kada čovjek prođe kroz vrata smrti, on ulazi u sferu koja ga postupno vodi u oblast Mjeseca. I naznačio sam kako je kolonija prvobitnih mudraca čovječanstva tamo, onih iskonskih učitelja koji su nekada živjeli na Zemlji, ali u to vrijeme nisu bili u fizičkom tijelu, pa stoga nisu podučavali na način na koji se zamišlja kasnije podučavanje, ali koji su hodali po Zemlju u eterskom tijelu, koji su podučavali na takav način da su se jedni ili drugi koje bi trebalo podučavati u misterijima, osjećali kao prebivalište ovih prvobitnih mudraca. Imao se osjećaj: drevni mudrac je sada sa mnom. - I kao rezultat tog prebivanja iskonskog mudraca, tada bi osjetio unutarnje nadahnuće, kroz koje se u to vrijeme provodilo učenje. To su bila najranija vremena zemaljske evolucije, kada su veliki izvorni učitelji hodali Zemljom u svojim eterskim tijelima. To su ti iskonski učitelji koji su slijedili Mjesec, da tako kažem, koji se već bio odvojio od Zemlje kao kozmičko tijelo, i kroz čije područje sada čovjek prolazi, kao prvu stanicu, da tako kažem, svog kozmičkog razvoja. Oni su ti koji ga prosvjetljuju o karmi, jer se prvenstveno bave mudrošću prošlosti.

A kad je dotična ličnost, Agrippa, ušla u ovo područje, njoj je vrlo snažno sinuo osjećaj prethodne inkarnacije koju je imala, a koja je bila posebno karakteristična, i koja je sada na neki način ostavila veliki dojam u

retrospektivi nakon smrti, jer se u toj inkarnaciji još moglo vidjeti na koji su način kultovi Bliskog istoka i Azije proizašli iz drevnih misterija.

Ta je individualnost tada vrlo intenzivno, nadosjetilno, u kršćansko doba prošla kroz ono što je prošla na Zemlji u vezi s mnogim dekadentnim sustavima misterija Bliskog istoka. I to je uzrokovalo – nije bila dirnuta kršćanstvom, kao što sam rekao – da je ova osobnost sada vidjela nadosjetilno, kako se u starim misterijima očekivao Krist.

No, budući da su misterije – mislim na kultove s mjesta misterija koje je ova osobnost vidjela – već postale vanjske na mjestima gdje su živjele, ta je osobnost preuzela kultove, institucije koje su se tijekom prvih stoljeća kršćanskog razvoja u kristijaniziranoj preobrazbi prenijele u rimsko kršćanstvo.

Zato obratite pažnju, dragi moji prijatelji, o čemu se ovdje radi. Stvar je u tome da se u toj oblasti, nakon smrti te individualnosti, pripremi shvaćanje vanjskog izgleda kultova i vanjskog izgleda crkvenih institucija, koje su prije bile poganske, ali su se ponovno pojavile unutar prvih kršćanskih stoljeća, i prešle izravno na rimski kult sa svim koncepcijama crkvene naravi povezane s rimskim kultom.

Vidite, ovo je stvorilo vrlo posebnu duhovnu konfiguraciju za dotičnu osobnost. Sada opet u ovom procesu kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja, vidimo, da ova individualnost posebno razrađuje karmu u oblasti Merkura, tako da dobiva sjajan pregled stanja ne u unutarnjem smislu, već u smislu obdarenosti vanjskom inteligencijom.

A ako dalje slijedimo ovu individualnost, ponovno je susrećemo na Zemlji kao kardinala koji se brinuo za vladavinu Luja XIV dok je sam Luj XIV još bio dijete: kao kardinala Mazarini. A ako sada proučavamo kardinala Mazarini u svemu što on ima, blistavo sjajan, velik u svemu što ima u pogledu vanjskog shvaćanja kršćanstva, što odmah upija – također i u načinu na koji se navikao i u pogledu te žene koja je bila skrbnica Luja XIV – tu vidimo: upija iz kršćanstva sve što je kršćanska institucija, kršćanski kult, kršćanska pompa: on sve to upija okružujući se sjajem bliskoistočnog karaktera. A on u osnovi upravlja Europom kao netko tko je u mnogo ranijoj inkarnaciji upio bit Bliskog istoka. Ali ovaj kardinal Mazarini bio je malo pogođen okolnostima. Morate samo uzeti u obzir vrijeme: kraj Tridesetogodišnjeg rata, svih stvari koje su potekle od Luja XIV.

Kardinal Mazarini bio je nadaren velikom vizijom, veliki državnik, ali opet, kao izbezumljen, zaprepašten vlastitim djelima; tako da su se ta djela odvijala, moglo bi se reći, kao grandiozna vještina, ali ne kao nešto što dolazi iz dubine srca.

Ovaj život postaje vrlo čudan kako ponovno prolazi kroz vrijeme između smrti i novog rođenja. Gotovo možete vidjeti kako se, dok nastavljate prolaziti kroz oblast Merkura, sve što je ova osoba učinila, mogli biste reći, rastvara u maglu. Ostaje sve što je ta osobnost apsorbirala u smislu ideja o kršćanstvu, sve što je ta osobnost prošla u smislu skepticizma prema znanju ostaje, i sve što se sada transformira u ovom životu između smrti i novog rođenja: znanost ne pruža konačne istine; intenzivan osjećaj spoznaje, koji je zapravo već bio tu u pristupu pri prolasku Merkura, opet prolazi, a u ovom životu karmički se razvija osebujan mentalitet; mentalitet koji s velikom upornošću drži percepcije koje je opsjedaju koje je ova individualnost proživjela, ali mentalitet koji može ovladati s nekoliko koncepata. Čovjek ima osjećaj dok prolazi kroz život između smrti i novog rođenja: što bi ova individualnost trebala učiniti u novoj inkarnaciji kojoj bi sada trebala težiti? S čime je to zapravo povezano? Čovjek ima osjećaj da se može više ili manje intenzivno povezati sa svime mogućim i ni s čim. Svi prethodnici su tu: prethodni skepticizam, slijedi intenzivan život u kršćanstvu sa svim vanjskim detaljima, duž puta s kojim se postaje kardinal, sve ove stvari su duboko u osobnosti: ova osobnost mora postati obrazovana, ali ipak će se moći pojaviti s 'labavim' konceptima. Ali i karta Europe, s kojom je nekada dominirala, kao da je izbrisana. Ne zna, kako je ponovno naći. Što će učiniti s ovom kartom Europe? - Sigurno neće znati što s tim.

Da, dragi moji prijatelji, kroz te stvari morate proći kada prolazite kroz život između smrti i novog rođenja, da ne pogriješite, da točno znanje zaista izađe na vidjelo. Ova se osobnost ponovno rađa kao osoba koja zapravo pokazuje čudno dvostruko lice u svom fizičkom životu kako se približava i dolazi vrijeme Mihaela. Osoba koja zapravo ne može biti državnik, koja ne može baš biti državnik, koja ne može biti baš klerik, ali koja je intenzivno uvučena u oboje: to je Hertling, koji je u svojoj starosti postao kancelar njemačkog Reicha, a zatim je tu ostatke svoje Mazarini prirode morao koristiti kao posljedicu toga; koji iznosi sve osobitosti s kojima je pristupio kršćanstvu, u svom kršćanskom profesorstvu.

To je primjer po kojemu možete vidjeti kako su ljudi sadašnjosti neobično došli do svojih sadašnjim individualnosti. Tko ne istražuje, već nešto smisli, došao bi naravno, do nečeg sasvim drugog. Ali čovjek razumije karmu tek kada se može povezati s tim najekstremnijim vezama, koje u fizičkom svijetu izgledaju gotovo paradoksalne, ali postoje u duhovnom svijetu. Kao što postoji činjenica, što sam ovdje često spominjao, da je Ernst Haeckel, koji se tako žestoko borio protiv crkve, bio reinkarnirani redovnik Hildebrand, koji je kao Grgur bio veliki para u prethodnoj inkarnaciji.

Ovdje vidimo koliko je vanjski sadržaj čovjekove vjere ili percepcije nebitan u zemaljskom životu; jer to su njegove misli. Ali proučite Haeckela i proučavajte Grgura posebno u vezi s onim što je bio kao opat Hildebrand –

vjerujem da je i on među ovim slikama iz Chartres-a – tada ćete zapravo vidjeti da je prisutna jedna dinamična postojanost.

Naveo sam ovaj primjer kako biste mogli vidjeti kako istaknute ličnosti današnjice u ovu sadašnjost donose prošlost. Htio bih sada izabrati još jedan primjer, koji svima vama može biti vrlo, vrlo vrijedan, od kojeg se gotovo naježim, ali koji vodi nevjerojatno duboko u cjelokupnu duhovnu strukturu sadašnjosti da ga ne mogu ne odabrati.

Ako kasnije pogledate lice redovnika Hildebrand, koji je postao papa Grgur VII, kojeg poznajete iz povijesti, vidjet ćete kako je Haeckelova konfiguracija duša divna u ovom licu Hildebranda, uključen je i kasniji Grgur.

Ali samo bih spomenuo još jednu osobnost, osobnost – kao što rekoh, gotovo se naježim od spominjanja, ali ona je enormno karakteristična za ono što se prenosi iz prošlosti u sadašnjost i kako se to prenosi. Često sam isticao, a to ćete znati i iz vanjske povijesti, da se taj sabor održao u četvrtom stoljeću, Nicejski sabor, na kojem se za zapadnu Europu odlučivalo između arijanstva i atanazijanstva, gdje je arijanstvo osuđeno.

Bio je to sabor na kojemu je na vidjelo izašla sva visoka učenost koja je bila prisutna među utjecajnim ličnostima u prvim kršćanskim stoljećima, gdje su se doista osporavale velike ideje, gdje je ljudska duša imala zapravo potpuno drugačiji ustroj, gdje je ljudska duša uzimala zdravo za gotovo da živi izravno unutar duhovnog svijeta i gdje su već mogli postojati smisleni argumenti o tome je li Krist, Sin, iste suštine s Ocem, ili samo slične suštine s Ocem, što je tvrdilo arijanstvo. Danas se ne želimo petljati u dogmatske razlike između to dvoje, ali želimo imati na umu da su to bili izrazito oštroumni argumenti, sjajni, oštroumni argumenti, ali protiv njih se borio tadašnji intelektualizam.

Ako smo danas pronicljivi, mi smo to kao ljudska bića. Danas su gotovo svi pronicljivi. Već sam rekao: ljudi su strašno pametni, što znači da mogu razmišljati, zar ne? To nije puno, ali ljudi to danas mogu. Također mogu biti glupi i sposobni razmišljati; ali ljudi danas mogu razmišljati. U to vrijeme, međutim, nije bio slučaj da su ljudi mogli razmišljati; misli su osjećali kao inspiraciju. Svatko tko je bio pronicljiv osjećao je to kao božji dar, a razmišljanje je bila vrsta vidovitosti. To je svakako bio slučaj u četvrtom stoljeću poslije Krista. A oni koji su slušali mislioca također su osjetili nešto od toga kako je evoluirala njegova misao. Sada je upravo na tom koncilu bila nazočna osoba koja je sudjelovala u tim raspravama, ali koja je bila izrazito uznemirena ishodom, koja se u to vrijeme trudila iznijeti argumente za obje strane. Ova osobnost dala je najvažnije razloge i za arijanstvo i za atanazijanstvo, a da su stvari išle putem kako je on želio, rezultat bi nedvojbeno bio sasvim drugačiji. Rezultat ne bi bio nekakav truli kompromis između arijanstva i atanazijanstva, nego bi nastalo nešto poput sinteze,

takve sinteze, koja je vjerojatno nešto jako veliko – ne treba konstruirati povijest, ali to se treba reći u objašnjenju ovoga – što bi vjerojatno bilo nešto vrlo veliko što bi dovelo do mnogo intimnijeg povezivanja ljudskog unutarnjeg božanskog s božanskim kozmosa. Budući da je način na koji je atanzijizam razvio tu materiju, ljudska duša je doista bila odvojena od božanskom porijekla, pa se smatralo krivovjernim govoriti o Bogu u čovjeku.

Da je samo arijanstvo pobijedilo, ljudi bi naravno puno govorili o Bogu u čovjeku, ali to nikada ne bi činili s potrebnim unutarnjim poštovanjem, a pogotovo ne s potrebnim unutarnjim dostojanstvom. Samo arijanstvo bi čovjeka na svakom stupnju smatralo utjelovljenjem Boga u njemu. Ali to je i svaka životinja, to je cijeli svijet, to je svaki kamen, to je svaka biljka. Ovo gledište ima vrijednost samo ako istovremeno sadrži poticaj da se u evoluciji uzdiže sve više i više, kako bi se pronašao Bog. Tvrdnja da netko ima božansko u sebi u bilo kojoj fazi života ima smisla samo ako to božanstvo shvati u kontinuiranoj težnji 'prema sebi', a da ono još nije tu. No do sinteze dvaju stajališta nedvojbeno bi došlo da je ta osobnost, o kojoj govorim, mogla imati bilo kakav odlučujući utjecaj na saboru u to vrijeme.

Ova je osobnost duboko nezadovoljna otišla u svojevrsno egipatsko pustinjačko naselje, živjela na izvanredno asketski način, temeljito se upoznavši – tada u četvrtom stoljeću – sa svime što su zaista bile stvarne, duhovne supstance kršćanstva tog vremena; možda jedan od najbolje upućenih kršćana tada, ali ne i borac.

Čak je i način na koji se dotična osoba pojavila na koncilu, bio kao onaj koji je odmjerio stvari sa svih strana, bio je miran, ali izrazito entuzijastičan, premda ne i s jednostranim detaljima; čovjek koji je bio – ne mogu reći zgrožen, to ne bi bio pravi izraz – već čovjek koji je bio gorko dirnut da baš ništa nije prošlo, jer je bio tako potpuno uvjeren da se kršćanstvo može spasiti samo ako prođu njegovi stavovi.

I tako se povukao u svojevrsno pustinjačko naselje, postao pustinjač do kraja života, ali koji je slijedio vrlo posebnu nit iz unutarnjeg poriva njegove duše, a to je bila upravo ta nit, da istraži porijeklo nadahnuća misli. Mistično udubljanje ove osobnosti imalo je za cilj otkriti odakle mišljenje dobiva inspiraciju. Bilo je to poput jedne velike čežnje: pronaći podrijetlo mišljenja u duhovnom svijetu. I ta je osobnost konačno bila potpuno ispunjena tom čežnjom. I umrla je s tom čežnjom, a da nije došla do konkretnog zaključka tijekom svog života na Zemlji u to vrijeme, jer odgovora nije bilo. Nije bio tamo. Vremena su tada bila nepovoljna.

I tako je ova osobnost prošla kroz nešto neobično prošavši kroz smrt. Desetljećima nakon smrti mogla se osvrnuti na svoj život na Zemlji i uvijek je vidjela ovaj život na Zemlji povezan s onim do čega je konačno došla. Ova je

osobnost mogla retrospektivno vidjeti kako ljudsko biće misli, u onome što je odmah uslijedilo nakon smrti.

Sada, još uvijek nije bilo ispunjenja tog pitanja. Ovo je važno. I bez mišljenja kao odgovora na ovo pitanje, netom nakon smrti, ova je osobnost vidjela inteligenciju kozmosa na čudesno bistar, imaginativan način. Nije vidjela misli kozmosa – vidjela bi ih da je došla do kraja onoga za čim je čeznula – nije vidjela misli kozmosa, ali je vidjela mišljenje kozmosa u slikama.

I tako, između smrti i novog rođenja, živio je pojedinac koji je bio u svojevrsnoj ravnoteži između mističnog imaginativnog gledanja i pronicljivog razmišljanja iz prošlosti, ali to je bilo u stalnoj fluktuaciji, kojoj još nije došao kraj.

Prije svega, mistična je dispozicija trijumfirala u onome što se karmički razvilo. Individualnost o kojoj je riječ rođena je u Srednjem vijeku kao vizionar, vizionar koji je razvio prekrasne uvide u duhovni svijet. U početku se misaona dispozicija potpuno povukla, dok je vizualni element došao do izražaja. Divne vizije s istovremenom mističnom odanošću Kristu, strahovito duboka prodiranja duše vizionarskim živopisnim kršćanstvom, vizije u kojima se Krist pojavljuje kao vođa blagih, hrabrih gomila, gomila koje svojom blagošću žele širiti kršćanstvo na način kakav zapravo nikada nije postojao na Zemlji ni u jednom dobu – ali to je bilo u vizijama ove redovnice: vrlo intenzivno kršćanstvo koje se nikako nije uklapalo u ono što se tada razvilo u novijem obliku kao kršćanstvo.

U vrijeme svog života, ova redovnica, nije dolazila u sukob s pozitivnim kršćanstvom. Ali izrasla je iz pozitivnog kršćanstva; izrasla je u kršćanstvo koje je u početku bilo sasvim osobno, kršćanstvo koje kasnije zapravo nije postojalo na Zemlji. Tako da je ovu osobnost, ako mogu tako reći, kozmos upitao kako to kršćanstvo ostvariti u novoj inkarnaciji u fizičkom tijelu.

A u isto vrijeme, sada kada je dotični vizionar već neko vrijeme prošao kroz vrata smrti, ponovno su se pojavili odjeci starog intelektualizma, nadahnutog intelektualizma. Želio bih reći, da su posljedice vizija 'prožete idejama do kraja'. I u potrazi za ljudskim tijelom, ova individualnost je postala Solovjev, Vladimir Solovjev.

I čitajte spise Solovjeva. Često sam danas opisivao kakav dojam ostavljaju na ljude danas, iskazao sam ga i u uvodu njemačkog izdanja Solovjeva. Pokušajte osjetiti sve što se nalazi između redaka, ukorijenjeno je u misticizmu koji nam se možda čini vrlo sporan, ukorijenjeno je u kršćanstvu koje ima individualni izraz, ali koje nam jasno pokazuje: morao je tražiti tijelo koje je mekano, fleksibilno na sve strane, kao što se može dobiti samo od ruskog naroda.

Mislim da ako pogledate ove primjere, dragi moji prijatelji, možete imati sveto strahopoštovanje prema istinama karme, koja se doista mora držati čednom u unutarnjem biću, jer tko god ima smisla za razmišljanje o duhovnom svijetu, reći će ono što se često kaže: te istine imaju nešto sveto, nešto prikriveno, doista neopravdano prikriveno.

Antropozofija je uvijek iznova optuživana, posebno s teološke strane, da skida veo svetog i tajanstvenog s istina, čineći ih time profanim. Ali ako netko dublje ulazi, u ezoterične aspekte antropozofskog promatranja, tada će osjetiti da o takvoj profanaciji doista ne može biti govora, već da nas svijet ispunjava svetim strahopoštovanjem kada pogledamo uzastopne ljudske živote, i prekrasan način na koji prijašnji životi ulaze u kasnije živote. Samo ne smijete i sami biti iznutra profani ili se činiti profanim sa svojim razmišljanjem, onda nećete praviti takve prigovore.

Može se reći: tko čita spise Solovjeva i u pozadini vidi pobožnu redovnicu s njezinim divnim vizijama, s njenom beskrajnom odanošću biću Krista, tko vidi ovu osobnost kako s najgorčim osjećajima izlazi s koncila, gdje je iznijela nešto po njoj tako veliko i značajno, tko god, da tako kažemo, dvaput otkrije kršćanstvo – u njegovom racionalističkom obliku, ali u nadahnutom racionalističkom obliku, a zatim u vizionarskom obliku – otkriva u duši i srcu ove individualnosti kao pozadinu: ništa od toga nije istinski profanirano podizanjem tajne.

Njemački romantičar jednom je imao hrabrosti razmišljati o poznatoj Izidinoj izreci drugačije od svih ostalih. Ova poznata Izidina izreka znači: Ja sam ono što je bilo, što jest, što će biti; ni jedan smrtnik još nije podignuo moj veo. - Ovaj njemački romantičar je odgovorio: onda moramo postati besmrtnici da bismo to riješili! - Ostali su jednostavno prihvatili izreku kako stoji.

Ako u sebi otkrijemo pravu besmrtnost, duhovno- božansku, tada možemo pristupiti mnogim tajnama, a da ih ne skrnavimo, kojima se jednostavno ne možemo približiti s manjim povjerenjem u vlastitu božanstvenost našeg bića.

Ali to ocrtava stav koji se sve više širi pod utjecajem ovakvih razmatranja kao što je bilo prethodno i ovo, jer ta razmatranja bi trebala utjecati na postupke i živote onih koji, na način kako je to opisano, donose svoju karmu u antropozofsko društvo.

Predavanje 21 rujna 1924

IX

Predavanja koja sam sada održao, pod dojmom da je ovdje sa svih strana toliko prijatelja, u biti su imala svrhu da daju prikaz karme koji, barem u nekoliko redaka vodi do razumijevanja sadašnjeg duhovnog života i duhovnih odnosa. I želio bih zaključiti ono što u određenom pogledu čini svojevrsno jedinstvo idućeg utorka na posljednjem od ovih predavanja.

Danas bih na primjeru htio pokazati koliko zapravo može biti teško donijeti u sadašnjost ono što je stvarno prikladno za sadašnjost u znanosti duha. Na ovo pitanje danas ne želim odgovoriti na temelju vanjskih okolnosti, nego na karmičkom primjeru. Primjer će prije svega dati individualnost koja nije baš tipična, već koja predstavlja posebnu individualnost; ali može se pokazati koliko je teško u sadašnji život na Zemlji prenijeti ono što svako ljudsko biće nosi sa sobom iz ranijih života na Zemlji, na način da je – možda s izuzetkom svoje posljednje inkarnacije – ipak stvarno ili tradicionalno stajalo u određenim izravnim odnosima s duhovnim svijetom. Može nam pokazati koliko je teško, usprkos tome, unijeti nešto duhovno, nešto što je na duhovni način apsorbirano, u današnju tjelesnost čovjeka, u današnje obrazovne i civilizacijske uvjete.

I zbog toga bih ovdje pred vama želio razviti niz uzastopnih zemaljskih života individualnosti, koji bi trebali pokazati sve moguće zapreke koje se mogu pojaviti protiv prenošenja duhovnog sadržaja u sadašnje vrijeme, i koji mogu pokazati kako su se te poteškoće koje se manifestiraju kod nekih ljudi pripremile u ranijim zemaljskim životima.

Razmotrimo prvo, dragi moji prijatelji, ljudsku individualnost u svojoj inkarnaciji u šestom stoljeću prije Krista, zapravo u to vrijeme i nešto poslije, kada se dogodilo odvođenje Židova u babilonsko ropstvo. Kad sam pogledao to vrijeme, jedna individualnost me zapanjila, u to vrijeme ženska inkarnacija, koja je pripadala židovskom plemenu, ali je pobjegla kad su Židovi odvedeni u babilonsko ropstvo, odnosno prije nego su Židovi stigli u babilonsko ropstvo, i zatim je na Bliskom istoku u sljedećem periodu – prilično je dugo živjela u toj inkarnaciji – preuzela svakakva učenja koja su se u to vrijeme mogla dobiti na Bliskom istoku. Osobito je s velikim intenzitetom, s velikom impresivnošću preuzela ono što je tada još bilo živo na Bliskom istoku i što je na razne načine oblikovalo taj pogled na svijet koji je može nazvati Zaratustrinim pogledom na svijet sa svojim snažnim dualizmom, koji je također opisan u jednom poglavlju moje *'Tajne znanosti'*: taj dualizam koji je s jedne strane, prepoznao Ahura Mazdao, velikog duha svijetla, koji šalje impulse u ljudsku evoluciju da bude izvor dobrog, velikog,

lijepog, koji ima svoje duhove koji mu služe, Amschaspande, koji ga okružuju, kao što je Sunce okruženo s dvanaest znakova Zodijaka u sjaju otkrivenja nebeskog lica – tu imamo svijetlu stranu tog dualizma koji je nastao u staroj Perziji – i onda imamo Ahrimansku protumoć, koja kontrolira tamu, ali i zlo, ono što posvuda koči, ono što stvara neharmonične forme posvuda u razvoju čovječanstva.

Ovo znanje bilo je spojeno s prodornim znanjem o zviježđima u smislu astrozofije ili astrologije u stara vremena. Ta je individualnost mogla sve to apsorbirati u svojoj ženskoj inkarnaciji u to vrijeme, jer je imala neku vrstu učitelja i prijatelja u muškoj osobnosti koji je bio iniciran u mnoga od ovih bliskoistočnih učenja, posebno u kaldejsku astronomiju.

I tako imamo prije svega živu razmjenu ideja između ove dvije ličnosti u vrijeme nakon što su Židovi odvedeni u babilonsko ropstvo, i imamo čudnu pojavu da je ženska osobnost, snagom dojmova koje je primila, kroz sve ono što je primila na izvanredno prijemčiv, zainteresiran način, u njenom unutarnjem životu su pobuđene vizije koje su vjerno reproducirale kozmički poredak.

Zaista imamo posla s jednom izvanrednom individualnošću u kojoj, da tako kažemo, oživi sve o čemu je razgovarala i prošla zajedno s ovim prijateljskim polu-inicijatom s Bliskog istoka. I tom ženskom osobnošću ovladalo je raspoloženje za koje se može reći: ah, na kraju krajeva, što su sve te ideje koje sam upijala u učenju u usporedbi s moćnom slikom imaginacije koja mi sada stoji pred dušom! Kako je bogat i moćan svijet iznutra! - Ova je osobnost to primijetila u svojoj vizionarskoj imaginaciji.

I upravo je to raspoloženje stvorilo stanovitu ogorčenost između dvije ličnosti. Muška osobnost bila je sklonija mentalnom traganju za svjetonazorom, ženska je ličnost sve više ulazila u slikovno. I može se reći da su obje ličnosti prošle kroz vrata smrti gotovo istovremeno, ali s određenom ljutnjom jedne prema drugoj.

Rezultat života na Zemlji, mogu reći, bio je spojen na neobičan način, tako da su nakon smrti te dvije osobe doživjele izuzetno intenzivne stvari u retrospektivnom životu unatrag, kao i u razradi karme između smrti i novog rođenja. Intenzivan zajednički život bio je rezultat ovog čudnog zajedničkog bivanja na Zemlji. Osobito u slučaju ženske osobnosti nakon smrti, nalazimo da raspoloženje, koje je konačno bilo tu zbog nadmoćnosti vizionarskih imaginacija, više nije bilo prisutno na tako snažan način. Umjesto toga, u ovoj ženskoj osobnosti nakon smrti nalazimo neku vrstu čežnje za sljedećim životom na Zemlji, da u ovom sljedećem zemaljskom životu shvaća stvari više u obliku misli, dok je u ovom životu na Zemlji koji sam opisao, više shvaćala u verbalnom obliku, tako da su stvari prošle s verbalnog iskustva na vizionarsku imaginaciju.

Obje su se osobnosti, budući da su bile tako snažno karmički povezane, ponovno rodile u prvim kršćanskim stoljećima, kada se duhovna supstanca kršćanstva oblikovala u određenoj znanstvenoj razradi. I ranije sam spomenuo kako su mnoge od onih duša koje su iskreno došle do antropozofije doživjele kršćanstvo u ovim ranim kršćanskim stoljećima, ali su ga doživjele u mnogo živopisnijem obliku nego što se kasnije razvio. I tako sada vidimo vrlo čudnu pojavu.

Sada vidimo kako se pojavljuje čovjek, koji sada nema nikakve veze s dvije osobnosti o kojima govorim u smislu karme, s njihovim individualnostima, ali koji sada ima veze s njima povijesno: vidimo kako se vodeća, autoritativna ličnost pojavljuje u Martianus Capella-u.

To je osoba koja je prva napisala autoritativnu, temeljnu knjigu o sedam slobodnih umjetnosti, koje su tada igrale glavnu ulogu u cjelokupnom učenju i podučavanju tijekom Srednjeg vijeka: gramatici, retorici, dijalektici, aritmetici, geometriji, astronomiji i glazbi; sedam slobodnih umjetnosti koje su tada zajedno u svojoj aktivnosti dale ono što se tada nazivalo znanjem o prirodi i svijetu.

Knjiga Martianus Capelle u početku djeluje pomalo suhoparno i trezveno. Međutim, dragi moji prijatelji, mora se znati da su takve knjige, osobito u ovim ranim vremenima Srednjeg vijeka, ipak proizašle iz duhovnih temelja; kao što kasniji prikazi, koji su proizašli iz škole u Chartres-u, imaju sličan trijezan, kataloški karakter. Stoga čovjek također mora biti sposoban promatrati ono što se nalazi u suhoparnom, trezvenom prikazu Martianus Capelle o sedam slobodnih umjetnosti i Prirode iza njih koja je na djelu, kao emanaciju određenih instinktivnih, viših pogleda. Jer sedam slobodnih umjetnosti zapravo je bilo predstavljeno kao bića, kao što je i sama priroda – to sam već pokazao na ovim predavanjima – bila predstavljena kao biće. I ako su takve ličnosti kao Martianus Capella i drugi napisali stvari kao suhoparne, ipak se bili itekako svjesni činjenice da se sve to može sagledati, da su dijalektika, retorika, živa bića, inspiratori ljudske vještine i duhovnog djelovanja. A da je božica Natura predstavljena na vrlo sličan način staroj Proserpini, to sam već ovdje objasnio.

U ovoj struji, u onome što se u čovječanstvu javlja ili je bilo pod utjecajem onoga što leži u sedam slobodnih umjetnosti i u pogledu nad prirodom koja je nad njima zahvaćala, ženska osobnost o kojoj sam govorio ponovno je utjelovljena unutar cijele ove struje, ali sada u muškoj inkarnaciji; tako je u muškoj inkarnaciji od samog početka, u muškom tijelu, u muškom intelektu, nosila dispoziciju da ne razvija stvari koje bi trebale biti spoznaje samo u mislima, već ih razvija u vizionarskim percepcijama.

Može se reći: možda je u samo nekolicini ličnosti tog vremena – početkom šestog stoljeća naše ere – u nekoliko takvih osoba koje se mogu opisati kao

učenici Martianusa Capelle, živjelo na vrlo živopisan način ono što je tada bilo duhovni sadržaj. Ali ova osobnost koja je sada bila u muškoj inkarnaciji, mogla je govoriti o svom ophođenju s nadahnjujućim silama, dijalektikom, retorikom i tako dalje, bila je potpuno ispunjena percepcijom žive duhovne aktivnosti.

I opet se susrela s drugom osobnošću, koja je bila muški duh u prethodnoj inkarnaciji, a koja je sada bila ženska individualnost. I ova ženska osobnost je u toj inkarnaciji bila obdarena velikom inteligencijom. I opet – možete misliti da je to bilo karmički određeno, vidimo da tu radi karma – opet je došlo do intenzivne duhovne razmjene – ne može se to nazvati razmjenom ideja, već razmjenom mišljenja, vrlo živahnom, duhovnom, intenzivnom suradnjom.

Ali nešto se čudno razvilo u osobi koja je bila žena u pretkršćanskim stoljećima, a koja je sada bila muškarac. Čudna stvar koja se razvila je da je, budući da su vizije bile tako žive, ova osobnost razvila intenzivno znanje o tome kako je vizionarski život koji je imala ta osobnost, općenito povezan sa ženskom prirodom. Ne kažem da je vizionarski život općenito vezan uz žensku osobnost; ali u ovom slučaju cijeli osnovni karakter vizionarskog života upravo je došao iz ženske ranije inkarnacije. I kroz to je ovoj osobnosti otkriveno bezbroj misterija vezanih uz interakciju Zemlje i Mjeseca, bezbroj misterija, naprimjer, vezanih uz reproduktivni život. Upravo je u ta područja ova sada muška osobnost postala izuzetno dobro upućena.

Sada vidimo kako dvije osobnosti ponovno prolaze kroz vrata smrti, prolaze kroz život između smrti i novog rođenja, kako prvo žive u nadosjetilnom području dok svane doba svijesti, doživljavaju osvit doba svijesti u nadosjetilnim svjetovima. Tada se ta osobnost koju sam prvo morao opisati kao žensku inkarnaciju, ponovno rađa kao muška inkarnacija. Vrlo je zanimljivo da se obje ličnosti ponovno rađaju zajedno. Ali druga osobnost, koja je bila ženska u ranijoj inkarnaciji, to jest u drugoj, sada se opet rađa kao muškarac, tako da se obje sada rađaju istovremeno u muškim inkarnacijama. Onaj koji bi nas prvenstveno trebao zanimati, koji je u antičko doba bio ženska ličnost, zatim je u prvim kršćanskim stoljećima bio muška ličnost, prvi put je definitivno bio židovskog porijekla, drugi put je nosio izvanredno pomiješanu krv u smislu fizičkog porijekla, ta se osobnost tada rodila u šesnaestom stoljeću kao talijanski utopist Thomas Campanella. Prilično neobična ličnost.

Pogledajmo izbliza život Thomasa Campanella onoliko koliko je potrebno za razumijevanje karme. Rođen je s izvanredno snažnom prijemčivošću za svoj kršćanski odgoj, tako da se rano upušta u proučavanje *Sume Tome Akvinskog*. A iz raspoloženja koje je stekao svojim ranim vizionarskim životom i koje se tu i tamo sve više mijenja u suprotno raspoloženje, upoznavajući stvari kroz misao, on se smješta u snažan misaoni element koji

je u *Sumi Tome Akvinskog*, marljivo ga proučava i postaje dominikanac sada u šesnaestom stoljeću.

U njegovo mišljenje došla je izvjesna uznemirenost zbog duhovnog, atavističko-vizionarskog života koji je u njemu postojao prije, a kojeg je u vrlo striktnom smislu htio zadržati u istom smjeru kao i razmišljanje u *Sumi Tome Akvinskog*.

I zato je izvanredno da on, Campanella, traži oslonac i referentnu točku kako bi uspostavio unutarnju vezu s onim s čime je nekoć kao vizionar ovladao u pogledu na svijet. I dok s jedne strane postaje dominikanac s punim unutarnjim entuzijazmom, upravo u samostanu Cosenza – i to je neobična stvar – upoznaje vrlo cijenjenog židovskog kabalista i sada kombinira proučavanje židovske kabale, s onim što dolazi kao posljedica njegovog starog vizionarskog života, a zauzvrat to povezuje s onim što se razvilo od *tomizma* unutar dominikanskog reda. Sve to u njemu živi u, moglo bi se reći, vizionarskoj čežnji, sakupljeno je u vizionarskoj čežnji. On bi želio učiniti nešto što bi iznijelo cijeli ovaj unutarnju život u prvi plan. Jer uvijek je tako u njegovoj duši – to se u životopisu neće naći, ali u duhovnom se opaža – da nešto u njemu govori: da, iza ovih stvari stoji duh; i u ljudskom životu mora postojati duh koji je u kozmosu!

Sve to utječe i na emocionalnu sferu. Živi u južnoj Italiji. Donju Italiju porobe Španjolci. Sudjeluje u zavjeri za oslobađanje južne Italije, zatim čami u zatvoru od 1599 do 1626 jer su ga Španjolci zarobili zbog sudjelovanja u zavjeri, pa provodi život odsječen od svijeta, život za koji se zaista može reći da je dvadeset i sedam godina izbrisano iz zemaljske egzistencije.

Sada spojimo ove dvije činjenice: Thomas Campanella je u ranim tridesetima, vrlo rano u tridesetima, kada je zatvoren. Sljedeće vrijeme provodi u tamnici. To je jedna stvar.

Ali kakav je on uopće duh? Kakva je on osobnost? On promiče ideju o stanjima Sunca. Od ranijih inkarnacija sve astrološko, sva kontemplacija duhovnog svijeta blista u duši ovog Thomasa Campanella. U svom djelu o zemlji Sunca smišlja i opisuje društvenu utopiju za koju vjeruje da svi ljudi mogu biti sretni kroz razuman društveni oblik i konfiguraciju. Ono što on tamo opisuje kao grad Sunca, kao zemlju Sunca, ima u određenom pogledu monašku strogost; ima nešto u tome što je pokupio iz dominikanskog reda. Ima nešto strogo monaško u načinu na koji on misli da je država formirana, a s druge strane dolazi do goleme količine ranije duhovnosti. Na čelu ove države, koja bi trebala biti idealna država, trebao bi biti vrhovni vođa koji je neka vrsta glavnog metafizičara i tako dalje, koji bi trebao pronaći smjernice za konfiguraciju, za upravljanje državom od duha. Pomažu mu i drugi dužnosnici, poput glavnog ministra, koji bi trebali do posljednjeg detalja provoditi sva pravila koja su se još poštivala u to vrijeme kada bi kroz karmu

podsjetile dušu na ranije zemaljske vizije. Sve se to podignulo u njemu. I zato je želio da se ovom zemljom Sunca upravlja prema astrološkim principima. Treba pažljivo promatrati sazviježđa. Brakovi se trebaju sklapati u skladu s tim konstelacijama; začeca se trebaju odvijati na način da su rođenja padala u određene konstelacije koja su bila proračunata tako da se, prema sazviježđima na nebu, ljudi trebaju rađati, takoreći, sa svojom sudbinom. Svakako bi čovjek devetnaestog i dvadesetog stoljeća, neurolog ili psihijatar devetnaestog ili dvadesetog stoljeća, kada bi naišao na takvo djelo, rekao da ga treba staviti u ludnicu. Ubrzo ćemo vidjeti da je psihijatar iz dvadesetog stoljeća donio sličnu prosudbu u određenom smjeru.

Ali zamislite ove dvije stvari: postoji osobnost koja ima te prethodnike, te životne preduvjete kroz prethodne živote, kao što sam vam opisao. Tu je netko tko želi pronaći smjernice za upravljanje državom na Zemlji, da tako kažem, od moći Sunca i zvijezda, osoba koja želi oživjeti Sunce na Zemlji i koja čami u tami tamnice više od dvadeset godina i samo kroz uske otvore može gledati prirodno Sunce; dok je u njegovoj duši sve moguće živjelo u mučnim osjećajima i osjećajima koji su u ovu dušu ušli ranije, u ranijim životima na Zemlji. - Tada Thomasa Campanella iz zatvora oslobađa papa Urban, odlazi u Pariz, tamo nalazi naklonost Richelieua, dobiva mirovinu i u Parizu proživljava svoje posljednje dane na Zemlji.

To je neobična stvar: taj židovski rabin s kojim se upoznao u Cosenzi, Bekanntschaft, i preko kojeg je svoje razmišljanje obojao kabalistički, tako da je u njemu živjelo mnogo više nego što bi inače mogli živjeti u njemu, taj židovski kabalist je iznova rođeni čovjek od početka inkarnacija, žena iz druge inkarnacije koju sam opisao.

Dakle, vidimo suradnju, a kada su oboje ponovno prošli kroz vrata smrti – Thomas Campanella i njegov prijatelj, židovski rabin – vidimo da se u individualnosti koja je na kraju bila Thomas Campanella, razvija izvanredna opozicija protiv onoga što je on apsorbirao u ranijim zemaljskim životima. I tako se osjeća sada kada sam sebi kaže: što bi od svega toga moglo biti da nisam čamio u tamnicama u tami, gledajući prirodno svijetlo Sunca samo kroz otvore? - Ali on postupno razvija neku vrstu odbacivanja, antipatije prema onome što je imao ranije, u prekršćansko doba, što je u prvim stoljećima imao kao duhovni pogled. I tako ovdje vidimo izvanrednu stvar, da kako se bliži doba duše svijesti, dalje se u nadosjetilnom razvija individualnost koja zapravo postaje neprijateljska prema onome što je ranije bila duhovnost.

Vidite, dragi moji prijatelji, tako se zapravo dogodilo s mnogim dušama. Čak i prije zemaljskog života postale su neprijateljski raspoložene prema ranijim duhovnim iskustvima jer su živjeli nadosjetilnim životom u dobu duše svijesti, jer je stvarno teško, ono što je prethodno duhovno doživljeno,

unijeti u sadašnje zemaljsko tijelo. Sadašnje zemaljsko tijelo i sadašnje zemaljsko obrazovanje vode čovjeka racionalizmu i intelektualnosti.

A sada je ova individualnost, koja je bila Thomas Campanella u posljednjoj inkarnaciji, u životu koji je slijedio Campanella život, vidjela jedinu mogućnost stvaranja ravnoteže u preranom novom životu na Zemlji. Ali to u danim uvjetima nije bilo tako lako. Jer, s jedne strane, ta je osobnost u nadosjetilnom izvanredno snažno izrasla u element svijesti prvog razdoblja duše svijesti, u racionalizam i intelektualizam. A posebno kada se gleda unatrag kroz vrijeme u zatvoru, raniji vizionar, duhovni pogled, uvijek se iznova probijao.

To je, da tako kažem, natovarilo na dušu sve sklonosti ka inteligenciji, toj individualnosti koja je odbacivala ono što je bilo ranije i u kojoj se, začudo, ta odbojnost prema onome što je bilo ranije postupno formirala na vrlo osoban način, na vrlo individualan način. Razvila se antipatija prema pretkršćanskoj inkarnaciji kao žena, a s time i odbojnost prema samim ženama. Ovdje je odbojnost prema ženama djelovala na osobno i individualno. A kako karma funkcionira, umjesto da postaje nešto teoretsko, ona postaje osobna stvar, osobni temperament, osobna simpatija ili antipatija – ovdje antipatija.

Sada se razvila mogućnost da ova osobnost ponovno živi životom na Zemlji u slobodnom kontaktu sa svijetom, koji je živjela u posljednjoj inkarnaciji kao Campanella, u zatočeništvu.

Stoga vas molim, shvatite ovo kako treba. Druga se osobnost sada nije pojavila, jer nije bilo takvog razloga za ovu drugu. Tako je sada ova individualnost, koja je prošla kroz tri života na Zemlji, u kojima je druga osobnost uvijek bila nešto što podržava i vodi njen život, došla do mogućnosti da u jednom životu na Zemlji doživi ono što je propustila u životu Campanella kroz dvadeset i sedam godina zatvora. Ono što je propustila u tami zatočeništva, predstavljalo je priliku da proživi novi život na Zemlji.

Kakav je rezultat, dragi moji prijatelji, svih onih stvari koje su prethodile?

Zamislite u sebi: kad je Campanella imao trideset godina, snašla ga je ta robija. Zamislite stanje zrelosti čovjeka u doba renesanse u tridesetim godinama. Zamislite samo: ono što je tamo bilo zanemareno sada djeluje, ali tamo gdje sve drugo duhovno i racionalno, zrači unutra, sjaji izvana. Svugdje okolo je svjetlo, a samo u godinama zatočeništva je tama. Sve blista, sve blista izmiješano. Vidovitost, mizoginija koja proizlazi iz onoga što sam vam opisao, ali i vrlo snažna inteligencija. Sve je to isprepletano, igra na način koji može nastati kao rezultat sazrijevanja renesansnog čovjeka tridesetih godina.

Sve se to ponovno rađa u pretposljednem desetljeću devetnaestog stoljeća, ili prema pretposljednem desetljeću. Ono što je zapravo predodređeno za kasniju epohu života rađa se u dječjem tijelu. Sada je ponovno rođen u muškoj inkarnaciji. To je samo ponavljanje zatvora: to je ono što karma govori u ovom slučaju. Nije čudo što se dječak rađa prerano. Naravno, to su samo djetetove snage rasta, ali s onim što je propušteno u zatočeništvu, sa zrelošću tridesetih: prerano! Tako igra karma.

U tome se pojavljuje neobična tendencija – sustiže život, mogao bih reći. Opet sviću stari pogledi na astrološko, stari pogledi na duhovno u cijeloj prirodi, koji su kod ove individualnosti bili tako veličanstveni u prvim kršćanskim stoljećima. To se, naravno, pojavljuje na dječji način, ali u njemu živi tako snažno da gotovo ima antipatiju prema matematički strukturiranoj prirodnoj znanosti. A kada je u devedesetim išao u gimnaziju, odlično je odradio učenje jezika, svega što nije bilo prirodoslovno ili matematičko. Ali zanimljiva stvar za nekoga tko je sposoban suditi o karmičkim vezama, želi bih reći ono što je stvarno zapanjujuće u tom pogledu, jest da za kratko vrijeme nauči španjolski uz moderne jezike, francuski i talijanski, tako da uklopi u svoj mentalitet – ako mogu tako reći – da unese sve ono što se nekada bunilo protiv španjolske vladavine, da to ponovno osvježi.

Pogledajte kako djeluje karma, kako djeluje u ovoj individualnosti! Zapanjujuće je da ovaj dječak brzo uči španjolski izvan škole, samo zato što njegov otac to voli – što je opet rad karme – uči tako daleki jezik u ranoj dobi. To znači potpuni utjecaj na cjelokupno stanje duše. Tako da mu se taj osnovni ton zatočeništva, kada je bio ispunjen ogorčenjem prema Španjolcima, ponovno pojavio u njegovoj duši, jer španjolski jezik u njemu oživljava i prožima njegove ideje i misli. Ono što mu je tijekom ovog zatvora bilo najgorče, sada je u podsvjesnom području gdje vlada jezik. Tek kada dođe na fakultet radi nešto s prirodnim znanostima, jer vrijeme to zahtijeva. Ako želiš biti obrazovana osoba u naše vrijeme, moraš znati neke prirodne znanosti.

Sada vam moram reći tko je to, jer moram još govoriti: to je nesretni Otto Weininger.

A sada, nakon što je Otto Weininger uhvatio korak s prirodnim znanostima na sveučilištu, donosi sve što u njemu zrije, zrije na način koji može biti samo u životu koji je ponavljanje praznine iz prethodnog, sada sve to donosi, dok je doktorirao filozofiju na Sveučilištu u Beču, u svojoj doktorskoj disertaciji koju je nakon doktorata razradio u debeloj knjizi: '*Geschlecht und Charakter*'.

U ovoj knjizi '*Geschlecht und Charakter*', sve što je tamo ključa i fermentira. Povremeno se vide bljeskovi Campanellinog utopizma s prastarim

pogledima koji se izražavaju na prekrasan način. Što je moral? Weininger na to pitanje odgovara: svijetlo koje se pojavljuje u prirodi vanjsko je otkrivenje morala. Tko poznaje svijetlo, poznaje moral. Stoga izvor nemorala treba tražiti u dubokoj morskoj flori i fauni, koja živi bez svjetlosti. – I u njegovom radu naći ćete divne intuicije, naprimjer ovu: treba pogledati psa i njegovu izvanrednu fiziognomiju. Što on pokazuje? Da mu nešto nedostaje, da je nešto izgubio: izgubio je slobodu.

I tako u ovom Weiningeru zapravo možete pronaći nešto što gledate, pomiješano s ekstremnim racionalizmom, a možete pronaći i mržnju prema onome što mu se dogodilo u ranijoj inkarnaciji, koja se sada ne izražava u mržnji prema onome što je znao već u mržnji prema njegovoj ženskoj inkarnaciji, što u njegovoj mržnji prema ženama ide do gluposti, koja dolazi do izražaja u djelu '*Geschlecht und Charakter*'. Sve to pokazuje koliko duhovnosti može biti prisutno u duši, koliko se stvari moglo spojiti u nadosjetilnom svijetu, u vrijeme kada se ide prema dobu duše svijesti, s intelektualizmom, ali kako to ne može izaći u sadašnjem dobu, čak i ako je život samo ponavljanje izgubljenog života od ranije.

U Weiningeru su se pojavile čudne sklonosti, opet izvanredno značajne za one koji su sposobni shvatiti karmičke veze. Njegov biograf opisuje kako je pred kraj života stekao navike gledanja iz mračne sobe u osvjetljenu površinu kroz vrlo tanke rupice koje je napravio, i da mu je to činilo posebno zadovoljstvo. Tu imate najdublje, najneposrednije životne navike, cijeli život u tamnici koji ponovno blista.

Sada razmislite kako je južna Italija bila povezana s ovim životom. Tada se dogodilo ono što ga je dovelo u ovaj život na Zemlji.

Moram spomenuti samo jednu sitnicu, koja je za promatrača karme iznimno važna. Naravno, Weininger je također bio jedan od Nietzscheovih čitatelja. I pomislite na cijelu atmosferu koja je živjela u ovoj duši Weiningerova čitajući Nietzschea: '*S onu stranu dobra i zla!*' Nietzscheova tvrdnja i objašnjenje da je istina žena, pogodila je dušu poput bombe. Ono što sam vam već opisao bilo je potpuno obojeno mizoginijom.

Sada su mu dvadeset i dvije godine, u dvadeset trećoj godini života je. Sve je to utjecalo na njega. U njegovoj se duši stvaraju čudne navike. Da li je normalno da divan život kojeg živi nakon života u zatočeništvu, tako bolno dotakne početak zalaska Sunca koji podsjeća na početak tame? Tako je Weininger takav da zalaska Sunca uvijek osjeća kao nešto nepodnošljivo. Ali, dragi moji prijatelji, u svom mladenačkom tijelu ima zrelost tridesetih. Svakako, kada su manje nadareni ljudi bahati, tašti, to nije lijepo; ali ovdje sva karma ukazuje da je sebe smatrao nečim posebnim.

Naravno, pokazao je i razne abnormalnosti, jer je ovaj život bio ponavljanje zatvorskog života. Ne radite uvijek obične, normalne stvari. Kada su karmički uvjeti ispunjeni, običan psihijatar može izgledati kao epileptičar. Takav je bio i Weininger. Ali ova epilepsija je bila ponavljanje zatvorskog života, to su bile obrambene radnje koje sada nemaju smisla u slobodnom životu, već je to samo karmičko ponavljanje zatvorskog života. Nije bio običan epileptičar. I nemojmo se čuditi, kad u ranim dvadesetima, odjednom osjeti želju da bezglavo otputuje u Italiju, sasvim sam i neodređeno. Tijekom ovog putovanja napiše divnu malu knjigu, '*Über die letzten Dinge*', gdje postoje opisi elementarne prirode koji se doimaju kao da netko želi karikirati opise Atlantide, sjajni, ali naravno potpuno ludi s psihijatarskog stajališta. Ali na to treba gledati karmički. Uglavnom putuje u Italiju i vraća se, provodi neko vrijeme u blizini Beča u Brunn am Gebirge. Vraćajući se iz Italije, zapisuje još nekoliko misli koje su mu došle tijekom talijanskog putovanja, sjajne ideje o harmoniji moralnog i prirodnog, zatim iznajmljuje mjesto u kući u kojoj je umro Beethoven, živi tamo nekoliko dana u sobi u kojoj je umro Beethoven i – sada je proživio zatvor od prije – puca u sebe. Karma je bila ispunjena. Puca u sebe iz unutarnjeg poriva jer ima ideju da bi postao jako loša osoba da je poživio. Jednostavno nije imao priliku nastaviti živjeti jer je karma bila ispunjena.

Gledajte na radove Otta Weiningerera s ove točke gledišta, dragi moji prijatelji. Vidite sva ograničenja koja ima duša, koja je tako nenormalno prenesena iz doba renesanse u sadašnjost; vidite prepreke koje ima da bi pronašla duhovne stvari, unatoč činjenici da na dnu ima toliko duhovnosti, u nesvjesnom duše, i iz toga izvucite zaključak o svim preprekama koje postoje u dobu Mihaela da ispuni zahtjeve da bude potpuno ispravna u ovom dobu Mihaela.

Naravno, bilo bi zamislivo, da je duša Weiningerera bila u stanju apsorbirati duhovne svjetonazore, da je ipak mogla nastaviti razvoj, a ne samo da je morala odlučiti ponoviti zatvorenički život počinivši samoubojstvo.

No značajno je pratiti kako se stara duhovnost razvija u ljudskim dušama do modernog vremena, a zatim prestaje; i značajno je iz tako zanimljivih pojava vidjeti kako stvari zastanu.

Mislim da bi se moglo duboko zaviriti u karmičke veze, također u onoj mjeri u kojoj su osvijetljene određene karmičke veze duhovnog života sadašnjosti, barem predstavljajući ove četiri uzastopne inkarnacije izvanredno zanimljive individualnosti, koje pak obuhvaćaju život od šestog stoljeća prije otajstva Golgote do danas. Tu imamo vremenski raspon u koji spada sve što moramo uzeti u obzir ako želimo razumjeti život u sadašnjosti.

Danas smo razmotrili slučaj koji nas uči kroz što duša može proći u ovom dobu. Mnogo bih radije opisivao takve stvari prema konkretnim iskustvima duše nego kroz apstraktne rasprave.

Dakle, prvo sam dao ovu epizodu, a onda ću zaključiti ovaj ciklus predavanja u utorak na večernjem predavanju, posljednjem od ovih predavanja članovima.

Predavanje 23 rujna 1924

X

U svakom slučaju, iz prošlonedjeljnih razmišljanja vidjet ćete da se ljudsko biće, kakvo jest fizički i kroz sadašnje obrazovanje, ne može lako dovesti u sadašnju inkarnaciju, čak i ako je čudna kao ona o kojoj sam govorio prošle nedjelje, kakav god da duhovni sadržaj želi doći iz ranijih inkarnacija. Jer sada živimo u dobu razvoja duše svijesti, onog razvoja duše koji posebno razvija intelekt, koji danas dominira cijelim životom, čak i ako netko često vapi za osjećajima i za duhom; ta sposobnost duše koja se najviše može emancipirati od onoga što je elementarno ljudsko, od onoga što čovjek nosi u sebi kao svoje dublje duševno biće.

Svijest ove emancipacije intelektualnog dolazi do izražaja kada se govori o hladnom intelektu kojim ljudi izražavaju svoj egoizam, kojim ljudi izražavaju nedostatak prihvaćanja, nedostatak sažaljenja prema ostatku čovječanstva, često čak i prema onim koji su im bliski. Hladni intelekt koristi se za opisivanje traganja za svim onim putevima koji ne vode do ideala duše, već koji trasiraju put prema korisnosti i tako dalje.

Te stvari izražavaju osjećaj kako se ono što je razumno, što je intelektualno, što je racionalno, emancipira od onoga što je ljudsko u čovjeku. I tko god vidi do koje su visoke razine današnje duše intelektualizirane, tada će također u svakom pojedinačnom slučaju razumjeti kako karma mora unijeti u sadašnje duše ono kroz kakvu su visoku duhovnost ove duše prošle u proteklim vjekovima.

Jer samo razmotrite sljedeće. Uzmimo sada općenito – pokazao sam vam konkretan primjer prošli puta – ali sada, općenito, uzmite dušu koja je ovako živjela stoljećima prije otajstva Golgote ili nakon otajstva Golgote, tako da je duhovni svijet bio za nju nešto samorazumljivo, da je prema vlastitim iskustvima mogla govoriti o duhovnom svijetu kao o svijetu koji je jednako prisutan kao obojani, topli i hladni svijet osjetila.

Sve je u duši. Sve to stoji između smrti i novog rođenja ili u ponovljenim takvim razdobljima, u odnosu na duhovne svjetove viših hijerarhija. U ovoj su se duši razradile razne stvari.

Ali sada, kroz druge karmičke veze, recimo, takva bi se duša trebala inkarnirati u tijelo koje je potpuno usklađeno s intelektualizmom, to jest, iz današnje civilizacije apsorbira samo praktične koncepte, koji zapravo proizlaze samo iz vanjskih odnosa. Tada je moguće samo jedno, da se za ovu inkarnaciju ta duhovnost povlači u podsvijest, i da ta osobnost u intelektu koji razvija možda pokazuje stanoviti idealizam, sklonost svakojakim lijepim,

dobrim, istinskim idealima, ali ne dolazi do točke podizanja stvari koje leže u podsvijesti u običnu svijest. Danas ima mnogo takvih duša. A za one koji su u stanju gledati na svijet na ispravan način okom izvježbanim u duhovnom, mnoga lica su u suprotnosti s onim što izlazi na vidjelo kod dotičnih ljudi. Lice kaže: puno je duhovnosti na dnu duše. Ali čim čovjek progovori, on uopće ne govori o duhovnosti. Zato nikada nije bilo vrijeme kada su lica u tolikoj mjeri proturječila onome što ljudi govore, kao u današnje vrijeme.

Svatko tko želi shvatiti da je potrebna snaga i energija, ustrajnost i sveti entuzijazam kako bi se ono što je sada bitno za današnje doba, intelektualizam, preobrazilo u duhovnost, tako da se misli, ideje, uzdignu u duhovni svijet i čovjek bude jedno s idejama, može pronaći put do duha kao i dolje do prirode, tko god to želi razumjeti, mora biti načisto s činjenicom da intelektualizam nudi najveće zamislive zapreke za očitovanje nečega duhovnog u duši. I tek tada, ako se na to u nekoj mjeri obrati pažnja, kao antropozof, naći će se unutarnji entuzijazam da se upiju ideje antropozofije, koje moraju računati s dobom intelektualizma, koje, da tako kažem, moraju preuzeti ruho suvremenog intelektualizma. Ali takva će osoba također moći biti prožeta činjenicom da je s idejama antropozofije, koje se ne odnose na vanjski svijet osjetila, predodređeno da se shvati na što se te ideje odnose: na duhovno. Udubljanje u ideje antropozofije ono je što danas još uvijek može odvesti ljude, ako to žele, u duhovnost.

Zadnja rečenica koju sam upravo rekao, dragi moji prijatelji, zapravo se može izgovoriti tek dva-tri desetljeća. To prije nije bilo moguće. Jer prije toga, iako je Mihaelova vladavina započela sedamdesetih godina, prije toga je bio slučaj da su ideje koje je vrijeme nekome donijelo, čak i među idealistima, bile tako snažno usmjerene samo na osjetilni svijet, tako da je uzdizanje od intelektualizma do duhovnosti sedamdesetih, osamdesetih i devedesetih, bilo moguće samo u iznimnim slučajevima.

Danas bih vam htio pokazati primjer što je uzrokovalo ovu činjenicu. Želio bih vam pokazati da je u ovo doba, u kojem se antropozofija kao pogled na duhovno mora smjestiti, iz razloga koje sam elaborirao u ovom ciklusu predavanja za članove, izuzetno snažna činjenica da je duhovno koje dolazi u dušu od ranije zaboravljeno, i mora biti zaboravljeno. Da, krajem prošlog stoljeća, a da se to nije mogla ni na koji način otkriti, moralo se povući iz intelektualizma.

Shvaćate li što mislim? Pretpostavimo da je bilo koja ličnost živjela u drugoj polovici devetnaestog stoljeća i imala u sebi snažnu duhovnost iz prethodnih inkarnacija: on živi u sadašnjoj kulturi, sadašnjoj kulturi vremena; intelektualistička je, skroz naskroz intelektualistička.

Ali posljedice duhovnosti su još uvijek toliko jake u osobnosti o kojoj govorim da žele izaći, stvarno žele izaći. Ali intelektualizam to ne može

podnijeti. Osobnost se odgaja intelektualno, osobnost doživljava intelektualizam posvuda u socijalnoj sredini u koju ulazi, u profesiji; ono što ona nosi u duši ne može ući u intelektualizam. To bi bila ličnost za koju bi se mogli reći: on bi zapravo bio pozvan u antropozofiju. Ali on ne može postati antropozof, jer bi upravo to postao da je duhovnost iz ranije inkarnacije mogla prodrijeti u intelekt. To ne može postati antropozofija, zaostaje, od intelektualizma se dobije svojevrsni šok. Što drugo može učiniti osobnost nego da se kloni intelektualizma kao nečega što ne želi dirati, pa da ono što je u duši može izaći u nekoj inkarnaciji. Tada naravno, neće ispasti savršeno, jer ne odgovara vremenu. Možda je to čak kao mucanje; ali vidjet ćemo da osobnost posvuda zazire od toga da ode predaleko, od toga da je ne dotakne intelektualizam tog doba.

Htio bih vam samo dati primjer ovoga. Želio bih vas za početak podsjetiti na ličnost iz antike, Platona, koji se ovdje često i stalno iznova spominje zbog raznih stvari. Platon, filozof iz petog i četvrtog stoljeća prije Krista, zapravo živi poput duše koja predviđa mnogo toga o čemu će čovječanstvo razmišljati u stoljećima koja dolaze. A kada sam ukazao na velike intelektualne sadržaje škole u Chartres-u, istaknuo sam da je platonski duh dugo živio u razvoju kršćanstva i da je na izvjestan način upravo u tim velikim učiteljima škole u Chartres-u bio pronađen oblik, baš kao što se u to vrijeme mogao formirati.

Samo vam ovo mora biti jasno: Platonov je duh u početku okrenut svijetu ideja. Međutim, ne smije se zamišljati, dragi moji prijatelji, da su ideje za Platona isto apstraktno čudovište kao što su ideje za nas danas, ako se predamo običnoj svijesti. Za Platona ideja je bila gotovo nešto od onoga što su bili perzijski bogovi Amschaspande, koji su stajali uz Ahura Mazda kao djelatni geniji; djelatni geniji do kojih se moglo doći samo u imaginativnoj percepciji, to su zapravo bile ideje za Platona, u biti. Samo što ih više nije opisivao s onom živošću s kojom su se takve stvari opisivale u ranijim vremenima. On ih opisuje kao, moglo bi se reći, sjene bića. I tako nastaju apstraktne misli, da se ideje preuzimaju sve sjenovitije. Ali Platon se, dok je živio, tako produbljivao da bi se moglo reći da se gotovo cjelokupna mudrost tog vremena prelila u njegov svijet ideja. Morate samo uzeti njegove kasnije dijaloge i naći ćete astrološko- astronomske, kozmološke, divne psihološke, narodno-povijesne stvari kod Platona, sve u nekoj vrsti duhovnosti koja oplemenjuje duhovno do ideje, mogao bih reći.

Ali sve to živi u Platonu. A iznad svega, Platon živi na stanovištu da su ideje osnova svega što je prisutno u svijetu osjetila. Gdje god pogledamo u osjetilnom svijetu, što god vidimo, to je vanjski izraz, vanjsko otkrivenje ideja. U isto vrijeme, u Platonov pogled na svijet ulazi još jedan element, koji je također postao poznat u svijetu u frazi koja je prilično pogrešno shvaćena i također zlorabljena: u krilatici platonske ljubavi. Duhovna ljubav, koja je što više odbacila egoizam koji se često miješa s ljubavlju, ta duhovna odanost

svijetu, životu, čovjeku, Bogu, ideji, to je nešto što prožima platonski pogled na život. I to je ono što se u određenom vremenu povlači, ali onda uvijek ponovno zasja. Jer ljudi uvijek iznova preuzimaju platonizam, on tu i tamo oblikuje ono za što se ljudi drže, čini poticaj za ono što se učilo u školi u Chartres-u.

Pa, Platona se često gledalo kao neku vrsta preteče kršćanstva. Misliti da je Platon bio preteča kršćanstva znači pogrešno razumjeti kršćanstvo. Jer kršćanstvo nije doktrina, nego je kršćanstvo životni tijek koji se povezuje s otajstvom Golgote, a o pravom kršćanstvu može se govoriti tek od otajstva Golgote. No, može se reći da je bilo kršćana prije otajstva Golgote u smislu da su štovali Biće Sunca koji je kasnije prepoznat kao Krist unutar zemaljskog života, a to isto Biće su vidjeli i u biću Sunca. Međutim, ako netko želi govoriti o pretečama kršćanstva u tom smislu, mora se govoriti o mnogim učenicima drevnih misterija kao takvim pretečama; onda se može govoriti i o Platonu kao preteči kršćanstva. Ali, naravno, samo treba ispravno razumjeti stvar.

E sad, prije nekog vremena sam ovdje govorio o tome da je, dok je Platon još bio živ, ne baš u Platonovoj filozofskoj školi, već pod Platonovim utjecajem – čak sam to spomenuo i prije nekoliko desetljeća – odrastao umjetnik, ne iz Platonove filozofije, nego iz platonskog duha koji se, nakon što je prošao kroz druge inkarnacije, ponovno rodio kao Goethe i koji je u oblasti Jupitera transformirao ono što je proizašlo iz ranijih inkarnacija, ali posebno iz Platonove struje, kako bi to moglo postati ona vrsta mudrosti koja prožima sve u Goetheu. Dakle, možemo se osvrnuti na Platonov plemeniti odnos prema njemu – ne Platonovom učeniku, nego Platonovom sljedbeniku; jer on nije filozof, kao što sam rekao, nego umjetnik u grčko doba. Ali Platonov pogled je ipak pao na njega, shvatio da ova mladost na koju se ovdje misli obećava.

Pa, Platonu je bilo teško pronijeti kroz vremena koja su slijedila, kroz nadosjetilni svijet, ono što je nosio u svojoj duši u svojoj Platonovoj inkarnaciji. Bilo mu je jako teško. Jer, iako je platonizam tu i tamo blistao, kada je Platon gledao dolje na ono što se razvijalo ispod kao platonizam, to je često značilo užasan poremećaj njegovog nadosjetilnog života duše i duha.

Ne mislim da treba osuditi ili kritizirati ono što je preživjelo kao platonizam. Naravno, Platonova je duša malo po malo proživljavala sve više i više u sljedećim dobima ono što se nalazilo u njoj. Ali upravo je Platon još uvijek bio povezan sa svim misterijima antike, za koga bih mogao reći da je njegova teorija ideja imala neku vrstu perzijskog prizvuka, upravo je Platonu bilo teško kada je završilo razdoblje – i u njegovom slučaju je to bilo jako dugo – da bi došao do nove inkarnacije, zapravo mu je bilo teško ući u kršćansku kulturu, u koju je morao ući. I tako se može reći: iako se Platon još uvijek može opisati kao preteča kršćanstva u smislu koji sam upravo

izrazio, Platonova cjelokupna orijentacija duše bila je takva da mu je postalo iznimno teško kada je bio spreman ponovno se spustiti na Zemlju, pronaći organizaciju, tijelo, u koje će staviti ono što je bilo ranije, na način da se sada može obojiti kršćanskim nijansama. Osim toga, Platon je bio Grk do kraja, sa svim onim orijentalnim impulsima koje su imali Grci, a Rimljani uopće nisu imali. U određenom smislu, Platon je bio duša koja je filozofiju nosila u više pjesničko područje, a Platonovi filozofski dijalozi su umjetnički. Duša je posvuda i postoji platoniska ljubav, koju treba shvatiti u pravom smislu, koja također odaje svoje orijentalno podrijetlo.

Platon je Grk. Civilizacija unutar koje se jedino može utjeloviti kada je zreo za inkarnaciju, a kada je ostario, da tako kažemo, za nadosjetilni svijet, ta civilizacija je rimska i kršćanska. Želio bih reći, ako se smijem trivijalno izraziti: on sada mora tamo ući. Tada mora skupiti svu svoju snagu da odgurne ono što se opire. Jer u Platonovoj prirodi leži odbacivanje prozaično trezvenog rimskog, pravog rimskog, zapravo svega rimskog.

I u Platonovoj prirodi također postoji određena poteškoća prihvaćanja kršćanstva, jer on u određenom smislu predstavlja vrhunac predkršćanskog pogleda na svijet, a i iz vanjskih je stvari bilo vidljivo da se stvarna Platonova priroda nije lako mogla uroniti u kršćanstvo. Jer što je potopljeno u kršćanstvo ovdje u fizičkom svijetu? Neoplatonizam. Ali to je nešto sasvim drugo od pravog platonizma. Istina je da se razvila neka vrsta platonske gnoze, zar ne, i tako dalje, ali nije bilo mogućnosti da se izravno Platonova bit preuzme u kršćanstvu. Tako je i Platonu bilo teško nekako se potopiti u svijet iz sve aktivnosti koje je nosio u sebi kao biće Platona, i rezultat koje je sada imao. Morao je aktivnost staviti na čekanje.

I tako se u desetom stoljeću Srednjeg vijeka utjelovio kao časna sestra Hroswitha, ta zaboravljena, ali grandiozna ličnost desetog stoljeća, koja je zapravo apsorbirala kršćanstvo u platonskom smislu, koja je u biti unijela ogromnu količinu platonizma u srednjoeuropski život. Pripadala je samostanu Gandersheim u Braunschweigischen-u i pridonijela je golemim dijelom srednjoeuropskoj biti platonizma. Uglavnom, tada je to mogla učiniti samo žena. Da se Platonov lik nije pojavio sa ženskom obojanošću, tada ne bi mogao prihvatiti kršćanstvo. Ali i rimska kultura, koja je u to vrijeme bila snažna, morala je biti prihvaćena, mogao bih reći, na silu prihvaćena. Vidimo kako se ova časna sestra razvija u onu izvanrednu osobnost koja piše latinske drame u Terencijevom stilu, u stilu rimskog pjesnika Terencija, koje su zaista izuzetno važne.

Da, vidite, gotovo je strašno lako pogrešno procijeniti Platona ako mu se nekako približite. Često sam spominjao kako je Friedrich Hebbel napisao dramu – nikad nije išao dalje od plana – u kojoj je želio obraditi kako reinkarnirani Platon sjedi na satu u gimnaziji. To je, naravno, poetska fantazija, ali Hebbel je htio pokazati kako reinkarnirani Platon sjedi u

razredu gimnazije, i učitelj prolazi kroz platonove dijaloge, i reinkarnirani Platon dobiva najgore ocjene u odnosu na interpretaciju platonovih dijaloga. Hebbel je to zabilježio kao dramski materijal. Ali to je, da tako kažemo, slutnja koliko je lako pogrešno procijeniti Platona. Lako ga se može pogrešno procijeniti. Želio bih reći da je to jedna od osobina koja me posebno zanimala u traganju za Platonovom strujom, jer je ovo nerazumijevanje izvanredno poučno kako bi se pronašao pravi put do Platonove individualnosti.

Zaista je vrlo zanimljivo da je pronađen njemački filolog koji je dao znanstveni dokaz – sad mu ne znam ime, neki Schmidt ili Müller – koji je pružio neoboriv dokaz da časna sestra Hroswitha nije napisala niti jednu dramu, da to ništa ne potječe od nje, već da je to neki savjetnik cara Maksimilijana sve krivotvorio – što je naravno besmislica. Ali Platona se uvijek pogrešno procijeni.

I tako vidimo zaista intenzivnu kršćansko-platonsku supstancijalnost duha u kombinaciji sa srednjoeuropsko-njemačkim duhom u ovoj individualnosti redovnice Hroswitha iz desetog stoljeća. U ovoj je ženi, da tako kažem, živjela cijela kultura tog vremena. To je nevjerojatna osobnost. A upravo je ta žena sada uključena u one nadosjetilne događaje o kojima sam vam govorio: prijelaz učitelja iz Chartres-a u duhovni svijet, silazak onih koji su tada bili aristotelovci, Mihaelova obuka. Ali ona u tome sudjeluje na osobit način. Moglo bi se reći da se ovdje spore muški duh Platona i ženski duh redovnice Hroswitha, što je imalo svoje rezultate na duhovnu individualnost. Da je jedna inkarnacija bila beznačajna, što obično biva, onda do takvog unutarnjeg hrvanja ne bi došlo. Ali ovdje kod ove individualnosti, to unutarnje hrvanje zapravo je trajalo cijelo vrijeme.

Tako da vidimo da se individualnost, koja je spremna vratiti se na Zemlju u devetnaestom stoljeću, da se ta individualnost razvija u onu koju sam hipotetski opisao malo prije: sva je Platonova duhovnost sputana, zaustavljena pred intelektualnošću devetnaestog stoljeća, ne želi se približiti. A da bi bilo lakše, u istoj su duši sposobnosti časne sestre Hroswitha. Tako da se ova duša pojavljuje na način da joj sve što ima od svoje ženske inkarnacije, od svoje značajne ženske inkarnacije, olakšava odbacivanje intelektualizma gdje god joj se ne sviđa.

I tako u devetnaestom stoljeću nastaje ova individualnost na Zemlji, koja prerasta u intelektualnost devetnaestog stoljeća, ali ta intelektualnost zapravo samo uvijek dopušta da joj nešto dođe izvana, ali iznutra ima izvjesnu nevoljkost da to čini; već umjesto toga, na ne-intelektualistički način, promiče platonizam u svijesti i gdje god može govori o činjenici da ideje žive u svemu. Ovaj život u idejama je postao nešto sasvim prirodno za ovu osobnost. Ali tijelo je bilo takvo da se uvijek imao osjećaj da glava zapravo ne može izraziti sav platonizam koji iz nje pokušava izroniti. S druge

strane, ova je osobnost uspjela na lijep, prekrasan način oživjeti ono što se krije iza platonске ljubavi.

Ali dalje. U mladosti je ova osobnost imala nešto poput snova o tome da Srednja Europa zapravo ne bi trebala biti rimska, gdje je živjela kao časna sestra Hroswitha, zamišljala je ovu Srednju Europu kao novu Grčku – tu je došao platonizam – a grublju regiju nasuprot Grčke, Makedoniju, zamišljala je kao istočnu Europu. U toj ličnosti živjeli su čudni snovi iz kojih se zapravo moglo vidjeti da želi predstaviti moderni svijet u kojem je i sama živjela, kao Grčku i Makedoniju. Poriv da se moderni svijet, Europa u cjelini predstavi kao proširena Grčka i Makedonija, javljao se uvijek iznova, posebno u mladosti ove ličnosti. Jako je zanimljivo.

Pa, ova osoba o kojoj govorim je *Karl Julius Schröer*. A trebate samo proći kroz spise *Karl Julius Schröera* s ovim što sam sada sastavio: od samog početka on zapravo govori prilično platonски. Ali on se čuva – bilo je to nešto vrlo čudno – čuva se, mogao bih reći ženskom gadljivošću, od intelektualizma gdje god mu ne koristi.

Uvijek je volio reći kada je govorio o Novalisu: Da, Novalis, to je duh kojeg se ne može razumjeti modernim intelektualizmom, koji ne zna ništa osim da je dva puta dva četiri.

A *Karl Julius Schröer* napisao je povijest njemačke poezije u devetnaestom stoljeću. Pogledajte to: gdje god možete dobiti platonски osjećaj, vrlo je dobro, gdje treba intelektualizam, odjednom postaje suho. On uopće nije profesor. Tako on ispisuje i mnoge stranice o Sokratu, koji u novijoj inkarnaciji u svijetu uopće nije uzet u obzir, o kojem ostale književne povijesti šute;* a o slavnima ponekad napiše samo nekoliko redaka. Kad je ova književna povijest izašla, oh, svi su književni znalci podigli ruke iznad glava! Vrlo poznati znalac u to vrijeme bio je Emil Kuh. Rekao je: ovu povijest književnosti uopće nije napisala glava, samo je tekla iz zapešća. – *Karl Julius Schröer* također je napravio izdanje Fausta. Profesor iz Graza, inače simpatičan čovjek, napisao je tako groznu recenziju da se, vjerujem, odigralo deset dvoboja među studentima u Grazu, za i protiv *Schröera*. Tu je bilo mnogo nesporazuma. To je išlo toliko daleko da sam jednom naišao na ovu nisku procjenu *Schröera* u društvu u Weimaru, gdje je Erich Schmidt bio vrlo cijenjena ličnost i dominirao svime kad bi bio među drugima. Govorilo se o tome koje su princeze i prinčevi na dvoru u Weimaru pametni, a koji glupi. O tome se tamo raspravljalo. I Erich Schmidt kaže: da, princeza Reuss – to je bila jedna od kćeri velike vojvotkinje od Weimara – nije pametna žena, jer misli da je *Schröer* veliki čovjek. To je bio njegov razlog.

[* Prethodna rečenica mogla bi se ispraviti nakon još jednog temeljitog pregleda izvorne stenografije. Za više informacija vidi

'Prilozi cjelovitom izdanju Rudofla Steinera' br. 99/100, Uskrs 1988, stranice 68-69]

Pa, vidite, ako prođete kroz sve pa do prekrasne male knjige *Goethe i ljubav*: tamo ćete stvarno pronaći ono što netko bez intelektualizma može reći o platonskoj ljubavi u neposrednom životu. Činjenica da postoji nešto izvanredno u stilu i stavu u ovoj maloj knjizi, *Goethe i ljubav*, tako mi je lijepo došla kada sam o ovoj knjizi razgovarao sa *Schröerovom* sestrom. Stil je nazvala 'völlig süß vor Reife' [*potpuno slatko sa zrelošću*]. I također i jest tako. To je prekrasan izraz: *potpuno slatko sa zrelošću*. Sve je tako – u ovom slučaju ne možete reći koncentrirano, sve je tako delikatno i profinjeno. Osobito mu je karakteristična profinjenost.

Ali sada, ta platonska duhovnost s odbojnošću prema intelektualizmu, platonska duhovnost koja želi ući u to tijelo, također je ostavljala vrlo poseban, neobičan dojam. Gledajući *Schröera* na takav način sasvim se jasno vidjelo: ova duša nije u potpunosti unutar tijela. A kad je ostario, moglo se vidjeti kako se ta duša, jer tada nije baš htjela ući u tadanje tijelo, postupno povlači iz tog tijela. Najprije su prsti postali natečeni i debeli, zatim se duša sve više povlačila, i *Schröer* je završio sa starosnom demencijom.

Ne cijela individualnost, nego samo nekoliko *Schröerovih* osobina tada je prešlo na mog Capesiusa u *Misterijskim dramama*, profesora Capesiusa. Može se reći: ovdje imamo sjajan primjer činjenice da se duhovna strujanja antike mogu prenijeti u sadašnjost samo pod određenim uvjetima. I može se reći: *Schröerovo* bježanje od intelektualnosti bilo je očito. Da je dosegao intelektualnost i uspio je sjединiti s Platonovom duhovnošću: došla bi antropozofija.

Ali kako jest, vidimo u njegovoj karmi kako se njegova, mogao bih reći, očinska ljubav prema sljedbeniku Goetheu – došla je na način kako sam kazao, a Platon je u to vrijeme imao očinsku ljubav prema njemu – kako se to preobrazilo i kako je *Schröer* postao gorljivi Goetheov obožavatelj. To se u tom obliku opet pojavljuje. Bilo je nečeg izvanredno osobnog u *Schröerovoj* odanosti Goetheu.

U starijoj dobi želio je napisati Goetheovu biografiju. Pričao mi je o tome prije nego što sam otišao iz Beča kasnih osamdesetih. Onda mi je pisao o tome. Ali nikada nije napisao ovu Goetheovu biografiju koju je želio napisati osim rekavši: Goethe me uvijek posjećuje u mojoj sobi. - Bilo je nešto tako osobno u tome što je bilo karmički predodređeno na način kako sam ukazao.

Goetheova biografija nije nastala jer je *Schröer* tada pao u demenciju. Ali čovjek može pronaći prosvjetljujuću interpretaciju za cijeli stil njegovih spisa ako je upoznat s ovim ranijim stvarima koje sam upravo objasnio.

Tako vidimo kako se u potpuno zaboravljenom *Schröeru* goetheanizam zaustavio na vratima intelektualizma pretvorenog u spiritualizam. Što bi se drugo moglo učiniti ako je netko, mogu reći, nadahnut *Schröerom*, nego prenijeti goetheanizam dalje u antropozofiju! Nije bilo, da tako kažem, ničeg drugog za raditi. I često je za mene ta potresna slika stajala pred mojom dušom, kako *Schröer* donosi staru duhovnost Goetheu, gdje može prodrijeti do intelektualizma, i kako se Goethea treba ponovno dokučiti modernim intelektualizmom podignutim na razinu duhovnog da bi ga doista u potpunosti razumjeli. Ova mi slika nije bila osobito laka; jer se nekakvo protivljenje *Schröeru* uvijek miješalo u moje duševne težnje, jer ono što je *Schröer* bio nije se moglo odmah preuzeti.

Naprimjer, dok je *Schröer* držao vježbe na sveučilištu u Beču iz usmenih izlaganja i pisanja, jednom sam dao prilično izokrenutu interpretaciju Mefista, samo da opovrgnem *Schröera*, učitelja s kojim u to vrijeme nisam bio baš blizak prijatelj. I tako je već bilo nešto protivljenja. Ali, kao što sam rekao, što se drugo moglo učiniti nego ukloniti stagnaciju koja je nastupila i stvarno odvesti goetheanizam u antropozofiju!

Pa vidite kako zapravo ide tijekom svjetske povijesti. Tako ide da vidite da ono što imate u sadašnjosti nailazi na zapreke i poteškoće, ali s druge strane je i dobro pripremljeno. I zapravo, kada pročitate hvalospjev, prekrasan prikaz ženskog bića *Karl Julius Schröera*, kada pročitate njegov prekrasan esej koji je napisao kao dodatak svojoj povijesti književnosti, 'Die deutsche Dichtung des neunzehnten Jahrhunderts': 'Goethe und die Frauen', ako uzmete sve to, da, onda ćete sebi reći: zaista živi nešto od osjećaja za ženske vrijednosti i biće, što je odjek onoga što je časna sestra Hroswitha proživjela kroz svoje vlastito biće. Ove dvije prethodne inkarnacije, u *Schröeru* tako divno rezoniraju zajedno, da se otkidanje niti čini tragično dirljivim. No, s druge strane, u *Schröeru* se pojavljuje svijet duhovnih činjenica na kraju 19. stoljeća, koji ima prosvjetiteljski učinak na ono što može odgovoriti na pitanje: kako uvesti duhovnost u današnji život?

Ovime sam želio zaokružiti ovaj ciklus predavanja.

Govor 28 rujna 1924

Dragi prijatelji!

Nije mi bilo moguće razgovarati s vama jučer i prekjučer. Ali nisam htio dopustiti da danas prođe sveto raspoloženje Miholja, koje mora do sutra zračiti u naša srca, u naše duše, a da nisam barem nakratko razgovarao s vama, dragi moji prijatelji.

Činjenica da to mogu učiniti moguća je samo zahvaljujući predanosti moje prijateljice doktorice gđe Ite Wegman. I zato se nadam da ću danas moći reći ono što bih želio reći u ovom, ili povodom, ovog blagdanskog raspoloženja.

U novije vrijeme, dragi prijatelji, imali smo mnogo pričati o dotoku moći Mihaela u ono što se događa, u duhovna zbivanja ljudi na Zemlji. I to će vjerojatno biti jedno od najljepših dostignuća, mogu reći, antropozofskog tumačenja znakova vremena kada jednom budemo u poziciji da drugim godišnjim blagdanima dodamo pravilno koordinirane blagdane Mihaela. Ali to će biti moguće tek kada se osjeti snaga misli Mihaela, koja se danas samo sluti, kada snaga ove misli Mihaela zahvati brojne ljudske duše koje će tada pronaći polazište za ovo blagdansko ozračje.

Trenutno možemo, da tako kažem, evocirati raspoloženja Mihaela u doba Mihaela, posvećujući se formiranju misli za budući Mihaelov blagdan čovječanstva. A takve pripremne misli postaju osobito aktivne u nama kada svoju pozornost usmjerimo na ono što smo vidjeli na djelu, kroz tako dugo vremensko razdoblje, dijelom na Zemlji, a dijelom u nadosjetilnim svjetovima, kako bismo se pripremili za ono što će se dogoditi tijekom ovog stoljeća od strane onih duša koje su zapravo u ispravnom stanju uma i osjećaju da ih privlači struja Mihaela, što se s tim dušama može postići za ljudski razvoj.

A da vi, dragi moji prijatelji, pripadate tim dušama, utoliko što ste iskreno skloni antropozofskom pokretu, upravo je to bio moj pokušaj učiniti razumljivim u posljednjih nekoliko tjedana, a posebno u onim raspravama u kojima sam govorio o nečemu od karme samog antropozofskog društva.

Još uvijek možemo nešto istaknuti i želimo to učiniti danas, što pred naše duše dovodi bića koja su intimno povezana i koja će sve više biti povezana s onim što je ovdje opisano kao struja Mihaela, što skreće naš pogled na bića koja utječu na veliki dio čovječanstva – barem u dvije uzastopne inkarnacije – bića, koja za nas čine jedinstvo tek kada ih prepoznamo kao sukcesivna utjelovljenja jednog te istog bića.

Vidimo kako se proročka priroda *Ilije* pojavljuje pred nama unutar židovske tradicije dok bacamo svoj duhovni pogled natrag u drevna vremena. Znamo kakav je značaj prorok *Ilija* imao za narod Starog zavjeta, a time i za čovječanstvo općenito. I ukazali smo kako se tijekom vremena na najvažnijim točkama ljudske evolucije na Zemlji ponovno pojavilo biće koje je bilo tamo u *Iliji* na način da je inicijaciju mogao dati sam Krist Isus, kao što se *Ilijino* biće ponovno pojavilo u Lazaru-Ivanu, što je jedna te ista figura kao što se vidi iz moje knjige '*Kršćanstvo kao mistična činjenica*'.

Ali također smo vidjeli kako se to biće ponovno pojavljuje u svjetskom slikaru koji je mogao pustiti da njegova umjetnička snaga tako nevjerojatno dojmljivo lebdi nad misterijem Golgote. I tako smo vidjeli kako je u *Rafaelu* živjelo ono što je duboko prodrlo u kršćanski impuls, poput suštine samog kršćanstva u boji i obliku, kako je to ponovno nastalo u pjesniku *Novalisu* u čudesno lijepim riječima, ono isto što je prije predstavljeno u *Rafaelu* u najljepšim bojama i oblicima. Vidimo slijed bića koja se udružuju da tvore jedinstvo kroz ideju utjelovljenja.

Znamo, jer sam ovdje često skretao pozornost na ove stvari, kako čovjek ulazi u svjetove zvijezda nakon što prođe kroz vrata smrti, Ono što smo navikli zvati zvijezde u vanjskom fizičkom smislu, to je samo vanjski znak i simbol duhovnih svjetova koji nas gledaju s visine, ali koji svuda igraju ulogu u djelima u evoluciji ljudi.

Znamo da ljudsko biće prolazi kroz sfere Mjeseca, Merkura, Venere, Sunca, Marsa, Jupitera i Saturna da bi, kada je u interakciji s bićima ovih sfera i također i s onim ljudskim dušama koje su također u zagrobnom životu, razradilo svoju karmu, da se ponovno vrati u zemaljsku egzistenciju.

Pogledajmo *Rafaela* s ove točke gledišta, kako je prošao kroz vrata smrti, kako je ušao u carstvo zvjezdanih svjetova, u područje duhovnog razvoja, svojom umjetnošću, koja je već blistala zvijezdama na Zemlji, i postajemo svjesni sljedećeg, dragi prijatelji: postajemo svjesni kako *Rafael* ulazi u mjesečevu sferu, uspostavlja odnos s onim duhovnim bićima koja žive u mjesečevoj sferi i koja su duhovne individualnosti nekadašnjih velikih izvornih učitelja čovječanstva, čijom je mudrošću *Ilija* još uvijek bio duboko nadahnut; vidimo kako je živio u zajednici s tim mjesečevim bićima i sa svim dušama s kojima je prošao ranije zemaljske faze, vidimo kako se duhovno sjedinjuje sa svime što je duhovno-zemaljskog podrijetla, sa svim bićima koja su, da, u prvom redu stvorila čovječanstvo i natopila zemaljsko božanskim; vidimo *Rafaela* kako je iskreno 'među svojim', da tako kažemo, povezan s onima s kojima je najviše volio biti zajedno u utjelovljenju *Ilije*, jer su oni bili ti koji su postavili cilj ovozemaljskog života na početku zemaljske egzistencije.

Tada ga vidimo kako luta sferom Merkura, gdje zajedno s velikim kozmičkim iscjeliteljima razvija sve za svoju duhovnost koja mu je omogućila da stvori nešto tako zdravo, tako beskrajno zdravo u boji i liniji. Sve što je naslikao na platnu ili zidu općenito za pomoć i utjehu, kao i za veliko nadahnuće onih koji mogu razumjeti – sav njegov rad koji je tako blistao svjetlom, sada mu se pokazao u cijelom kozmičkom kontekstu u kojem može podnijeti prolaz kroz bića sfere Merkura.

I tako je on, koji je razvio takvu ljubav prema umjetnosti na Zemlji, koji je bio potpuno zaokupljen ljubavlju prema boji i liniji, tada prebačen u sferu Venere, koja ga je također s ljubavlju prenijela u sunčevu egzistenciju koja je živjela u njegovim dotad poznatim inkarnacijama, onu egzistenciju Sunca kroz koju je on, kao prorok *Ilija*, poučavao čovječanstvo velikim, istinama koje pripadaju ciljevima egzistencije.

Vidimo kako je sposoban intimno živjeti u solarnoj sferi, sada na drugačiji način nego kada je bio suputnik Krista Isusa na Zemlji, ono što je prošao kada je postao *Ivan* od *Lazara* kroz inicijaciju Krista Isusa.

I vidimo kako on u kozmičkom odrazu ljudskog srca vidi ono što je naslikao u tako blistavoj svjetlosti da bi za vjernike Krista Isusa zasjalo u blistavoj svjetlosti svijeta.

A onda vidimo kako mudro prodire u ono što je imao kao osnovu svog života u sferi Jupitera; u toj sferi on je u stanju u mudrosti stupiti u odnos razumijevanja s duhovima kao što je *Goethe*, kasniji *Goethe*, kao i s duhovima koji su bili više-manje na krivom putu, ali su ipak vodili ono što je kozmičko biće, kozmičko mišljenje, u magično područje, jer je postavljen temelj magičnog idealizma kojeg ima u svjedočenju evolucije kasnijeg *Eliphas Levi*-a. Vidimo ga kako sudjeluje u svemu što je živjelo tamo u *Swedenborg*-u.

I jedna je stvar izvanredna, dragi moji prijatelji, duboko značajna: osoba potpuno odana *Rafaelu*, Hermann Grimm, četiri je puta krenuo pisati o *Rafaelovu* životu. Nikad se nije snašao – dok je tako lijepo zaokružio život Michelangela – nikad nije uspio skicirati *Rafaelov* zemaljski život na način da bi bio zadovoljan njime. Stalno je iznova činio ono što je smatrao nesavršenim u odnosu na *Rafaelov* život, Hermann Grimm.

I tako je objavljena njegova prva *Rafaelova* knjiga, koja je trebala biti *Rafaelova* biografija. Što je to? Ponovno tiska Vasarijeve stare anegdote o *Rafaelu*. I onda to ne dodaje ništa *Rafaelovoj* biografiji, donosi nešto sasvim drugo: daje opis onoga što se dogodilo nakon njegove smrti na Zemlji, u štovanju, u priznanju, u razumijevanju ljudi. Hermann Grimm govori kako su ljudi razmišljali o *Rafaelu*, kako su Talijani, Francuzi, Nijemci, razmišljali o *Rafaelu* tijekom stoljeća. On govori o biografiji misli o *Rafaelu* koja je

živjela ovdje na Zemlji nakon *Rafaelove* smrti. On pronalazi pristup onome što je ostalo od *Rafaela* u ljudskim sjećanjima, u divljenju ljudi, u razumijevanju ljudi; ne nalazi priliku da opiše *Rafaelov* zemaljski život.

I nakon što je četiri puta započeo, kaže: jedina stvar koju čovjek može napraviti za *Rafaela* kao osobnost je zapravo samo ovo: napisati kako se jedna slika spaja u drugu kao da ju je naslikalo nadnaravno biće koje zapravo nije dotaklo Zemlju svojim zemaljskim životom. Slike su tu, a *Rafaela*, koji ih je naslikao, može se potpuno zanemariti, prikazujući slijed onoga što je izraženo u njihovom unutarnjem sadržaju.

I tako je zapravo Hermann Grimm, kada je ponovno govorio o *Rafaelu* malo prije svoje smrti, ponovno pokušao staviti pero na papir, također govorio samo o *Rafaelovim* slikama, a ne o *Rafaelovoj* zemaljskoj osobnosti.

Ova zemaljska Rafaelova osobnost također je bila potpuno prepuštena i bila prisutna samo tu, dragi prijatelji, kroz ono što je Lazar-Ivan dao ovoj duši da bi se moglo izliti u boju i liniju, za cijelo čovječanstvo.

I onda je ovo biće živjelo, živjelo je tako da je moglo, da tako kažem, dovršiti ovaj *Rafaelov* život ponovno u *Novalisu*, opet samo s tridesetogodišnjim životnim vijekom. I tako vidimo Rafaela kako umire mlad, Novalisa kako umire mlad, biće koje je proizašlo iz Ilije-Ivana, predstavljajući se čovječanstvu u dva različita oblika, pripremajući tako raspoloženja Mihaela na umjetnički, poetski način, poslanog kao glasnika struje Mihaela ljudima na Zemlji.

A onda vidimo kako se *Rafaelova* velika umjetnost pojavljuje u očaravajućoj poeziji *Novalisa*, koja tako duboko govori srcu. Sve što su ljudske oči vidjele kroz *Rafaela* moglo je prodrijeti u ljudska srca kada se ponovno pojavilo u *Novalisu*.

A kad pogledamo ovog *Novalisa*: kako u ovom *Novalisu* odzvanja *Rafaelov* život, kojeg je tako nježno osjećao Hermann Grimm! Njegova voljena umire u mladosti. I sam je još mlad. Kakav život na Zemlji želi voditi nakon što je ona umrla za njega? On to sam izražava govoreći da bi se njegov zemaljski život trebao sastojati od umiranja nakon nje. On već želi prijeći u nadosjetilno, već želi ponovno voditi *Rafaelov* život, ne dodirujući baš Zemlju, već bi želio živjeti svoj magični idealizam u poeziji ne želeći da ga dotiče život na Zemlji.

A kako vidimo ono što je izlio u svoje *Fragmente*, kako to vidimo kada pustimo da djeluje na nas? To djeluje tako duboko jer sve što ima pred sobom u neposrednoj čulnoj stvarnosti, sve što oči vide i što oči mogu vidjeti kao lijepo na Zemlji, u *Novalisovoj* poeziji, kroz ono što živi u njegovoj duši, živi kao magični idealizam, pojavljuje se u gotovo rajskom pjesničkom sjaju. Svojim poetsko-magijskim idealizmom zna ponovno stvoriti i najbeznačajniju tvar u njenom duhovnom sjaju.

I tako u *Novalisu* vidimo briljantnu najavu te struje Mihaela, dragi moji prijatelji, koja će vas sve voditi sada kada ste živi, a onda kada prođete kroz vrata smrti, pronaći ćete sve to – uključujući i Biće o kojem sam govorio danas – u duhovnom nadosjetilnom svijetu naći ćete sve one s kojima ćete pripremiti rad koji će se dogoditi na kraju ovog stoljeća, i to će voditi čovječanstvo izvan velike krize u koju je sada uključeno.

Tek kada se ovo djelo, veliko snažno prožimanje sa snagom Mihaela, s voljom Mihaela – koja nije ništa drugo nego ono što prethodi volji Krista, moći Krista, da bi se u životu na Zemlji zasadila moć na pravi način – tek kada ta moć Mihaela doista može izvojevati pobjedu nad demonskom-zmajolikom prirodom, koju također dobro poznajete, i ako svi vi koji ste apsorbirali Mihaelovo mišljenje u svijetlu antropozofske mudrosti, ako ste prihvatili i sačuvali ovu misao Mihaela odanim srcem i dubokom ljubavlju, kada pokušate uzeti ovogodišnje Mihaelovo posvetno raspoloženje kao polazište za ono što ne samo da svojom snagom otkriva ovu misao Mihaela u vašoj duši, već može i oživjeti u svim vašim djelima, – tada ćete biti vjerni sluge ove misli Mihaela, tada ćete moći postati plemeniti pomagači onoga što će se, u smislu Mihaela kroz antropozofiju, potvrditi u evoluciji Zemlje.

Ako ideja Mihaela zaživi u potpunosti u četiri puta dvanaest ljudi, barem u bliskoj budućnosti, u četiri puta dvanaest ljudi, koje se, međutim, ne može same prepoznati kao takve, već kroz vodstvo Goetheanuma u Dornachu, kada se u takvih četiri puta dvanaest ljudi pojave vođe za Mihaelovo blagdansko raspoloženje, tada možemo gledati svijetlo koje se kroz struju Mihaela i djela Mihaela, u budućnosti širi na ostatak čovječanstva.

Da je to tako, dragi moji prijatelji, pokušao sam skupiti snage da vam danas to kažem, barem u ovih nekoliko riječi. Moja snaga danas ne bi bila dovoljna za više. Ali ovo je ono što bi moglo govoriti vašoj duši iz današnjih riječi: da prihvatite te misli Mihaela u smislu onoga što srce odano Mihaelu može osjetiti kada se, odjeven u blistavo ruho Sunca, pojavi Mihael, i ukaže nam na ono što bi se trebalo dogoditi, da ovo ruho, ova lagana halja, postane valovi riječi, koje su riječi Krista, koje su riječi svijeta, koje mogu transformirati Logos svijeta u Logos ljudi.

Dakle, moje riječi za vas danas su sljedeće:

Sonnenmächten entsprossene,
Leuchtende, weltenbegnadende
Geistesmächte; Zu Michaels Strahlenkind
Seid ihr vorbestimmt Vom Götterdenken.

Er, der Christus Bote Weist in euch
Menschentragenden, Heiligen Welten-Willen;

Ihr, die hellen Ätherwelten-Wesen,
Trägt das Christus Wort Zum Menschen.

So erscheint Der Christus-Künder,
In harrenden, durstenden Seelen,
Ihnen strahlet euer Leuchtwort
In des Geistes-Menschen Welten-Zeit.

Ihr, der Geist-Erkenntnis Schüler
Nehmt des Michaels Weises Winken,
Nehmt des Welten-Willens Liebes-Wort
In der Seelen Höhenziele Wirksam auf.

Prokljale moći Sunca,
Sjajne, milostive duhovne moći;
Za čedo Mihaela
Predodredila vas je misao bogova.

On, glasnik Krista otkriven u tebi,
Ljude nosi gore - sveta volja svjetova;
Vi, blistava bića eterskih svjetova,
Nosite ljudima riječ Krista.

Tako se pojavljuje Kristov govornik,
U čekanju, žednih duša,
Obasjava ih svijetlo tvoje riječi,
Duhovnog čovjeka u vremenu svijeta.

Vi, učenici znanja o duhu,
Prihvatite mudrost Mihaela,
Prihvatite riječ ljubavi volje svijeta
U svojim dušama kao najvišu težnju.

Sonnenmäulen Entprossene,
 Leuchtende, Wellen begradende
 Geistesmächte; zu Michaels Strahlenkleid
 Seid ihr vorbestimmt vom Götterdenken.

Er, der Christusbote weist in euch
 Messen tragenden, heil'gen Welten-Willen;
 Ihr, die hellen Aetherwelten-Wesen
 Trägt das Christuswort zum Messen.

So erscheint der Christuskündler
 Den erharrenden, durstenden Seelen;
 Ihnen propheet euer Leuchte-Wort
 In der Geistesmessens Weltzeit.

Ihr, der Geist-Erkenntrnis Schüler
 Nehmet Michaels weises Winken;
 Nehmt der Welten-Willens Liebe-Wort
 In der Seelen Höhengiele wirksam auf.

Dodatne napomene o sadržaju govora od 28. rujna 1924. (zadnje obraćanje)

Mora se uzeti u obzir na Rudolf Steiner nije uspio završiti izlaganje 28. rujna 1924. godine. U spomen na to, Marie Steiner je u svom eseju 'Uoči Miholja' u biltenu Antropozofskog društva u rujnu 1925. napisala:

"Na predavanju nije rekao ono što je prvobitno želio reći. Dao nam je prvi dio otajstva Lazara; ne samo da mi je to rekao, nego je i napisao na naslovnici omotnice: nemoj davati dalje dok ne dodam drugi dio. – Ali uvijek mu je bilo otimano, kao i mnoge stvari. – Sad nam više neće dati ovaj drugi dio. Našim će spoznajnim moćima biti prepušteno razlikovanje tajni inkarnacije i inkorporacije, križanja linija individualnosti. Završio je onim što se kao crvena nit provlačilo kroz njegova otkrića mudrosti: misterij Novalisa, Rafaela, Ivana... stalno iznova, s najrazličitijih aspekata, vraćani smo k njemu. Posljednji aspekt, najteži – jer prelazi granicu druge individualnosti – dao nam je uoči tog Miholja, i prekinuo..."

Za ono što je Marie Steiner samo nagovijestila kao usmeno objašnjenje Rudolfa Steinera, jamčio je dr. Ludwig Noll, pored dr. Ita Wegman, liječnik koji je liječio Rudolfa Steinera, on izvještava:

"Uskrsnućem Lazara, duhovno biće Ivana Krstitelja, koji je od njegove smrti bio duh koji je zasjenjivao i mnoštvo učenika, prodro je u prethodnog Lazara i odozdo u Lazarev entitet, tako da su oboje prodrli. To je nakon uskrsnuća Lazara Ivana, 'učenika kojega je Gospodin ljubio'". (Usporedi i šesto predavanje iz 'Evandjelja po Marku', gdje je Ilija opisan kao grupna duša apostola.)

Prema gđi. dr. M. Kirchner-Bockholt, Rudolf Steiner daje Ita Wegman još jedno objašnjenje: "Za to vrijeme Lazar se mogao u potpunosti razviti samo od zemaljskih sila do duše osjećaja i duše intelekta; otajstvo Golgote događa se u četvrtoj post- atlantskoj epohi, i u to vrijeme se razvija duša uma ili intelekta. Stoga mu je drugi kozmički entitet morao podariti Manas, Buddhi i Atmu, od duše svijesti prema gore. Time je pred Kristom stajao čovjek koji se protezao od dubina Zemlje do najviših visina neba, koji je nosio fizičko tijelo u svom savršenstvu kroz sve udove pa do duhovnih udova Manasa, Buddhia, Atme, koje tek u dalekoj budućnosti mogu razviti svi ljudi." (Bilten 40, 1. prosinca 1963.)

U listopadu 1924. Ita Wegman je napisala Heleni Finckh: "Poštovana gospođo Finckh. Dr. Steiner kaže da se slaže da stih Mihaela date onima koji ga traže. Također se slaže da pročitate predavanje članovima, ali onda trebate pričekati da Doktor doda nešto Mihael-predavanju kako bi se razjasnila misterija onoga što se događa s Ivanom Krstiteljem i Ivanom Evandelistom."

Vidi također: Hella Wiesberger 'O Hiram-Ivan istraživanju Rudolfa Steinera' u dodatku svesku 'O povijesti i iz sadržaja epistemološkog odjela Ezoterne škole 1904-1914', stranica 423.